

2. colum. num. 6. *Instit. de hered. quæ ab intesta. deser.* idem Ang. in *tract. malef. in parte, fecit insultum. versicul. & bene nota.* Solum ergo habet locum ista qualitas proditionis, & aleuosia, & aggrauatur pœna, quando inuicem erant amici: cuius ratio vera, & concludens est, quia tollitur offenso illa naturalis defensio, quæ de iure naturali sibi competit, & permittitur, cum non possit sibi præcauere, & defendere.

Aduertendum tamen, quod istud videtur hodie correctum, & immutatum de iure nostro regio: imò, quod ille dicatur proditor, & aleuosus, qui interfecit alium secure, & non in prælio, vel rixa, sed de retro, & non facie ad faciem, & non videtur considerari qualitas personarum, amicitia, vel inimicitia, sed tantum qualitas ipsius facti. ita disponit *lex 7. titul. 7. lib. 8. ordin. & l. 2. & 13. & 16. tit. fin. eod. libro.* & probat etiam *l. 2. titul. 1. 3. libr. 8. ordin.* Sed in ea concordia, & doctrina est ista, quod si inuicem erant amici, indistinctè offensor videtur committere proditionem, & aleuosiam, quomodo-cunque occidat facie ad faciem, vel retro, quia ille non potuit sibi præcauere, sed quando inuicem erant inimici de iure communi, nullo modo offensor committebat proditionem, vel aleuosiam, qualitercunque occideret, vel offenderet. Hodie verò de iure nostro regio hoc casum committit, quando retro cecidit, vel offendit, non verò facie ad faciem, taliter quod offensus possit se defendere, & præcauere, quod est quotidianum, & valde singulare. Dubium tamen est, qualiter aggrauatur pœna in hoc delicto, propter qualitatem proditionis, vel aleuosia? & resolutiuè dico, quod grauitas consistat in hoc, quod si commissum est homicidium, imponitur delinquenti pœna mortis qualificata iudicis arbitrio, & hodie de iure regio qualitas declaratur, vt homicida ducatur per terram, & trahatur ad caudam equi, vel alterius animalis per vias publicas, & postea furca suspendatur. ita expressè disponit *lex 12. titul. 13. libro 8. ordin.*

Item etiam de iure regio pœna aggrauatur in hoc, quod homicida qui alium interfecit proditoriè, & cum aleuosia, vltra pœnam mortis incurrit pœnam confiscationis medietatis bonorum. ita disponit prædicta *l. 7. titul. 7. lib. 8. ordin. & l. 12. titul. 13. eod. libr. & l. 16. titul. fin. libro 8. ordin.* Si verò tantum fuit commissæ iniuria, proditio, vel aleuosia, erit causa aggrauandi pœnam iudicis arbitrio. argum. textus in *leg. respiciendum. ff. de pœnis.* text. in *leg. aut facta. eod. titul.* text. in *leg. prator edixit. §. fin. ff. de iniuriis.* text. in *§. atrox. Instit. eodem titul.* & hodie in nostro regno grauitas consistit in hoc, quod si ex iniuria sequatur aliquod vulnus, licet ex eo non causetur mors, tenebitur ex solo vulnere pœna mortis. ita disponit prædicta *lex 3. tit. 13. lib. 3. ordin.* Quo casu etiam teneo, quod ista pœna mortis sit qualificata, sicut si verè & realiter occidisset, & mortem intulisset, & similiter incurrit pœnam confiscationis medietatis bonorum, & omnes alias pœnas quas incurreret, si verè & realiter mortem intulisset, si verò ex iniuria non sequatur vulnus, sed alia leuior iniuria fiat bene aggrauatur pœna secundum eius

qualitatem imponendo aliquam pœnam corporalem vel exilium maximi, vel modici temporis, vel aliud genus pœnam iudicis arbitrio, argum. prædictorum iurium: non tamen poterit imponi pœna mortis, cum non interuenerit realiter & actualiter aliquod vulnus. Et ex hoc in contingencia facti defendi quendam pauperem in hac ciuitate Salmantina, Item etiam pœna huius delicti aggrauatur in hoc, quia propter atrocitatem eius potest delinquens extrahi de Ecclesia, & non gaudet immunitate eius. ita probat textus in *capit. inter alia. de immun. Eccles.* & ibi Doctores, de quo articulo infra latius dicam. Item etiam istud delictum & eius pœna aggrauatur in hoc, quod à sententia condemnatoria eius, non habet locum appellatio. ita disponit *l. 16. titulo 23. 3. part.*

Item etiam per iura prædicta quero de quaestione, quam habui de facto in persona cuiusdam pauperis, si forè principalis proditor & offensor occidit, vel vulnerauit alium, socius tamen eius & coadiutor, quem secum adduxit, nullum vulnus intulit, sed tantum defendebat & assistebat, vt facilius & securius principalis committeret delictum, an teneatur pœna mortis, quæ datur & imponitur ipsi principali delinquenti proditoriè? & videtur quod non, cum lex sit odiosa & pœnalis, & per consequens restringenda, sed nostra lex regia loquitur, quando ipse proditor occidit, vel offendit & infert vulnus in offensum, sed in casu proposito ille socius hoc non fecit, & sic mortem nec vulnus intulit, ergo non teneatur. Sed his non obstantibus in hac subtili & noua quaestione ego dico, & distinguo sic, quod si principalis offensor proditoriè & cum aleuosia intulit mortem, vel vulnus, per quod debet condemnari ad mortem, similiter etiam socius, qui opem & auxilium præstitit, tenetur & debet condemnari eadem pœna, quia eius fauore principalis effectus audacior, & forè sine eo non committeret illud delictum, argum. text. in *leg. nihil. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* textus in *leg. is qui opem. ff. de furtis.* textus quasi formalis & expressus in proposito in *leg. vtrum. ff. ad legem Pompei. de parricid.* & vtrobiq; communiter Doctores.

Si verò principalis offensor, qui delictum commisit, non fuit proditor: sed mortem, vel vulnus intulit sine proditione & aleuosia, talis socius, qui defendebat vel assistebat licet proditoriè & cum aleuosia, non tenebitur pœna mortis, sicut ipse principalis non tenetur, quia eadem pœna & cum eadem qualitate debet puniri ipse defensor, & coadiutor, quia ipse principalis, & non maiori, argumento prædictorum iurium, quod est nouum, & singulare.

Tertius casus, in quo aggrauatur pœna huius delicti homicidij, est, quando quis occidit alium cum veneno. textus est capitalis, & expressus in *l. 1. Codic. de maleficis. & mathematicis.* Cuius verba sunt: Plus est hominem extinguere veneno, quam occidere gladio, & ibi glossa ordinaria, & communiter Doctores, cuius ratio efficax, & concludens est: quia talis homicida, vel delinquens dicitur committere crimen

crimen proditoris, & aleuosæ, & per consequens tollitur ipsi offenso illa naturalis defensio de iure naturali sibi competens. Ergo merito aggrauatur delictum, & eius pœna. ita singulariter tenet Iacobus Butrig. in *leg. nemo. Cod. de summa Trinitate, & fide Catholica. secunda columna, in medio.* & ibi Baldus 2. *column. numero quinto.* idem Baldus in *capit. 1. quibus modis fend. amitt. 4. column. versicul. quid de rebus.* Salycet. in *l. 1. Codic. ad legem Corneliam, de sicar. secunda column. in fin.* Hippolytus de Marfil. in *rubric. ff. ad legem Corneliam, de sicar. 1. column. numero 4.* Platea in *§. item lex Cornelia, de sicariis. Institut. de public. iudic. Anchar. in cap. 1. de homicidio, Romanus in l. 1. §. iuxta tamen hoc ff. ad Syllan.* pro quibus facit notabilis textus quem ipsi non allegant in *leg. 1. §. occisorum. versicul. quod si quis. ff. ad Syllaniam.* ibi, *puta veneno, vel etiam alio, quod clam necare soleat.* textus in *leg. aut damnum, versicul. proinde. ff. de pœnis.* ubi habetur, quod licet iudex possit propter delictum aliquem condemnare ad pœnam mortis, non tamen debet eum interficere veneno. ex quo text. dixi in *l. 76. de Toro.* quod bannitus, de quo loquitur illa lex, non potest occidi per inimicum veneno. finaliter etiam considero expressam legem partitæ in *leg. 16. titul. 23. 3. part.* quæ expressè disponit, quod ille qui occiderit alium cum veneno, vel proditoriè non possit appellare, & sic apertè æquiparat homicidium factum, & perpetratum cum veneno, & cum prodicione, vel aleuosia, & sic pariformiter in utroque aggrauatur delictum & eius pœna, & per consequens omnia, quæ diximus, & sunt disposita in homicidio, vel delicto factò proditoriè & aleuosè, habebunt etiam locum in factò & commisso cum veneno, quod perpetuò nota & tene menti, tanquam necessarium, & quotidianum. Imò, quod magis est, in hoc delicto videtur, quod ille, qui tantum emerit venenum ad dandum alicui, licet non dederit, teneatur pœna mortis. ita probat text. in *l. 1. in fin. ff. ad leg. Pomp. de parricid.* Cuius verba sunt: *Et propterea, qui emit venenum, ut patri daret, quamuis non potuerit dare.* per quem ita tenet ibi Bart. in *fin.* & alij Doctor. Sed certè ille textus debet intelligi in sola persona filij quando emerit venenum, ut patri daret, propter grauitatem criminis, & maximam reuerentiam debitam personæ, ideo ad alias non debet extendi, sed tantum iudicis arbitrio talis delinquens est puniendus, secundum qualitatem eius, & alterius, qui veniebat offendendus. & in terminis ita tenet Platea in *d. §. item lex Cornel. de sicar. vers. eadem lege. Instit. de pub. iud.*

8 Dubium tamen est hoc casu, qualiter probabitur hoc delictum contra reum? In quo breuiter dico quod non potest probari via communi ordinaria, qua alia delicta probantur, unde si testes deponerent se vidisse dare venenum, & quod postea fuit sequuta mors, vel ipse reus sponte hoc confitetur, non propterea censetur legitimè probatum delictum, quia depositio, vel confessio videtur superare naturaliter sibi dubia, incerta, & incognita, cum non possint cognoscere, an illud esset venenum, vel non, nec operationem, quâ intrinsecè faceret in corpore

humano: unde non videtur concludere, quia depositio, vel confessio ad hoc ut probet, debet esse probabilis, & verisimilis. argum. text. in *leg. confessionibus. ff. de interrog. actio. & in leg. si is cuius nomine. versicul. fin. eodem tit. & in leg. inde Neratius. §. fin. ff. ad leg. Aquil. & in l. 1. §. si quis ultro. ff. de quæst. & in expresso ita reperio, quod tenet Hippolytus de Marfil. dicens esse perpetuo menti tenendum in *l. 1. §. præterea. penultim. column. num. 32. ff. ad legem Cornel. de sicar.* Unde in hoc casu, ultra prædictam depositionem testium, vel confessionem rei, deberet iudex inquirere, & probationem coadiuare & verificare, faciendo, quod medici & chirurgi, & periti in arte deponant, an illud sit venenum, vel non: & an potuit ex eo sequi mors, & probationem sumendo de signis, vel qualitatibus, quæ erant in occiso, & venenato post venenum assumptum, & infra quod tempus mortuus est, & omnia faciat redigi in scriptis, & processu, ut hoc probato possit reum ad mortem condemnare, & ita procedant, & intelligantur, & practicentur iura superiora, & cum alia euidentior probatio & coniectura non possit isto casu sumi, ista sufficiat, iuncto ipso facto, & donatione veneni: & ista est probatio vera, & concludens, de iure approbata.*

Adde tamen circa prædicta, quod propter 9
evitanda mala, quæ ex his rebus venenosis causantur, volunt & disponunt, quod nullus publicè nec priuatim tales res venenosas vendat, aliàs tenetur lege Cornelia, text. est in *leg. 3. ff. ad legem Corn. de sicar. versicul. 1.* Cuius verba sunt: *Eiusdem legis Cornelia pœna afficitur, qui in publicum mala medicamenta vendiderit.* & ibi commun. Doctor. etiam si non fiat dolosè, sed culpa, vel temeritate. Ex quo inferitur, quod tantum venditor tenetur quando vendidisset homini fatuo vel dementi, qui non haberet rectum iudicium ad se gubernandum, vel seruo, vel minori, vel meretrici: secus verò si probo, & discreto viro, vel mulieri, quia tunc non teneretur, secundum Angel. & Hippolytum de Marfil. in *dict. l. 3. ff. ad legem Corn. de sicar.* Ita etiam inferitur, quod pœna non erit his modis ordinaria, cum non interueniat dolus, sed longè minor extraordinaria ratione culpæ, etiam si ex tali poculo, vel veneno aliqua mors sit sequuta, quia ementes illud receperunt, vel aliis dederunt causa occidendi. Item infero, quod si talis emptor erat seruus, qui se interfecit, tenebitur venditor ad solutionem pretij, & æstimationis, & ad totale interesse: & iam iste casus contigit de facto, & de eo fui interrogatus, & ita respondi, & consului.

Quartus ^d casus in quo aggrauatur pœna, est, quando quis occidit alium ad instantiam ^d
alterius corruptus pretio, vel pecuniis, quo ¹⁰
casu dicitur committere crimen assassini, de quo loquitur textus de iure ciuili in *leg. non solum. paragraph. si mandato. versicul. Proculus. ff. de iniur.* Cuius verba sunt: *Proculus recte ait, si in hoc te conduxerim, ut iniuriam facias, cum utroque nostrum iniuriarum agi posse.* & ibi commun. Doctores. textus de iure Canonico in *capit. 1. de homicidio, libro sexto.* ubi expresse tales delinquentes vocantur assassini, & ibi

commun. Doctor. & grauitas consistit in hoc, quod licite, & iuste potest aueri pœna, & maior imponi, quàm ordinaria, vt probat textus singularis in iure in *leg. Cicero. ff. de pœn. vbi habetur*, quod mulier quæ fecit abortum propter pecunias sibi datas ab aliis hæredibus, & substitutis, tenetur pœna mortis: si verò fecit abortum non pecuniis, sed odio mariti, vel ex alia causa, mitius punitur, & sic tantum pœna exilij, & ad hoc illum textum notat & commendat ibi Bartol. & commun. Doctor. & illum textum ad hoc reputat sing. Felyn. in *cap. si aliquis, de homicidio*. tenet etiam Bartol. in *leg. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. 3. column. num. 14.* & ibi Angel. de Perus. *prima columna. num. 2.* Bald. in *leg. non ideo minus. Codic. de accusat. 1. colum. num. 1.* & ibi Salyc. *fin. column. in fin.* Cynus in *leg. qui sepulchra. Codic. de sepulchr. viol.* & ibi Alber. Bald. Angel. & commun. Doctor. Angel. de Perus. in *l. 1. §. fin. ff. de oper. quem factum est.* Anch. in *d. c. 1. de homi. libr. 6. 2. column. num. 3.* Ang. de *malef. in parte Sempronium mandatore. 3. col.* & ibi eius additionator, & ratio qua aggrauatur pœna ultra Doctores, potest esse, quia quando quis prætendit propriam vindictam ex iniuria sibi facta, vel ira, vel odio, videtur magis parcendum, quia vix potest quis dolorem proprium temperare, & homo incensus ira, vel propria offensa, non dicitur in plenitudine intellectus, sed iste qui fecit corruptus pecunia non est propriè inimicus, nec habet excusationem aliquam sui delicti.

Item etiam dicitur committere delictum proditoriè, & cum aleuofia, & tollit naturalem defensionem offenso, cum ab eo non possit præcaueri, cum non esset inimicus: ex quo clarè infertur, quod talis assassinus, debet puniri pœna illa, qua punitur proditor, vel aleuosus: & per consequens punitur pœna confiscationis medietatis bonorum: item etiam si vulnus sit illatum, licet ex eo non sit sequuta mors, punitur pœna mortis.

Item etiam generaliter, & resolutiue talis delinquens assassinus tenetur, & debet puniri eadem pœna, qua punitur proditor, & aleuosus, de qua supra proximè diximus. argument. text. in *l. 7. titul. 7. libr. 8. ordin. & leg. 2. & 3. & 16. titul. fin. eodem libr. & l. 2. titul. 13. libr. 8. ordin.*

11 Item adde, quod ille qui dedit pecuniam alteri, vt aliquem occidat, vel offendat, tenetur pœna mortis, licet effectus non sequatur. argument. textus in *leg. si is qui cum telo. Codic. ad leg. Corn. de sicar.* & in terminis ita tenet ibi Faber in suo breuiario, sed salua eius pace, ego teneo contrarium, attenta hodie generali consuetudine, de qua latius infra dicetur, per quam est derogatum illi legi, & dispositum, quod ex solo animo & intentione occidendi quis non incurrit pœnam mortis, si verè, & actualiter non occidat. Verum tamen est, quod puniretur extra ordinem iudicis arbitrio, propter animum, & intentionem occidendi, vel offendendi, quam habuit, argument. text. in *leg. propter insidias. Codic. qui accus. non po.* & in expresso ita tenet ibi Baldus in fine, & in contingencia facti ita vidi seruari, & practicari, & idem tenet Faber sibi contrarius in paragra-

phum item lex Cornelia, de sicariis. Institutio. de public. iudic.

12 Quintus casus in quo aggrauatur pœna huius delicti homicidij est, quando quis occidit alium præcedente diffidatione, & conuentione facta inter aliquos, vt in certo loco se inuicem offendant, nam tali casu diffidator, si alium occiderit, grauatur pœna, quia ultra pœnam ordinariam mortis, confiscantur sibi omnia bona: imò, quod magis est, si tantum offenderit, & vulnus ei intulerit, tenetur eadem pœna mortis, & confiscationis omnium bonorum. Imò adhuc, quod magis est, ex sola diffidatione licet mors, vel vulnus, vel rixa non sequatur, tenetur pœna confiscationis bonorum, licet non pœna mortis, vel alia corporali. ita disponit singularis *lex huius regni. fina. titul. 9. libr. 4. ordinaria.*

Item adde, quod si tali casu diffinitus interficiat, vel offendat aggressorem diffidentem, non tenetur pœna mortis, nec alia pœna corporali, sed tantum tenetur pœna exilij perpetui. Cuius ratio potest esse, quia videtur esse prouocatus, & habuit iustam causam defensionis, & licet dicatur excedere modum defensionis, cum potuit non consentire in diffidatione, & per consequens non sit vera, & propria defensio, cum moderamine inculpatæ tutelæ, tamen potest responderi, quod mitius debet puniri propter excessum, sed non pœna ordinaria. & ista est vera, & mentalis ratio mea ad illam legem.

Item etiam adde, quod mediatores, qui interuenerunt in ipsa diffidatione tenentur pœna, de qua in illa lege, & similiter assistentes, & prospicientes, si non obuiauerunt & prohibuerunt cum possent.

13 Sextus casus in quo aggrauatur pœna, est quando seipsum interfecerit: pro cuius perfecta declaratione dico, quod de iure communi, si quis se interficit tædio vitæ, vel ex impatientia, vel dolore, vel quauis alia causa, non punitur cadauer aliqua pœna sensitua, vel afflictua corporis, cum in eo non possit cadere, licet de consuetudine contrarium fiat, quia cadauer furca suspenditur, vt supra suo loco dixi. Item etiam isto casu non imponitur pœna confiscationis bonorum, nec partis eorum, sed habebit hæredes ex testamento, & ab intestato: si verò quis commisit aliquod delictum, ex quo veniebat imponenda pœna mortis, & confiscationis bonorum, & postquam reus in eo fuerit deprehensus, vel accusatus, & metu pœnæ futuræ se interficiat, habetur pro confessio, & bona eius confiscantur, ac si per sententiam diffinitiuam fuerat condemnatus, si tamen antequam accusetur, vel in crimine deprehendatur se interficiat, non habetur pro confessio, nec incurrit pœnam confiscationis bonorum.

Item etiam si delictum erat tale, ex quo non veniebant bona confiscanda, tunc non habetur pro confessio, nec bona eius confiscantur quocumque tempore se interfecerit, & in expresso istam sententiam & resolutionem probat textus in *leg. 3. §. si quis autem. ff. de bonis eor. qui ante sent. mor. sibi consc.* textus in *c. 1. vers. ergo en. l. text. in leg. si quis filio exheredato. §. eius.*

§. eius. ff. de iniust. rupt. text. in l. eius militis. ff. de militari testamento. text. in leg. fraudem. §. eius bona. ff. de iur. fisco. text. in leg. omne delictum. §. qui se vulneravit. ff. de re militari. text. in l. 2. Codic. qui testa. fa. po. textus in leg. prima & secunda. Codic. de bonis eorum qui mor. sibi consc. textus in leg. penultim. Cod. si reus, vel accusator mor. fac. & utrobique commun. Doctores, & idem disponit lex 24. titul. 1. 7. part. & lex 6. titul. 27. ea part.

Vnum tamen est, quod licet ille qui se interfecit, postquam erat accusatus de aliquo delicto capitali, vel in eo deprehensus, habeatur pro confesso, & bona eius confiscentur, ut dixi: tamen debet intelligi, nisi hæredes velint probare contrarium, & sic innocentiam suam, quia bene admittuntur, textus est singularis, & vnicus in iure in l. 3. §. fin. ff. de bonis eorum, qui ante sentent. mor. sibi consc. Ex quo nota, & collige singularem doctrinam, & conclusionem, quod licet ficta confessio alicuius defuncti non transeat ad hæredes, nec noceat eis, ut probat textus in leg. eius, qui delatorem. ff. de iur. fisco. & ibi tenet Bartol. & communiter Doctores. idem Bartol. in leg. 2. §. quod si actor. Codic. de iuram. calum. Bald. in leg. vna. Cod. ex delictis defuncti. 3. colum. idem Bald. in leg. generaliter. §. 1. Cod. de reb. credit. Abb. in cap. penultim. de iuram. calum. antepen. colum. num. 26. & reputat singul. Paul. de Castr. in leg. transigere. Cod. de transact. 3. colum. reputat etiam sing. Bald. in leg. 2. C. de edendo, penult. colum. num. 23. reputat etiam singularem & vnicum Ioann. de Imol. in leg. qui à latronibus. §. 1. ff. de testam. pen. colum. tamen illud est verum, & procedit, quando ista tacita confessio fuit inducta ex aliqua contumacia, vel actu inter vivos: secus tamen est, si causetur ex morte defuncti, ut nostro casu, quia tunc bene transit ad hæredes, nisi contrarium probetur, & in terminis ita notat & declarat illum textum Bartol. in dict. l. 3. §. fin. Bald. in leg. 2. Codic. qui testa. fa. pos. & ibi Paul. de Cast. Roma. Alexand. qui reputat singul. & alij Moderni, hodie tamen de iure regio indistincte, ille qui interfecit modò tædio vitæ, vel impatientia, vel dolore, modò metu pœnæ delicti commissi, modò ex qualibet alia causa, & quocumque tempore, incurrit pœnam confiscationis omnium bonorum, præterquam si habeat filios, vel alios descendentes. ita disponit lex 9. titul. 13. lib. 8. ord. & lex 10. tit. fin. eod. lib.

14 Item adde, quod si quis se percusserit, & manus violentas sibi intulit, licet realiter non se interfecit, habetur pro confesso, & punitur ac si se interfecerit: quod intellige, quando illud fecit metu pœnæ delicti commissi postquam erat accusatus de delicto capitali, ex quo veniebat imponenda pœna mortis, & confiscationis bonorum, vnde ille talis incurrit pœnam ordinariam delicti, de quo erat accusatus, & pœnam confiscationis bonorum: secus verò, si se percusserit, vel manus sibi intulerit tædio vitæ, vel ex alia causa, quia tunc nullam pœnam incurrit. textus est in dict. l. 3. §. si quis autem. versicul. sicuti. ff. de bonis eorum, qui ante sentent. mor. sibi consc. textus in leg. si quis aliquid. §. fin. ff. de pœn. text. in leg. omne delictum. §. qui se vulneravit. ff. de re milit. & utrobique commun. Doct.

Anton. Gomez, Tom. III.

Sed advertendum, quod isto casu videtur institutum, & rationale, quod possit per iudicem ex officio suo pœna arbitraria puniri, sicut si illud vulnus, vel iniuriam alteri committeret, cum non sit dominus membrorum suorum, & sit res mali exempli. argum. text. in l. liber homo. ff. ad l. Aquil. cum simil. & in terminis reperio, quod ita tenet Bonifa. in tract. malef. fol. 7. versicul. sed quidam. & facit quod tenet Bart. in l. 1. §. vsque. ff. de iniur. & istum casum vidi de facto in hac ciuitate Salmantina, & tandem iudex eodem nauit eum in certa pœna exilij: & iterum & secundo istum etiam casum vidi de facto in alia persona, & alter iudex condemnauit in pœna flagellorum, pro quo facit text. expressus in leg. si quis aliquid. §. fin. ff. de pœn. text. in l. omne delictum. §. qui se vulneravit. ff. de re milit. quod tene menti tanquam notabile, & quotidianum.

15 Aduertendum tamen, quod homicida excusatur à pœna huius delicti in totum, vel in parte in casibus sequentibus. primus est, quando homicida commisit delictum sine dolo, quia tunc nõ tenetur pœna mortis. text. est capitalis, & expressus in l. in leg. Corn. ff. ad leg. Corn. de sic. Cuius verba sunt: In leg. Corn. dolus pro facto accipitur. nec in hac lege culpa lata pro dolo accipitur, & ad hoc not. & commendat ibi Bartol. Alber. Angel. & Hippol. de Marsil. textus in l. 1. §. Diuus Adrianus. eodem tit. Cuius verba sunt: Diuus Adrianus rescripsit, eum qui hominem se non occidendi animo hoc admiserit absolui posse. textus in leg. Diuus Adrianus, eodem titul. vbi habetur, quod in delictis voluntas spectatur non exitus, & utrobique commun. Doct. imò, quod magis est, si simpliciter caueatur lege vel statuto, quod homicida puniatur pœna mortis, debet intelligi quando homicidium fuit commissum dolo, quia talis lex vel statutum debet restringi, & declarari per rationem iuris communis, argument. text. in leg. Caesar. ff. de pub. & velig. textus in l. 2. Codic. de nox. & in expresso istam sentent. & concl. tenet Bald. in leg. data opera. Codic. qui accusa. non poss. 3. colum. num. 11. Quod dictum reputat vnicum, & singulare, Paul. de Castr. in leg. nemo. Codic. de Episcop. audien. 1. colum. num. 5. per quod dicit se liberasse aliquos à pœna mortis, & esse menti tenendum ad confusionem iudicum imperitorum. tene etiam idem Paul. & valde commendat in leg. & si seuerior. Codic. ex quibus causis infra. irrog. idem Paul. in l. 1. Codic. vbi senat. vel clari. idem Paul. in leg. si fugitiui. Cod. de seru. fugit. 2. colum. numer. 6. Sed ultra Paul. idem tenet Bald. in l. 1. 2. colum. ff. de leg. idem Bald. in l. 1. in actionibus. ff. de in litem iur. 1. colum. idem Bald. in l. quicumque. Cod. de seru. fug. 5. colum. versicul. 4. casus idem Bald. in l. 2. Cod. de noxal. & ibi Sal. 3. colum. num. 10. Ang. de Perus. in l. 1. de legibus. 2. col. & ibi Paul. fin. col. Iaf. 3. col. n. 19. Ang. de Peru. in l. is qui cum telo. C. ad leg. Corn. de sicar. Salyc. in l. pen. eod. tit. Iaf. qui notabiliter loquitur in l. 3. §. quod prator. ff. de quis eum, qui in ius vocatus est viximat. 1. col. num. 3. idem Iaf. in l. in actionibus de in litem iurando. 6. col. num. 26. Car. in c. lator de homicidio, Ioan. de Ana. fin. col. & q. Fel. 1. col. Ang. de malef. in parte scienter dolose. 1. col. Hippol. de Marsil. in l. 1. §. praterea. ff. ad leg. Corn. de sicar. 2. col. num. 12. idem Hippo. in l. in leg. Corn.

eod. tit. idem Hippo. in l. de minore. ff. de quest. 5. num. 28. idem Hippo. in l. 1. C. ad l. Cor. de sicar. pen. col. nu. 83. & ante omnes idem expressè voluit Bart. in l. 1. §. 1. ff. si quis test. liber esse iussus fuerit. 2. col. num. 3.

16 Ex quo infertur, quòd si quis occidat alium casu vel culpa, non tamen dolo & proposito, ut si quis ex arbore ramum, vel quid aliud proiciat, ex quo transeuntem occidat: vel quis ex domo, turri, vel fenestra lapidem proiciat, vel ludens cum sagitta causa exercitij, vel currens equum in loco, vel via publica, non clamando transeuntem occidat, talis homicida non teneatur pœna mortis, sed alia mitiori iudicis arbitrio. imò quòd magis est, licet homicidium sit commissum lata, vel latissima culpa, & regulariter æquiparetur dolo in contractibus: tamen non in delictis, in quibus venit imponenda pœna corporalis. textus est notabilis in *d. l. in lege Cornelia. ff. ad leg. Corn. de sicar.* Cuius verba sunt: *In leg. Corn. doli pro facto accipitur, nec in hac leg. culpa lata pro dolo accipitur. text. in l. 4. §. 1. eodem tit. text. in l. si putator. ff. ad leg. Aquil. text. in l. qui foueas. eod. tit. text. in l. 2. §. si magister. eodem tit. text. in l. idem iuris. §. mulionem. eodem tit. text. in l. si ex plagis. §. cum pili. eodem tit. text. in §. item si putator. Instit. de leg. Aquil. text. in c. lator. & in c. dilectus, & in c. ex literis, el. 1. & in c. ex literis, el. 2. & in cap. significasti, el. 1. & in c. Ioannes, & in cap. fin. de homicidio. & idem disponit l. 4. §. 5. tit. 8. 7. part. & l. 6. tit. 15. 7. part. & l. pen. tit. 13. lib. 8. ordin. ex quo infertur & consului in quæstione de facto, quòd si in colluctatione gratia exercitij vnus interficiat alium, nulla pœna tenetur, sed tantùm vtili actione legis Aquiliæ ad damna. Ita probat textus in *l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ff. ad l. Aquil. & ibi gloss. ordin. & commun. Doct.* Aliqui tamen sunt casus, in quibus ex sola culpa vel negligentia potest quis puniri corporaliter, primus est in commentariense, & custode carceris, quia si reus ibi detentus sua culpa & negligentia aufugerit, punitur custos eadem pœna, qua tenebatur ipse reus delinquens, qui aufugit. textus est in *penultim. vers. 1. C. de custod. reo.* Cuius verba sunt: *Nam ipsum volumus huiusmodi pœna consumi, cui obnoxius docebitur fuisse, qui fugerit. & ad hoc notat & commendat ibi Cyn. Bald. Angel. Sal. & idem Ang. & Hippo. in d. l. in lege Cornelia. ff. ad leg. Corn. de sicar. & idem disponit l. 12. tit. 29. 7. part.* Secundus casus est, quando iudex ex imperitia sua, & maxima culpa iniuste condemnauit aliquem ad pœnam mortis, nam potest corporaliter puniri, quia sumendo officium, videtur se peritum asserere cum non sit, & committere dolum saltim in genere. argument. text. iuncta gloss. *ff. quod quisque iuris.* per quam ita tenet Florianus in *leg. idem iuris. §. 1. ff. de leg. Aquil.* Hippo. in *l. lege Corn. ff. ad leg. Corn. de sicar. 2. col. num. 4.* & iam iste casus nostris temporibus contigit in quodam iudice ordinario, qui per imperitiam condemnauit quosdam pueros ad mortem, & eis denegauit appellationem, nam certè per sententiam auditorum nostri Imperatoris in curia sua publicè fuit sibi imposita pœna flagellorum, & idem est in medico, vel chirurgo, qui asserit se peritum: nam*

si culpa eius quis moriatur, potest puniri, ita tenet Floria. in *d. l. idem iuris. §. 1. ff. ad l. Aquil.* quòd reputat singulare & valde commend. Hippolytus in *d. l. in lege Cornelia. 2. colum. num. 4. ff. ad leg. Corn. de sicar.* pro qua sententia & conclus. est hodie *l. no. part. l. 6. tit. 8. 7. part.* quæ disponit, quòd si dolo, & malitia fecit, punitur pœna mortis: si verò ex culpa, vel imperitia, debet puniri pœna exilij per 5. annos, & si infirmus erat seruus, debet solui eius æstimationio.

17 Vnum tamen est, quòd in dubio semper præsumitur, quòd homicida fecit delictum cum dolo & proposito, nisi contrarium probat, quia ista præsumptio resultat ex ipso facto & rei euidencia. textus est formalis in *l. 1. Cod. ad legem Corn. de sicar.* Cuius verba sunt: *Frater vel ester rectius fecerit, si se præfidi prouinciæ obtulerit, qui se probauerit non occidendi animo hominem à se percussum esse, remissa homicidij pœna secundum disciplinam militarem sententiam præferet.* & ibi notat & commendat gloss. ordin. Odofr. Cyn. Alb. Bald. Salyc. & commun. Doct. text. in *leg. cum qui. eod. tit. & leg. si non conuicij. Codic. de iniuriis.* poterit autem homicida probare contrarium, hoc est, non dolo, vel ex proposito fecisse, ex qualitate facti, ut in casibus supra proximis, vel ex qualitate personæ, ut si homicida sit consanguineus, vel affinis, vel amicus ipsius occisi, vel ex qualitate instrumenti, cum quo commissum est delictum, ut si baculo, lapide, pugno, vel alio instrumento percussit, quia tunc non tenetur pœna ordinaria, sed alia mitiori, & arbitraria pœna ratione culpæ, quæ sibi potest imputari. ista est gloss. singularis in iure in *dict. l. 1. Cod. ad l. Corn. de sicar. in gloss. 2.* quam ad hoc notat & commendat Pet. de Bella Per. Iacob. Odofred. Cynus, Alber. Fab. Bald. Salyc. & communiter Doctores. Bart. in *leg. ut vim. ff. de iudi. & iur. 2. colum. in medio.* idem Bart. in *l. 1. §. diuus. ff. ad leg. Corn. de sicar. & ibi Alb. & alij Doct.* Bald. in *l. fin. C. de hered. instit. 10. oppos. Ias. in l. 1. ff. de legibus. pen. col. num. 22.* tenet etiam Inno. Ioan. And. in *c. 1. de presumptionibus. Fely. in capit. fin. de homicid. Gandin. in tract. malef. in tit. de homicid. fin. col. & quest. & illam gloss. ad hoc reputat singularem Roma. in *l. in illa stipulatione si calendis. ff. de verb. obl. pen. colum. num. 4.* pro qua facit bene text. in *l. 1. §. diuus Adrian. vers. sed claua. ff. ad leg. Corn. de sicar.* Cuius verba sunt: *Sed si claua percusserit, aut cuma in rixa, quamuis ferro percusserit, tamen non occidendi animo leuiandam eius pœnam, qui in rixa casu magis, quam voluntate homicidium admisit, quem ad hoc notat & commendat ibi Bartol. Alberic. qui dicit esse notatu dignissimum. Angel. & Hippol. de Marfil. illum etiam textum ad hoc reputat notabilem Salyc. in d. l. 1. C. ad legem Corn. de sicar. Bald. in *l. sed & si quacunque. §. si magister. ff. ad legem Aquil.* idem Bald. in *leg. cum mandati. Codic. mandati.* probat etiam textus in *leg. omne delictum. §. si quis commilitonem. ff. de re militari.* Cuius verba sunt: *Si quis commilitonem vulnerauerit, si quidem lapide, militia reiciatur, si gladio, caput amittit. l. cum qui. C. ad leg. Corn. de sicar.* Cuius verba sunt: *Cum calcis ictu mortis occasio præbita videatur, volumus liberari.***

liberari. textus in *l. 1. C. de emendatione seruorum*. Cuius verba sunt: Si virgis aut loris dominus seruum afflixerit, nullum criminis metum seruo mortuo sustineat. textus in *c. significasti. cl. 2. de homicidio*. ibi, *ratione instrumenti, cum quo ipse percussit, &c.* Quod tamen intellige, quando quis in rixa alium percusserit, secus vero si ex proposito processit, & aggressus est contra eum, & percusserit quolibet instrumento, etiam leui, ex quo realiter offensus decessit, quia tunc tenebitur pœna mortis, tanquam verus homicida, si secum non portauit aliud instrumentum fortius, & magis offensiuum, & idem esset, quando in rixa eum percusserit cum illo leui instrumento. Sed non habeat instrumentum, vel genus armorum fortius, & magis offensiuum, quia tunc similiter tenetur pœna mortis tanquam verus homicida: secus tamen est, quando haberet alia arma, vel instrumenta fortiora, & magis offensibilia, & noluit percutere, & offendere cū eis, sed cum instrumento leuiori. Et idem est quando non habuit, nisi vnicū tantum instrumentum fortissimum, & offensibile, sed voluit percutere per partem minus nociuam, & offensibilem, vt si haberet ensem, & noluit percutere cum eo, sed cum pomo: vel haberet lanceam, & noluit percutere cum ferro, sed cum hasta, ligno, bastone, baculo, lapide, pugno, vel quolibet alio leui instrumento, & in expresso ita probat mihi textus quem ad hoc reputo valde singularem in *d. leg. 1. §. diuus Adrianus. ff. de iur. iud. l. 1. §. si quis aliquid. ff. de pœnis*. sed si claua. ff. ad l. Corn. de sicar. & ad hoc notat & commendat ibi Bartol. 1. column. numer. 29. & est de mente aliorum. notat etiam, & commendat ibi Hippolytus de Marsil. 4. col. numer. 3. idem Hippolytus 2. column. numer. 25. idem Hippolyt. in *l. 1. Codic. ad l. Corn. de sicar. 6. column. num. 49.* Ex quibus maxima cum ratione reprobo sententiam Pauli de Castro in *consil. suis*, vbi dicit quod si aliquis processit contra alium animo, & proposito tantum vapulandi, & iniuriandi, & non animo & proposito occidendi, & hoc expresse protestatus fuit, & eum vapulauit, & percussit quodam ligno, baculo, vel alio simili instrumento, ex quo vulnere tandem occisus, & mortuus est reus delinquens, non debet puniri pœna mortis, sed alia leuiori pœna arbitraria, quia ex genere, & qualitate instrumenti colligitur animus, & propositum quod habuit non occidendi, quod dictum tanquam singulare, & quotidianum in practica refert, & sequitur Hippol. de Marsil. in *d. l. 1. §. diuus Adrianus. ff. ad legem Corn. de sicar. 2. column. num. 16.* idem Hippol. in *l. 1. Codic. ad legem Corn. de sicar. 1. column. numer. 2.* Sed certè illa sentent. & conclus. aperte est falsa, & sic eam reprobo, & teneo contrarium, quia cum illud delictum non fuit commissum in rixa, sed ex proposito, & secum non portauit aliud instrumentum, vel genus armorum fortius, & magis offensiuum, merito tenetur pœna mortis, & non debet attendi, nec considerari qualitas instrumenti, vel armorum, vt supra dictum & conclusum est, pro qua mea sentent. & conclus. contra prædictos Doctores. facit textus expressus, & formalis in *§. item l. Corn. de sicar. Inst. de sicar. Inst. de publ. iud.* vbi disponitur, quod homicida tenetur pœna mortis, modo occidat telo, mo-

do cum ligno, vel lapide, quia omnia comprehenduntur appellatione armorum. vt in *l. armorum appellatio. ff. de verb. sign.* secundo facit textus in *l. quemadmodum multa facinora. Codic. ad legem Jul. de vi.* vbi habetur, quod si occasione violentus inuasor, quasi dederit causam morti. & ibi notat & commen. Cyn. Baldus, & communiter Doctor. text. etiam similis in *l. 1. §. ex incendio. ff. incend. rui. naufra.* vbi habetur, quod si quis animo comburendi in vnam solam domum imposuit ignem, ex quo fuerunt combustæ aliæ plures, tenetur de omnibus, & ibi gloss. ordin. & communiter Doctor. Tertio facit textus not. & expressus in *l. si quis aliquid. §. quia abortionis. ff. de pœnis.* vbi ponitur quod si quis dedit mulieri poculum amatorium causa amoris & libidinis, & inde fuit equita mors ipsi mulieri, tenetur pœna mortis, quia ex tali poculo verisimiliter potuit causari mors, & ad hoc notat & comm. ibi Bartol. Alberic. & commun. Doctor. Quarto facit notabile fundamentum, quia quando aliquod delictum, vel factum est tale, quod non potest regulari, & modificari, animo & voluntate delinquentis, imo est tale factum, quod verisimiliter potest extendi ultra intentionem eius, tunc efficaciter tenetur, & punitur ex delicto sequuto, licet habuisset animum minus delinquendi. textus est in iure, in *cap. fin. de homicidio. lib. 6.* vbi ille, qui mandauit aliquem verberari, hoc acto, & nullatenus occidatur, vel membrum abscindatur, & mandarius excessit modum, & fines mandati, & offensus mortuus est, mandans tenetur de homicidio, nec sibi reuelat protestatio, & ad hoc notat & commendat gloss. ord. Ioann. Andr. Dominic. Anch. & commun. Doctor. Abbas in *cap. penult. ne cle. vel monach. pen. col. num. 20.* idem Abbas in *c. ex literis. de excep. prela. fin. col.* notat etiam, & commendat Bart. in *leg. non solum. §. morte. ff. de noui oper. num. 7. column. num. 27.* idem Bart. vbi notabiliter loquitur in *l. diuus Adrianus. ff. ad l. Cor. de sicar. fin. q. Bald. in leg. non ideo minus. Codic. de accusa. si. col. num. 34.* & ibi Angel. de Peru. & alij Dd. idem Bald. in *l. si quis seruo. C. de furtis. 2. col. num. 2.* Angel. de Peru. in *leg. 1. Cod. de Nili aggeribus non rumpendis. si. col. Ang. de Aret. in tract. malef. in parte Sempronium mandatore. 14. q. illum etiam reputat sing. Iaf. in *l. 1. Cod. de seruis fugi. 5. col. num. 28.* limita tamen, & intellige dispositionem illius textus in *d. c. fin.* quando mandans mandaret verberare, vel percutere cum ense, vel gladio, vel alio genere armorum apto ad occidendum, vel simpliciter mandauit percutere, vel offendere: secus tamen est, si mandaret percutere, vel offendere aliquo ligno, baculo, vel quolibet alio simili instrumento, quod communiter, & verisimiliter non est aptum ad occidendum, & ex tali percussione mortuus sit, quia tunc non tenetur mandans pœna mortis, tanquam homicida, sed pœna arbitraria ex iniuria, ita singulariter tenet Bald. in *l. cum mandati. C. mandati. in si.* & ibi Saly. idem Bald. in *l. si quis mihi bona. §. si corā. ff. de acq. her. & ibi Aret. Iaf. & quis alij Dd. Paul. de Cast. in *§. sed si mandauit. eiusd. legis. in si.* & ibi Alex. 3. col. n. 15. Iaf. fin. col. num. 12. Augu. in *addit. Angel. de Male. in parte Sempronium mandatore. super 14. q. Ioan. de Anan. in ca. sicut dignum. §. 1. de homicidio.***

Iaf. vbi reputat valde singulare in l. 1. Codic. de seruis fugit. §. col. num. 32. Alexand. cons. 140. 3. col. 2. vol. Hipp. de Marfil. in cons. 67. 4. col. n. 28. Sed etiam isto casu ego firmiter teneo contrarium, imò, quod mandans, & mandatarius, teneantur pœna mortis per superiora mea fundamenta.

19 Item etiam ex superioribus infero vnũ, quod est singulare, & quotidianum in practica, quod si filius anniculus, vel de recenti natus, reperitur mortuus in lecto patris, vel nutricis suæ, præsumitur mortuus casu, vel aliqua culpa, vel negligentia, non autem dolo, & per consequens non debent puniri pœna mortis, vel ordinaria, sed tantum pœna extraordinaria iudicis arbitrio, secundum qualitatem culpæ. & in terminis ita tenet Bonifacius in tractatu maleficiorum, in rubrica de parricidiis, & eorum pœnis. 2. col. fin. q. pro quo facit text. notab. in c. si. de his qui filios occiderunt, & ibi Doct. textus in cap. consulisti. 2. q. 4. & ibi etiam Dd. & iam iste casus contigit in hac ciuitate Samanticensi in persona cuiusdam nepotis mei anniculi, qui repertus fuit mortuus in lecto nutricis suæ, & nulla accusatio fuit contra eam proposita.

20 Secundus casus, in quo homicida excusatur à pœna huius delicti in totum, vel in parte, est, quando illud fecit ad suam defensionem, nam de iure diuino, naturali, & positiuo potuit aggressorem, & offensorem eius occidere. textus est capitalis, & expressus in leg. vt vim. ff. de iustitia & iure. Cuius verba sunt: Vt vim atque iniuriam propulsemus, iure euenit, vt quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit iure fecisse existimetur. text. in l. 1. §. vim vi. ff. de vi, & vi armata. tex. in l. scientiam. §. qui cum alter. ff. ad legem Aquil. vbi dicit textus, vim enim vi defendere omnes leges, omniæque iura permittunt. text. in leg. si plagis. §. tabernarius, eod. titul. text. in l. sed & partus. §. quæri potuit. ff. quod metus causa. text. in l. furem nocturnum. ff. ad leg. Cor. de sica. text. in l. 3. C. ad legem Corn. de sica. text. in l. 1. C. vnde vi, vbi dicit textus, quod vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ. textus in cap. significasti. el. 2. vers. si vero, de homicidio. text. in clementina 1. de homicidio, & vtrobique communiter Doctor. & idem disponit lex 2. titul. 8. 7. part. & lex 3. & 4. tit. 13. lib. ord. imò hoc casu etiam clericum aggressorẽ potest offensus occidere, nec incurrit pœnam excommunicationis, vel irregularitatis. textus est in c. si vero, el. 1. vers. si vero clericum. de sent. excom. textus in cle. 1. vers. fin. de homicidio, & vtrobique commun. Doct. Imò etiam in animalibus brutis attenditur, & est permessa ista defensio, quia si aliquod animal aggrediatur aliud causa nocendi, & illud animal se defendat, & interficiat, dominus eius excusatur, & non tenetur emendare, nec dare animal pro noxa. textus est formalis, & expressus in l. 1. §. cum arietes. ff. si qua. paup. sec. dica. & ad hoc not. & comm. ibi gl. ord. Bart. Alb. Bald. Flor. & dicit Alb. esse pulchrũ casum, imò etiam quia licet offendere, vel occidere furiosum, mente captum, vel dormientem aggressorem, qui in somnis surgit, & aggreditur alium causa offendendi, vel occidendi, cum sit ista defensio naturalis, item etiam cum competat contra animalia bruta, vt supra dictum est, ergo si-

militer competat contra homines non sanæ mentis. & in terminis isto fundamento, & ratione tenet Bart. in l. vt vim. ff. de iusti. & iur. 2. colum. in fin. vbi dicit, quod erat quidam Pisanus, qui in somnis se armabat de nocte, & ibat per ciuitatem cantando, Bart. in l. 1. C. vnde vi. 9. col. num. 60.

Imò etiam, quod magis est, potest quilibet 21 consanguineus, vel extraneus offendere, vel occidere illum, qui aggreditur causa offendendi, vel occidendi consanguineum, vel penitus extraneum. ita probat textus in l. lex Corn. de iniur. text. in l. 2. & 3. ff. de lib. cau. text. in l. 3. §. cum igitur. ff. de vi. & vi armata. text. in l. si quis in seruitute. ff. de furtis, vbi disponitur, quod pro defensione rerum, & bonorum potest quis alium defendere, & iuuare, ergo à fortiori pro defensione personæ, probat etiam textus in cap. dilecto. de sent. excom. ver. & quidem. lib. 6. text. in c. non inferenda. 23. q. 3. text. in cap. fortitudo ea. cau. & q. text. in c. error. 83. dist. quibus disponitur, quod licite potest quis repellere iniuriam inferendam vicino, vel proximo suo: & in expresso licet non ita bene funder, ita tenet Bart. post antiquos in l. vt vim. ff. de iust. & iur. penult. col. num. 7. & ibi Bald. 3. colum. 6. q. Ang. 1. colum. num. 7. Iaf. 6. col. num. 29. idem Bart. in l. prohibitum. ff. de iur. fisci. lib. 10. & ibi Platea, & alij Doctor. idem Bart. in l. denotum. Cod. de metatis. lib. 12. idem Bart. in l. si quis in serui. ff. de fur. & ibi Angel. de Peru. & alij Doct. Bald. in l. 1. Cod. vnde vi. 6. col. 8. q. principali. & ibi Pet. de Bella per. si. col. Saly c. pe. col. num. 17. Flor. in l. scientiã. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. 2. col. num. 10. Innoc. in c. si vero. el. 1. de sen. excom. 1. col. in medio. & ibi Abb. Panor. si. col. & q. Feli. 2. col. Anania in c. 1. de homicidio. fin. col. 8. Quod extende, modo ille, qui erat offendendus, clamet, & petat auxilium, modo non. Item etiam, modo aggressor sit laicus, modo clericus. ita concludunt Doctor. vbi supra. Aduertendum tamen, quod in hoc se offert subtilis difficultas, quæ possit esse ratio, per quam extraneus possit offendere, vel occidere aggressorem alterius extranei, cum vterque sit proximus, & magis non debeat vni quam alteri: cui nouiter respondeo, quod defensio est adeo iusta, & permessa de iure naturali, & positiuo, quod potest fieri per alium etiam extraneum, & aggressio, & iniustitia ex parte aggressoris facit, & operatur, vt possit à quocunque extraneo offendi, & occidi. Item etiam quia aggressor offendit principaliter aduersarium, & similiter rempublicam, & in consequentiam omnes de populo, ideo quilibet potest talem iniuriam propulsare, quod est resistere. & per ista in quæstione ardua de facto defendebam quendam ciuem pauperem huius ciuitatis, qui dum vidisset duos in rixa, ex qua vnus euasit mortiferè vulneratus, mediator pacis inter eos exitit quodam baculo, vel lancea, quam apprehendit, & percussit aggressorem culpabilem, taliter quod ex percussione decessit, & fuit in maximo periculo. & dicebam in fauorem eius, quod non erat condemnandus pœna mortis. Primò, quia ex genere & qualitate personarum, & instrumenti, & loci præsumebatur, quod non habuit animum occidendi, sed pacem mittendi. Secundò, quia licet

cet velit offendere & occidere prædictum aggressorem, licite potuit facere pro defensione aggressi, & licet in defensione aggressorem occiderit, vel modum defensionis excesserit, non tenetur saltem pœna mortis ordinaria, sed mitiori extraordinaria: & ita fuit defensus fauente gratia diuina.

22 Item adde, quod in tantum est verum, quod quis potest offendere, vel occidere aggressorem suum, vt habeat locum, & procedat etiam si nullam percussorem, vel offensionem realem aggressus recipiat, sed eo ipso, quod aggressor veniebat, & accedebat cum armis contra eum verisimiliter causa offendendi, licite & iuste potest aggressus eum occidere, quia per hoc dicitur esse in discrimine vitæ constitutus, nec debet expectare, vt prius recipiat aliquam offensam, vel percussorem, & ista est magis utilis, & principalis doctrina quæ sit in ista materia, & in expresso ita probat textus in *l. is qui aggressorum. Cod. ad leg. Corn. de sica. ibi in dubio vitæ discrimine constitutus*, & ad hoc notat & commendat ibi Odofred. Cyn. Iacob. Butr. & eius additionator, Alber. Baldus, Saly. & communiter Doctor. & reputat singularem Angel. de Per. qui ex hoc tradit aduocatis veram formam practicandi, quem esse in discrimine vitæ constitutum, & vt possit aggressorem suum licite occidere. text. in *l. si quis percussorem. eodem titul.* Cuius verba sunt: Si quis percussorem ad se venientem gladio repulerit, non vt homicida tenetur, quia defensor suæ salutis in nullo peccasse videtur. text. in *l. si vt allegas. eod. titul. ibi, eum qui inferenda cadis voluntate præcesserat iure casum videri.* probat etiam text. in *l. i. ff. ad leg. Aquil.* vbi dicit text. sed & si quæcunque alium se ferro petentem quis occiderit, non videbitur iniuria occidisse, & dicit gloss. ordinar. petentes etiam si me prius non percussit, nam sufficit terror armorum, & ibi expresse notat Bartol. & alij Doctor. in *l. 2. §. 1. ff. de vi & vi armata*, & ibi Bartolus Angel. & communiter Doctor. idem etiam tenet expresse Bartol. in *l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil.* idem Bartol. in *l. si furem. ff. ad leg. Corn. de sica. 2. column.* Pet. de Bella Per. in *l. 1. C. vnde vi. 1. column. in fi. ver. sed queritur.* & ibi Ang. de Pe. 2. col. num. 8. Sal. 2. col. Floria in *l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aquil. 1. col. num. 3.* Angel. in tract. malef. in parte, & dicitur Titius se defendendo. 2. col. ver. dixi, quod licita est defensio, & ibi eius additionator, qui hoc summè commendat. Bonifac. in tract. etiam maleficiorum. fol. 6. in rub. de insultu & percussione. 2. col. ver. sed quid si Titius. Angel. de Aretino in *§. ius autem gentium. Instit. de iure natur. gent. & ciu. penult. column. vers. tene tamen menti.* idem Ang. in *§. iniuria. Inst. de lege Aquil. 1. col. num. 3.* Hippol. de Marfil. in *conf. 4. 4. column. nam. 17. & conf. 3. 1. penult. column. num. 5.* Bald. in *l. si certus. §. fin. ff. ad Syllan.* idem Bald. in *l. nullis. Codic. de liber. cau. in fin.* Ias. in *l. vt vim. ff. de iust. & iure. 2. col. n. 9.* qui notabiliter loquitur, & ibi Phi. Dec. 4. col. num. 10. Hippol. de Marfil. in *l. i. ff. ad leg. Corn. de sica. 4. col. num. 3.* 7. idem Hippol. in *sua practica. §. ex prædicta. 4. column. numer. 19.* pro qua sententia, & conclusione ego allego expressam legem partitæ, quæ hoc expresse disponit in *l. 1. titul. 8. 7. part. quod per-*

petuò nota, quia est singulare, & quotidianum in practica, quod extende etiam si aggressor veniat & resultet contra alium diuerso genere armorum, puta cum baculo, ligno, vel instrumento animo percutiendi, & inferendi sibi iniuriam: nam aggressus potest ei resistere, & se defendere cum ense, vel ferro, vel quouis alio instrumento fortiori, & si eum occidat, cum aliter ab illa iniuria non posset euadere, non tenetur aliqua pœna, quia talis defensio est licita pro defensione rerum, vt in *l. furem. ff. ad leg. Corn. de sica. & in l. itaque. ff. ad l. Aquil. & in l. 3. §. cum igitur. ff. de vi & vi armata. & in l. 1. Cod. vnde vi, cum similib.* ergo à fortiori pro defensione personæ & honoris, quæ dignior est, vt in *l. seruorum. §. fin. ff. de pœnis.* Cuius pulchra verba sunt: Quia & solus fustium ictus grauior est, quam pecuniaria damnatio, vt in *l. Iulianus. vers. 1. ff. si quis omissa causa testamenti*: Imò, quod magis est, hoc procedit & habet locum eadem ratione, etiam si aggressor veniat & resultet contra alium sine aliquo genere armorum, sed tantum manu vacua minans eum, & volens alapam præbere, nam si aggressus aliter illam iniuriam euadere non possit, licite poterit eum occidere, & in expresso ita tenet Baldus in *l. 1. Cod. vnde vi. 4. column. numer. 11.* & ante eum ibi Bart. 2. col. num. 7. Ias. in *l. vt vim. ff. de iust. & iur. 2. col. num. 10.* Angel. in tract. malef. in parte, & dicitur Titius se defendendo, 2. col. ver. dixi quod licita est defensio, & in vers. ex his infert Bald. Anton. de But. in *cap. olim, el 1. de restit. spol. penult. col. num. 35.* Anania in *cap. significasti. el 2. de homicid. antepen. col. vers. ex prædictis*: Quæ omnia regulariter extēde, etiam si aggressus potuit secure euadere iniuriam, & offensam fugiendo. quod declaro isto modo, quia si fuga adduceret sibi periculum salutis, vt quia inimicus aggressor esset prope, & fugiendo, & terga vertēdo posset de facili ab eo percuti, tunc non tenetur fugere, sed suam salutem tueri per iura superiora. Et idem, est si fuga adduceret sibi periculum honoris, quia quilibet tenetur, & debet honorem suum tueri & conseruare, & omni lucro præferre, vt *l. Iulianus. vers. 1. ff. si quis omissa causa testa.* Cuius verba sunt: Non enim caret dolo pater, qui honore proprio omisso propter compendium alienam institutionem maluit. & ibi notat & commendat Alb. Bald. Angel. & communiter Doctor. text. in *l. miles. §. socer. ff. de adulter. text. in l. isti quidem. ff. quod metus causa.* textus in *l. si qui aduocatorum. Cod. de postulando.* textus in *l. in eadem causa. ff. ex quibus caus. maior.* textus in *l. iusta. ff. de manu. vind.* Si verò aggressus potuit secure & sine aliquo periculo salutis & honoris fugere, quia de longe viderit inimicum & aggressorem suum, vel prope & dissimulando, potuit domum, vel locum tutum intrare, & rixam sine dedecore euitare, vel si fortè erat vilis persona, in qua non esset considerabile periculum honoris, tunc teneretur fugere, quia sibi non noceret, & alteri tertio aggressori, & etiam reipublicæ prodesset. argument. textus in *l. 1. §. donique Marcellus. ff. de aq. plu. arc. textus in l. 1. §. si quis. ff. de aqua quot. & astiua.* text. in *l. 2. §. aduersus. ff. ne quid in loco publico.* text. in *l. veteres. ff. de itinero actiūque priuato.* text. in *l. opus. ff. de operibus*

ribus publicis. text. in *l. fin. de iniur.* & in effectu istam sententiam & resolutionem ponit Bald. in *l. 1. Codic. unde vi. 4. column. num. 14.* & ante eum ibi Pe. 2. column. in medio, Cyn. pen. column. num. 6. Faber pen. column. Alberic. 4. column. in fin. Bartol. in *l. ut vim. ff. de iust. & iur. fin. column. & 9.* Hippol. de Marfil. in *l. 1. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* & ista est verior & æquior opinio, quam ego sequor, licet contrarium teneat Bart. in *l. 1. Cod. unde vi. 2. column.* & ibi Salyc. 3. column. Bald. in *l. ut vim. ff. de iust. & iur. fin. column.* Anania in *c. suscepimus, de homicidio. pen. column.* Intellego tamen quod teneatur aggressus isto casu pœna leui arbitraria, non verò pœna ordinaria, cum tamen dicatur excessisse modum defensionis. Aduertendum tamen, quod si aggressus excessit modum defensionis in aliquo de prædictis casibus, quia verè & realiter non erat in discrimine vitæ constitutus, vel potuit sine dedecore, & saluo honore suo fugere, & non fecit, vel post receptam offensam insecutus est inimicum suum, quia iam recesserat, vel alias modum suæ defensionis excessit, non tenetur pœna ordinaria, sed mitius debet puniri pœna arbitraria propter culpam & excessum, quia non videtur esse in tanta culpa, qui iustum dolorem temperare non potuit. argument. textus in *l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. ff. de adulter.* vbi dicit textus, quod licet maritus non possit vxorem repertam in adulterio occidere, tamen si de facto occidar, mitius punitur, quia difficillimum est iustum dolorem temperare, quem textum in suo casu notat & commendat ibi Bartolus, Albericus, Angel. & communiter Doctor. text. in *l. 1. §. fin. ff. ad legem Corn. de sicar.* text. in *diuus Adrianus. ff. ad leg. Pomp. de parricid.* text. in *l. si quis in graui. §. si maritus. ff. ad Syllan.* textus in *l. gratius. Codic. de adult.* textus in *l. 1. §. quæri. ff. ad Turpill.* text. in *l. qui cum maior. §. si libertus. ff. de bonis liber.* Cuius pulchra verba sunt: Ignoscendum est enim ei si voluit vlcisci prouocatus. text. in *c. olim. el. 1. de restit. spol.* textus in *c. significauit, de pœni. & remi.* & confirmatur ratione, quia imputandum est aggressori, qui causam delictorum præbuit, argum. text. in *l. quoniam multa facinora. Cod. ad l. Iul. de vi.* & ibi comm. Doct. Item etiam confirmatur ratione, quia homo intenso dolore promotus non est in plenitudine intellectus secundum Philosophos. & in expresso istam sententiam & conclusionem principalem tenet Bald. in *l. ut vim. ff. de iust. & iur. fin. column.* & ibi Iason qui valde commendat, 2. column. Dec. 4. column. Fortunius Garzia. 3. column. num. 8. idem Bald. in *l. 1. Codic. unde vi. 6. column. 10. 9.* & ibi Cyn. ante eum, pen. col. Fab. pen. col. Sal. 3. col. num. 15. idem Bald. in *c. 1. de pace tenenda, & eius violatoribus, in vsib. feud. 2. col.* idem Bald. in *c. 1. §. si quis verò, de pace iuramento firmanda in vsibus feud. fin. column.* Florian. in *l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aquil. 1. column.* Angel. in tract. malef. in parte, & dictus Titius se defendendo. 5. column. vers. aduertat. Idem Angel. in *§. ius autem gentium. Instit. de iur. natur. gent. & ciui. 3. column.* Hippolyt. de Marfil. in *l. 1. ff. ad legem Corn. de sicar. 5. column. num. 41.* idem Hippolyt. in *l. 2. Codic. eodem titul. 2. col. num. 15.* idem Hippol. in *sua practica. §. quoniam. 11. col.*

num. 6. Ioann. Andr. in addit. ad Spec. in titul. de homicidio super rubr. in fi. Abb. Panorm. in cap. de iniuriis. 2. column. idem Abb. in cap. dilecti. de except. fin. column. idem Abb. in cap. cum te, de re iud. penult. column. idem Abb. in c. olim. el. 1. de restit. spol. 7. col. num. 15. & ibi Anton fin. column. & alij Doctor. Ioann. de Anania in c. 1. de homicidio. fin. column. 9. qu. Felin. qui bene loquitur in c. significasti, el. 2. eod. titul. fin. column. idem Felin. in cap. dilecti. de except. & ante omnes ita videtur tenere gloss. ordin. in titul. 1. 23. qu. 1. in verbo propulsandam, in fin. & ibi Doctor. pro qua sententia & conclusione considero in nostro regno notabilem *l. part. 14. titul. 17. 7. part.* quod est singulare & quotidianum in practica; & iam istum casum habui de facto in hac ciuitate in persona cuiusdã pauperis incarcerati, & labore & diligentia, fauente gratia diuina, per prædicta lbierai eū à pœna mortis. Imò quod magis est in tantum hoc est verum, vt procedat & habeat locum, etiam si quis fuit aggressor solis verbis, & sic iniuria verbali, & aggressus, & sic offensus factus & realiter se defendit inferendo sibi iniuriam realem, vel mortem, quia etiam tali casu mitius debet puniri per rationes prædictas, & in terminis ita tenet Augustinus de Ariminio in addit. ad Angel. de malef. in parte verba contumeliosa, 5. col. versic. adde istam doctrinam, idem Augustinus in parte & dictus Titius se defendendo, 8. col. versic. tu autem in hac materia, &c. vbi reputat hoc esse valde singulare.

Pulchrum tamen, & valde necessarium dubium est, si fortè quis occidit alium, quorum vnus fuit aggressor, sed nescitur, nec potest constare, quis eorum sit, an superueniens homicida præsumatur aggressor & teneatur pœna mortis, vel interfectus, & occisus præsumatur aggressor, vt homicida excusetur? In quo articulo reperio varias & diuersas sententias & opiniones. Prima est, quod in dubio superueniens homicida excusetur, & non teneatur aliqua pœna, cum non sit magis præsumptio contra vnum, quàm contra alium, & in hoc casu melius, quàm in alio viget & concludit ratio generica textus in *l. absentem. ff. de pœn.* Cuius verba sunt: Sanctius est nocentem impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare in casu dubio, text. in *l. interpretatione. eod. titul.* & vtrouique Doctor. Item etiam adhuc magis in specie facit textus in *l. scientiam. §. 1. versic. cum instrumenta. ff. ad leg. Aquil.* vbi disponitur quòd si duo causa solatij, vel aliàs transilirent ignem, vel aliqua ligna ardentia, & ambo concurrerunt, & sibi obuierunt taliter, quod vnus eorum flamma consumptus est, superstes viuus non tenetur, si non potest constare, quod aliter ab eo euersus est, & per illum textum istam sententiam, & conclusionem tenet gloss. ordin. in *l. 1. §. cum arietes. ff. si qua pauper. feci. dica.* in verbo sibi. Petr. de Bellapert. in *l. 1. Cod. unde vi. fin. column.* Ex quo text. notabiliter inferitur, quòd si duo equites currunt in platea, vel via pub. & obuierunt sibi, & inuicem se percutiunt, vt aliquis eques eorum moriatur, nullus tenetur alteri, & ad hoc notat & commendat ibi Bal. dicens, quod iste casus contigit de facto, & in eo consuluit, & similiter ego in hoc regno vidi istum casum, & ita consului.

consului. Secunda opinio est, quod si superstes erat homo bonæ opinionis, & famæ, quietus & pacificus, qui non consueuerat delinquere, præsumatur prouocatus, & homicidium fecisse ad suam defensionem, & sic non tenetur, sed absoluedus sit, argum. text. in *l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re militari*, ubi si miles recessit à malitia, & dubitetur, an ex iusta causa, vel non, creditur sibi quod ex iusta causa recessit, si est homo bonæ famæ, & æstimationis. ita tenet Alber. in *d. §. cum arietes*, & ante eum Rayne. quem refert Floria. tenet etiam Petr. de Bellapert. in *l. 1. Cod. unde vi. fin. colum.* Tertia opinio est, quod imò isto casu teneatur superstes, qui remansit viuis pœna mortis ordinaria, nisi probet se fecisse ad suam defensionem, & in expresso ita tenet Ricar. Malu. in *d. §. cum arietes*, quam ibi refert Alber. & ibi etiam tenet Bald. & Floria. tenet etiam Bald. in *l. 1. Codic. unde vi. 6. colum. num. 30.* idem Bald. in *c. 1. de pace tenen. & eius viola. 2. colum. in vsib. feudo.* Angel. in *tractat. malefic. in parte, & dictus Titius se defendendo. penult. colum.* & ista est verior opinio, & tenenda, quam ego sequor tanquam veram, & iuridicam. Primò, quia ex parte accusatoris, vel iudicis procedentis ex officio probatur delictum homicidij, in quo semper præsumitur dolus in ipso delinquente, nisi contrarium probetur, ut in *l. 1. Cod. ad legem Corn. de sicar.* & sic meritò debet condemnari, nisi probet exceptionem defensionis. Secundò quia quando quis se fundat in aliqua negatiua pro fundamento suæ intentionis, vel exceptionis, necessariò oportet illam probare, ut in *l. 1. ff. de exception. & in l. magis puto. §. non passim. ff. de reb. eorum, & in l. 4. ff. de fideicommiss. liber. & in l. eū lege. ff. de probat. & tradit magistraliter Barr. in *l. in illa stipulatione, si calendis. ff. de verbor. oblig. 2. colum.* & ibi communiter Moderni. Sed in nostro casu accusator, vel iudex ex officio probauit delictum, reus verò accusatus, vel inquisitus opponit exceptionem defensionis, & fundat in ea totaliter intentionem suam, ad euandam condemnationem: ergo de necessitate sequitur, quod tenetur illam probare, & ex his rationibus quieuit animus meus in tam periculoso articulo, & per eas firmiter, & sine scrupulo resideo in hac sententia & opinione. Neque obstat text. 1. pro prima opinione adductus in *d. l. scientiã. §. 1. versicul. cum extra ment. ff. ad legē Aquiliã*, quia ibi nullo modo constat, quod vnus euerterit, vel propulsauerit alium, sed ambo simul currendo sibi obuiauuerunt, & inciderunt, vnde si vnus eorum perit, magis imputandum est casui fortuito, quam dolo, vel culpæ, nec potest alicui eorum delictum imputari: in nostro verò casu, & quæstione verè & realiter constat, quod superstes interfecit alium, licet non constet, quis eorum fuerit aggressor. neque etiam obstat text. in *l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mil.* adductus pro secunda opinione, quia non loquitur in casu, vel delicto, in quo insit, & præsumatur dolus, sicut in homicidio.*

26 Item prosequendo materiam, vtiliter quæro, si reus accusatus, vel inquisitus de homicidio confiteatur se occidisse hominem, sed ad suam defensionem, nec aliæ appareant probationes,

an talis confessio qualificata valeat, & admittatur, vt non possit ex ea condemnari, vel an talis confessio sibi noceat, & præiudicet, vt possit ex ea condemnari, & per consequens possit per iudicem acceptari pro ea parte, qua confessus est, & pro alia respui in quantum dixit sufficisse ad suam defensionem? & videtur quod talis confessio non præiudicet consentienti, vt ex ea possit condemnari, nec possit acceptari pro parte, & pro parte non, quia quando vnus actus est merè indiuiduus, & continet plura capitula connexa, non potest pro parte acceptari, & pro parte respui, & negari, sed aut totus debet acceptari, aut totus respui, & renunciari. ita probat text. not. in *l. in iudicio. ff. famil. ercisc.* ubi habetur, quod sententia, vel alius actus iudicialis non potest pro parte valere, & pro parte non. textus in *l. dicere. ff. de arbitris. text. in l. etiam. §. 1. ff. de de minor. text. in l. Carmelia pia. ff. de iure patrôn.* & vtrouque communiter Doctor. Confirmatur, quia qualitas non potest separari à suo subiecto, vt in *l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acq. possess.* & in terminis istam sententiam & conclus. tenet Cumanus in *d. l. Pomponius. §. cum quis. 2. col.* Sed his non obstantibus contrarium est tenendum: imò, quod talis confessio præiudicet consentienti, vt ex ea possit condemnari, nisi probet qualitatem defensionis. Cuius ratio fundamentalis est, quia in delicto homicidij semper præsumitur dolus, vt latius supra dictum est. Ergo ipse delinquens teneatur probare contrarium, & non sit standum suæ assertioni. confirmatur, quia licet in his, quæ consistunt in propria conscientia & mente alicuius, stetur eius assertioni cum iuramento, vt in *c. si verò. l. 2. de sentent. excomm.* & ibi gloss. ordinat. & communis. opin. text. in *cap. pastoralis. de except.* & ibi & ibi Doctor. gloss. ordinat. in *§. sed iste quidem. de actio. in gloss. magna in mediò.* & ibi communiter Doct. gloss. in *l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de negot. gest.* gloss. in *l. si cui. §. 1. ff. de accusa.* gloss. in *cap. si diligenti, de pres.* gloss. in *cap. Abbate sanè. dare iud. lib. 6.* glossa in *c. significasti, el. 2. de homicidio*, & vtrouque communiter Doctor. tamen si præsumptio iuris militat contra ipsum, non statur eius assertioni, etiam cum iuramento. ita tenet & declarat Bartol. in *l. inter omnes. §. rectè. ff. de furtis. 1. col.* & ibi communiter Doctor. pro quibus facit text. in *l. si non conuicij. Cod. de iniur.* text. in *cap. vidua, de regularibus.* textus in *cap. final. qui matris accusar. po.* & isto fundamento, & ratione istam principalem sententiam & conclusionem, scil. quod reus accusatus, vel inquisitus possit condemnari ex tali confessione sua qualificata, nisi probet se fecisse ad suam defensionem, tenet singulariter Bart. in *l. Aurelius. §. idē quæsit. ff. de lib. legat. 2. colum. num. 2.* & ibi Alexand. in *addit. suis.* Bald. in *l. vnica. Codic. de confessis. 10. colum. numer. 41.* idem Baldus in *c. dudum, de electione. antepen. colum. numer. 35.* Imol. in *l. decem. ff. de verbo. oblig. pen. col. fin.* & ibi Alex. & alij Doct. idem Alexand. in *l. §. 1. si quis simplicitet, cod. titul. 2. colum. num. 7.* Angel. de Aret. in *tract. male. in parte, comparent inquisiti, & partim negant, & partim consentunt. 2. colum.* & ibi eius additionator, Abba s Panormitan. in *cap.*

conuenissent. de inst. 2. colum. num. 7. Vnum tamen est, quod isto casu ex tali confessione non debet puniri pœna ordinaria delicti, sed minori pœna ordinaria, quia cum talis condemnatio procedat ex quadam pœsumptione, quam habet delinquens contra se, meritò non debet sibi imponi ordinaria. Nec obstat si subtiliter replices, quod semper reus delinquens deberet excusari, saltem à pœna ordinaria, cum semper, & regulariter delictum pœsumatur commissum dolo, vt in l. 1. Codic. ad legem Corn. de sicar. cum similib. ergo licet constet per veras, & legitimas probationes, nõ deberet puniri pœna ordinari. quia respondeo, quod illud est verum, & procedit quando constat de delicto per veras & legitimas probationes non elisas aliqua exceptione, vel qualitate, sed cum in nostro casu constet de delicto per solam confessionem partitis, & illa non sit pura, simplex, & absoluta, sed qualificata, & modificata, dicendo, & fecit ad sui defensionem, probatio redditur dubia, & incerta, vnde meritò pœna non debet imponi ordinaria, & certè ista est vera & perfecta declaratio & intelligentia huius articuli, & in terminis ita tenet Abbas Panormit. in c. auditis, de pœscription. penult. colum. num. 32. & illud dictum sequitur, & reputat vnicum, & non alibi Felinus ibi. 16. colum. num. 30. idem Felinus in cap. significasti. el. 2. de homicidio. pen. col. in fi. idem Fel. in c. cum venerabilis, de except. 4. col. n. 15. idem Felinus in cap. afferte. de pœsumption. pen. col. reputat etiam mirabile Augustinus de Atimino in addi. ad Ang. de malef. in parte, comparent inquisiti, & partim confitentur, 3. colum. idem Augustinus in parte de anno pœsenti, versi. tamen in hac materia, reputat etiam singulare, & quotidianum in practica Ias. in l. vi vim. ff. de iust. & iure. 3. colum. in fine. Hippolytus de Marfil. in sua practica in §. postquam. 4. col. n. 24. vbi dicit, quod per hoc euasit quidam à pœna mortis: idem Hippolyt. in l. repet. ff. de quæstio. 6. colum. num. 30. idem Hippolytus in consiliis suis, consil. 53. final. col. Thomas de Ferrara in cautelis suis, cautela 5. reputat etiam mirabile Palacios Rubios in repet. cap. per vestras. de donat. inter virum & vxor. 4. fol. 3. colum. versic. exhibis. & istam opinionem ego sequor, licet Socinus in l. 1. ff. si cert. petat. 5. colum. num. 15. teneat contrarium in puncto iuris, idem Socinus in l. non utique. ff. de except. fin. col. Philippus Decius in l. vi vim. ff. de iustit. & iure. 7. col. num. 20. & ex hoc ego licet indignus eripui quendam pauperem à pœna mortis, nam fuit infamatus ab alio, quod de nocte dum dormiret secum in lecto, commisit cum eo peccatum nefandum contra naturam, & fuit positus in tortura, & confessus fuit, quod in somnis dum cogitaret, quod accedebat ad quandam mulierem, accessit ad illum tanquam ad fœminam, sed non deliberatè, & in summa mente, & viso processu dixi, & iudicem informauit, quod nullo modo erat sibi imponenda pœna mortis ordinaria, cum non potuit constare de veritate aliter quam per suam confessionem qualificatam, & tandem maximo labore, & diligentia obtinui.

Item adde, quod reus accusatus, vel inquisitus de homicidio poterit probare se fecisse ad suam defensionem per coniecturas, & pœsum-

ptas probationes, quæ iudicis arbitrio relinquuntur, quia contra dolum pœsumptum contraria probatio pœsumptua sufficit. arg. text. iuncta gl. ord. in l. 1. C. ad l. Corn. de sicar. in c. 1. de pœsumpt. & tenet Bald. in l. vnica. Cod. de confessis, 12. colum. num. 46. & Ias. in l. vi vim. de iustit. & iur. 2. colum. numer. 7. imò, quod magis est, hoc casu testes deponentes de credulitate sufficienter probant, ita singulariter determinat Ias. in Rubrica. ff. de iureiurand. 3. col. n. 7. Hippol. de Marfil. in Rubrica. Codic. de probat. 3. colum. numer. 10. Philip. Dec. in l. vi vim. ff. de iustit. & iure. 6. col.

Item etiam hoc casu admittuntur testes con- 28 sanguinei, affines, domestici, & familiares. ita singulariter tenet Spec. post Doctorem antiquum, quem allegat in titul. de inquisitione, §. 1. vers. sed nunquid. 4. col. numer. 22. Bald. in l. parentes. Codic. de testibus, & ibi Salycet. Ang. de Aret. in §. 1. Instit. de gradibus, idem Angel. in tract. malef. in parte, & dictus Titius se defendendo. 5. col. tene menti. Ias. vbi reputat singulare in rubr. ff. de iureiur. 3. col. n. 7. idem Ias. in l. sed & si quis. ff. si quis cautio. 2. col.

Tertius casus in quo homicida excusatur in totum, vel in parte, est, quando offensus, vel vulneratus decessit propter culpam & negligentiam adhibitam in cura eius. ita probat text. in l. qui occidit, §. fin. versic. fin. ff. ad l. Aquil. & in terminis ita tenet gloss. singularis in l. si ab hostibus. §. fin. ff. solut. matri. quam ibi ad hoc notat & commendat Bald. Imol. Alexand. Ias. & communiter Moderni. & reputat sing. Paul. de Castro quo casu, an vulnus esset mortale, vel non, & proficeret cura, vel fuit excessus in ea, statur iudicio medicorum. text. est singularis in iure, in l. semel. Codic. de re militari. libro 12. & ibi Bartol. & communiter Doct. & reputat sing. Imol. in c. proposuisti, de probat. facit etiam text. in c. significasti, de homi. & si quæras, an vnus tantum testis peritus sufficiat, vel plures requirantur, dico quod si casus contingat in loco, in quo detur copia pluriùm peritorum, duo vel plures debent interuenire, aliàs verò si non detur copia eorum, vnus tantum sufficit. ita probat textus singularis, & vnicus in leg. 1. §. fin. ff. de verb. oblig. & ibi notat & commendat glossa ord. & comm. Doct. & reputat singularem & vnicum Baldus in l. directas. Codic. de testam. manu. idem Baldus in leg. indices. Codic. de sentent. & interlocutionibus omn. iud. idem Bald. in cap. causam matrimonij, de probat. Felinus in cap. veniens. de testament. penultima columna. Iason in dict. §. fin. probat etiam text. formalis, & expressus in auth. de non alienand. aut permutan. reb. Eccles. §. quod autem, collat. 2. & ibi Doctor.

Quæro tamen valde vtiliter, & necessariò, 29 si non probetur, quod offensus, & vulneratus decessit ex vulnere, vel offensa, & similiter ex aduerso, non probetur, quod ex culpa vel negligentia adhibita in cura decessit, sed tantum simpliciter probetur, quod vulnus fuit sibi illatum, & post aliquod tempus decessit, an pœsumatur decessisse ex vulnere, vel non? In quo articulo resolutiuè dico & teneo, quod si post vulnus illatum in continenti decesserit, pœsumatur ex vulnere & eius occasione decessisse.

decessisse: si verò probetur, quod post vulnus illatum semper & continuò fuit infirmus, & tandem decessit, similiter præsumatur ex prædicto vulnere, & eius occasione decessisse: si verò probetur, quod post vulnus illatum fuit perfectè sanus, & saltem recuperavit, & postea superueniat alia infirmitas, & decesserit, non præsumitur ex vulnere, & eius occasione decessisse, sed ex alia infirmitate naturali superueniente: si verò post vulnus illatum probetur mors sequuta simpliciter sine alia maiori declaratione, vel probatione ab vna parte, vel ab alia, tunc est maius dubium: sed similiter teneo quod præsumatur ex vulnere decessisse, quod reputo singulare, & quotidianum, & per alium non sic declaratum, & licet ista mea resolutiua doctrina non probetur specialiter aliqua lege, sufficeret ratio naturalis, quia quæ-
re legem vbi est ratio naturalis, est infirmitas intellectus, secundum Aristotelem 8. Physicorum, cap. 3. tamen bene probat text. in *leg. ita vulneratus. ff. ad legem Aquil.* text. in *l. vulnerato. eod. tit.* text. in *l. si ex plagis. eodem tit.* text. in *cap. coninebatur, de homicidio.* text. in *cap. significasti. el. 2. eod. tit.* text. in *ca. 2. de clerico percussore.* Ex quibus venit reprobanda vel saltem declaranda gloss. singul. & vnica in *l. 1. Cod. de emendatione seruorum.* vbi dicit, quod si vulneratus surgit, & ambulauit super baculo post triduum, non præsumitur decessisse ex vulnere, sed potius culpa, & negligentia ipsius vulnerati, quam summè notat & commendat Salyc. & alij Doctores, & reputat singularem & vnica Angel. de Perus. ibi, quia certè illa gloss. est falsa, quia solum debet attendi, an vulnus fuerit mortale, vel non, & an ex eo, & occasione eius decesserit, non verò an infra triduum, vel aliud tempus ambulauerit, vel non, per supradicta: vel saltem venit declaranda hoc modo, quod in casu quo sit dubium, an vulnus fuerit mortale, vel non, propter excessus quos fecerit vulneratus, præsumatur non esse mortale, quando post triduum, vel aliud bene ambulauerit, & ista est intentio & declaratio Angeli, & Salyceti ibidem, ita etiam tenet, & declarat Bald. in *l. 1. C. de edil. act. penult. colum. num. 12.* Bart. quem omnino vide in *l. final. ff. ad legem Cornel. de sicar. penult. col. num. 12.* Abbas & alij Doctor. in *capit. 2. de clerico percussore.* Felinus, qui notabiliter loquitur in *cap. presbyterum, de homicidio,* Hippolytus de Marsil. in *sua præf. §. sed quia. 3. colum. num. 16.*

30 Item etiam primò, & principaliter quæro, an ille qui alium offenderit, vel vulnerauerit animo, & intentione occidendi, vel ambulauerit, vel insecutus sit eam causa occidendi, sed realiter non occiderit, an teneatur pœna mortis tanquam homicida? In quo notabili, & quotidiano articulo dico, quod aliquando quis cogitat, & in mente deliberat delinquere & alium interficere, & si non processit ad aliquem actum percussione, nullo modo tenetur, text. est in *l. cogitationis. ff. de pœnis.* Cuius verba sunt: Cogitationis pœnam nemo patitur, & ibi notat gloss. ordin. Bart. Alber. & communiter Doctor. text. in *l. 1. §. sola cogitatio. ff. de furtis.* text. in *l. si quis uxori. §. nec verbo. eodem titul.* text. in Anton. Gomez, Tom. III.

l. fugitiuum. ff. de verborum signific. text. in l. sape. versic. fin. eodem titul. text. in *l. si quis testamentum. §. fin. versic. fin. ff. ad legem Aquil.* text. in *l. bouem. §. 1. ff. de edil. edict.* text. in *l. 3. ff. de his qui notant. infra.* text. in *cap. cogitationis, & in cap. cogitatio. de pœnis. distinct. 1.* ex quo dicebat Alber. in *l. quicumque. C. de seruis fugit. 2. colum.* quod in delictis regulariter tria considerantur, animus, factum, & delictum: animus, vt quis intendat delinquere: factum, vt sequatur delictum: delictum, vt per legem sit punibile, quod intellige in foro contentioso, secus verò in foro conscientie, quia si quis animo deliberauit alium occidere, vel offendere, vel aliud delictum, vel peccatum committere, statim peccat mortaliter, text. est in *cap. vnum. §. criminis 25. distinct.* & ibi gloss. ordin. Archi. & communiter Doctor. text. in *cap. omnis. de pœni. dist. 1.* & ibi gloss. ordin. & communiter Doctor. text. in *c. sed pensandum. 6. distinct.* & probatur auctoritate Domini nostri in Euangelio Matth. *cap. 5.* dicentis: Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. & hatur transumptiuè in *cap. qui viderit. 32. quest. 5.* Aliquando quis vltra animi deliberationem processit ad actum facti, & tunc in delictis atrocibus tenetur pœna ordinaria, licet delictum non consummauit, vnde in nostro casu si quis alium percussit, vulnerauit, vel causa occidendi ambulauerit, tenetur pœna mortis, licet realiter non occiderit. textus est capitalis & expressus in *l. is qui cum telo. C. ad leg. Corn. de sicar.* Cuius verba sunt: Is qui cum telo ambulauerit hominis necandi causa, sicut is qui hominem occiderit, legis Cornelie de sicariis pœna coercetur, text. in *l. 1. ff. eod. tit.* text. in *l. diuus Adrianus. eodem titul.* text. in *l. si quis non dicam rapere. C. de Episc. & cler. text. in §. item lex Cornelia. Instit. de publ. iudic. & vtrouique communiter Doctor.* Adde tamen, quod hoc casu ista sententia & conclusio de generali consuetudine non seruatur, quia reus delinquens non punitur pœna mortis ordinaria, sed mitiori pœna extraordinaria, iudicis arbitrio, si delictum non est consummatum, nec homicidium sequutum, licet ad aliquem actum facti processit. ita & singulariter tenet Specu. in *tit. de accusatore. §. 1. 6. colum. versic. quid si. 1. argum.* text. in *l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis,* & illud dictum sequitur, & valde commendat Ang. Paul. & Moderni in *l. 1. §. si. ff. quod quisque iuris.* Baldus in *l. si fugitini. C. de seruis fugitiuis, 1. colum. num. 3.* Cynus in *dist. l. is qui cum telo. C. ad l. Corn. de sicar. 2. colum. in medio,* & ibi Faber in *breuiario. 1. colum.* tenet etiam & reputat notabile Salyc. ibi. *2. col. in fin.* non allegando Spec. sed allegando Bal. qui illud tenebat in voce, *legendo.* Nicol. de Neapol. in *§. item lex Corn. Instit. de publi. iud.* tenet etiam & reputat mirabile Augustinus in *addit. ad Angel. de malef. in parte, & ex interuallo. penult. col. idem Augustinus in parte, in platea communi. fin. col. Ial. in Rubr. Instit. de actio. pen. col. num. 31.* Hodie tamen in nostro regno hoc intellige & declara, vt procedat & habeat locum, quando quis ambulauerit causa alium occidendi, vel processit ad actum facti & realiter percussit, & intulit

ibi aliquod vulnus, ex quo non fuit sequuta mors sine prodicione, vel infidiis, secus vero si percussit, vel vulneravit alium proditorie, vel aleuose, vel precedentibus infidiis, vel habito prius consilio, tractatu, vel eloquio super hoc, quia tunc propter illam qualitatem, per quam tollitur defensio ipsi vulnerato, & offenso, aggravatur poena, & tenetur delinquens poena mortis ordinaria, licet realiter non occiderit, ita expresse disponit *lex 2. tit. 13. lib. 8. ord.* quae sic quotidie in isto regno practicatur, & illa decisio potest confirmari, quia qualitas prodicionis, vel aleuosae semper aggravat delictum. text. est in *c. 1. §. porro.* quae fuit prima causa beneficii amittendi, & ibi Doct. text. in *c. primo. §. si voluerit, de capitaneo.* qui curiam vendidit, in vrbibus feudorum, & ibi commun. Doct.

Aliquando vero ultra animi deliberationem processit quis ad actum facti, in delictis non atrocibus nec gravissimis, & tunc non tenetur poena ordinaria, si delictum non consummavit, sed mitius punitur iudicis arbitrio. ita probat text. in *l. 1. §. si ff. quod quisque iuris,* & ibi tenet glo. ord. & commun. Doct. & per illum text. ita etiam tenet glo. ord. & commun. Doct. in *l. si quis non dicam rapere. C. de Epis. & cler.* probat etiam text. in *l. 1. ff. de extraord. crim.* & ibi commun. Doct.

31 Item etiam iuxta praedicta utiliter & necessarium quæro, si quis est offensus & vulneratus taliter, quod ex illo vulnere speratur mori, an possit reus delinquens accusari tanquam homicida ad poenam mortis? In quo breviter & resolutivè dico, quod de iure communi, si vulneravit animo occidendi, bene potest statim accusari tanquam homicida, quia non requiritur effectus consummatus: sed attentata hodie generali consuetudine, secundum quam requiritur, quod sequatur mors, & secundum iura nostra regia, quae expresse hoc volunt, non potest delinquens tanquam homicida accusari, antequam realiter offensus moriatur: cum ante non dicatur data actio, vel accusatio, argumen. text. in *l. oedere diem. ff. de verborum significat.* & in *l. in illa stipulatione, & l. hoc iure, de verbor. oblig. cum materia,* & in expresso ita tenet Bart. in *l. damni infecti. §. Sabini sententia. ff. de damno infecto. 2. colum. num. 4.* & ibi Angel. de Perus. Paul. de Cast. Imo. Cuma. Roma. & commun. Doct. Anania, in *cap. significasti. el. 2. de homicid. 2. colum.* maius tamen dubium est, si reus delinquens tantum est accusatus de vulnere, & pendente accusatione & processu offensus moriatur, an possit tanquam homicida condemnari ad poenam mortis? & breviter, & resolutivè dico, quod si accusatio fuit proposita tanquam de vulnere illato animo occidendi, bene potest sequi condemnatio de rigore iuris. arg. text. in *d. l. is qui cum telo. Cod. ad leg. Corn. de sica.* aliàs vero, si tantum fuit proposita simpliciter de vulnere, non potest sequi condemnatio, sed requiritur novus processus & accusatio, quia mutatur species, & qualitas delicti & poena eius. argum. text. in *l. si vulnerato. ff. ad leg. Aquil.* Item etiam, quia non esset sententia conformis libello, nec super re, & causa iudicium deducta, argum. text. in *l. habebat. ff. de*

institoria, & in l. si. C. de fideic. liber. & idem esset hodie attentata generali consuetudine, vel attentata dispositione nostrorum legum regni, quibus requiritur, quod realiter sequatur mors, quia non potest sequi condemnatio de homicidio, si tantum fuit accusatus de vulnere. Quod tamen intellige, praeterquam si accusatio vel inquisitio comprehendat etiam casum mortis, quia proposita est de vulnere, asserendo esse mortale, vel hoc acto, & protestatione facta, quod si sequatur mors, puniatur reus poena mortis, nam tunc sequuta morte pendente processu & accusatione, potest licitè condemnari, tanquam homicida ad poenam mortis, quia quando ius supervenit actori, vel accusatori, ex causa de praeterito bene confirmatur actio, vel accusatio proposita. textus est notandus & expressus in *l. si rem alienam. la. 1. §. si. ff. de pign. act.* & tradit plenè Bartol. Paul. & commun. Doct. in *l. non potest videri. ff. de iud.* & in expresso ita tenet & declarat Bart. post antiquos in *d. l. damni infecti. §. Sabini sententia. ff. de damno infecto. col. 2. n. 6.* & ibi Albe. Paul. Imo. Roman. & commun. Doct. Ioan. And. in add. ad Spec. in *tit. de inquisitione super Rubrica. Floria.* in *l. si vulnerato. ff. ad leg. Aquil. Bald. in l. 4. ff. de iure do. Ang. de malef. in parte, in platea, pen. col. idem Ang. in parte, una alia percussione. 1. col. imò, quod magis est, hoc casu non posset valere processus super iniuria, nec ad haeredes transire, sed agendum esset lege Cornelia de sicariis, argum. text. in *l. prator edixit. §. si dicatur. ff. de iniuriis,* de quo articulo latius in delicto iniuriae dico.*

32 Item etiam secundò & principaliter quæro, si quis occidat posthumum nondum natum, sed existentem in ventre matris suae, an teneatur poena mortis, sicut si vivum, & natum interficeret? & resolutivè dico, quod si quis mulieri praegnantis poculum dedit, vel quid aliud dolo fecerit, ex quo abortus sequutus est, & sic posthumus decessit, postquam anima erat ei infusa, tunc tenetur poena mortis, & si pater, vel mater, vel ascendens illud fecerit & commiserit, tenetur poena parricidij. text. est in *l. si quis aliquid. §. abortionis. ff. de penis. text. in l. pen. Cod. ad legem Corn. de sica.* & utrobique communiter Doct. Si vero anima nondum erat ei infusa, non tenetur poena mortis, sed poena arbitraria. text. est notabilis, qui sic debet intelligi, in *l. mulierem. ff. ad legem Cornelianam, de sica.* text. in *leg. Cicero. §. 1. ff. de penis.* Cuius verba sunt: Sed & si quam visceribus suis post divortium, quia praegnantis fuit, vim intulerit, ne iam inimico marito filium procrearet, ut temporali ex illo coerceatur, ab optimis Imperatoribus nostris rescriptum est. text. in *l. diuus Severus. ff. de extraord. crimin.* & utrobique commun. Doct. Cuius ratio potest esse, quia quod nondum vivit, mori non potest. Item non dicitur homo ante infusionem animae, cum ex corpore & anima componatur & formetur, ut in *capit. in quadam, de celebrat. missar.* Cuius verba sunt: Nam ad esse hominis, duo principaliter exiguntur, videlicet corpus & anima, ex quorum coniunctione verus homo subsistit, & talis anima rationalis dicitur infundi in masculo post quadraginta dies. in foemina vero post

post nonaginta dies, secundum Aristotelem *libr. 7. de historia animalium. c. 3.* & secundum Auicennam medicorum principem in *cap. nono de animalibus.* & secundum beatum Augustinum in *questionibus suis, questione 54.* & quod ex corpore & anima verus homo, & creatura subsistat, tenet Aristot. in *1. de anima, & in cap. 1. de partibus animalium.* & in expresso istam sententiam & conclus. tenet gloss. ord. in *1. diuus Severus. ff. de extraor. crimi.* & ibi Bart. Alb. Ange. & commun. Doct. antiq. glo. ord. in *l. pe. C. ad l. Corn. de sicar.* & ibi Iacob. Bal. Sal. & commun. Doct. Alb. qui notabiliter loquitur in *l. qui in utero. ff. de statu hominum. 3. col. ver. si autem queritur.* glo. ord. in *ca. sicut, de homicidio.* & ibi Abbas, Cardi. & commun. Doct. in *c. si aliquis, eod. tit.* Bonifacius in *tract. male. in tit. de homicidio. 1. col. in medio.* Angel. de *male. in parte, & ex intervallo, 4. col. versic. quid si quis faciat.* & ibi eius additionator, Hyppolit. de Marfi. in *l. si mulierem. ff. ad l. Corn. de sicar.* Summa Angelica in verbo, *homicidium. 4. col. versic. vtrum si homicida.* & idem expressè disponit *l. 8. tit. 8. 7. part.* Quod primò extende, vt procedat, & habeat locum in casu dubio, quando non possit constare, an anima fuerit infusa, vel non, quia delinquens tenetur pœna mortis, nisi probet negatiuam, cum dederit operam rei illicitæ, & in terminis ita tenet Anania in *d. c. sicut, de homicidio,* & ibi Cardi. & alij Doct. arg. text. in *c. ad audientiam, & in cap. significasti. el. 2. & cap. pen. eo. tit.* sed ego teneo contrarium, argument. text. cum ratione in *l. absentem. ff. de pœnis, & in l. interpretatione, eod. tit.* Et iura prædicta, in quibus fundantur Doctores supra allegati loquuntur quoad irregularitatem, non vero quoad pœnam corporalem, & ita videtur tenere Spec. in *titul. de dispensatione. §. iuste. antepen. col. versicul. item qui hominem.* Secundò extende, etiam si monstruosum hominem, vel posthumum occiderit. ita Bald. in *l. quod dicitur. ff. de liber. & posthu. argumen. illius textus, quod tamen intellige, quando membra erant diminuta, vel ampliata, vt quia habebat vnum brachium vel plura brachia, vel haberet vnum pedem, vel plures pedes, vnum digitum, vel plures digitos: secus vero, si non esset in forma humana, quia haberet caput animalis bruti, vel quid simile. ita Bal. Ange. Paul. Imo. & communiter Doct. in *d. l. quod dicitur. ff. de liber. & posthu. argumen. text. in l. non sunt liberi. ff. de statu ho. & in l. pen. C. de posth. hered.**

33 Dubium tamen est, si quis dederit alicui poculum amatorium, non animo occidendi, sed causa amoris, vel libidinis, & recipiens moriatur, an teneatur pœna mortis: & resolutiue dico, quòd sic. text. est not. in *l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis.* Cuius verba sunt: Qui abortionis aut amatorium poculum dant, & si dolo non faciunt, tamen, quia mali exempli res est, humiliores in metallum damnantur: honestiores in insulam amissa parte bonorum relegentur, quod si ex eo mulier aut homo perierit, summo supplicio afficiantur, & ibi gloss. ord. Bar. & commun. Doct. licet Albe. ibi in *si.* videatur dicere, quòd mitius puniatur ex eo, quòd non fecit dolo, animo occidendi, sed quidquid dicat, textus est

Anton. Gomez, Tom. III.

ibi formalis contra eum. Nec obstat text. in *l. Cornelia. ff. ad leg. Corn. de sicar.* cum similib. vbi habetur, quòd nunquam debet imponi pœna mortis, quando homicidium committitur sine dolo, quia in præsentis casu interuenit dolus saltem implicitus ex eo, quòd fecit rem illicitam dando poculum amatorium, ex quo verisimiliter potuit sequi mors, vnde merito tenetur pœna mortis, & facit bonus text. in *c. si. de homicidio.* Si verò sine dolo causa amoris liciti vel causa conceptionis dederit poculum quo mors sequuta est, ille qui dedit non tenetur pœna ordinaria, sed tantum pœna relegationis, vel extraordinaria, iudicis arbitrio. text. est in *l. 3. vers. sed ex senatusconsulto. ff. ad l. Corn. de sicar.* Cuius verba sunt: Sed ex senatusconsulto relegari iussa est ea, quæ non quidem malo animo, sed malo exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ acceperat decesserit, imò quòd magis est, licet ex poculo non sit sequuta mors, nec aliquod damnum, ille qui dedit deberet puniri extra ordinem, iudicis arbitrio: quia satis est, quòd ex eo potuit sequi mors, vel graue damnum, & in se est res illicita, & mali exempli, ita probant prædicta iura. Ex quibus collige, quòd omne illud quòd in se continet malum & iniquum exemplum in republica, potest, & debet per iudicem puniri.

Item h principaliter quæro, si quis voluit h occidere Titium inimicum suum, & errauit in 34 persona, quia occidit Caium, credens esse prædictum Titium inimicum suum, an teneatur pœna mortis, tanquam homicida? & videtur quòd non, quia respectu ipsius occisi non habuit dolum, neque animum delinquendi, quòd principaliter requiritur in hoc delicto, vt in *l. Cornelia. ff. ad legem Corn. de sicar.* cum similib. item nocet, quia omnis actus ex errore factus nunquam nocet gerenti, sine consensu, vt in *l. si per errorem. ff. de iuris. om. iud.* Item careat dolus, vel contumacia circa vnum, non porrigitur ad alium, vt in *leg. Fulcinus. §. quid ergo, vers. quod si aduersus. ff. quib. ex cau. in pos. ea.* Sed breuiter hoc non obstante contrarium est tenendum, imò quòd teneatur pœna mortis, tanquam homicida: quia ibi verè, & realiter consensit delinquens, licet errauit in persona, & dolus & animus, quem habuit respectu corporis occisi, sufficit, ita probat textus singularis in iure in *l. cum qui nocentem. §. fin. in principio. ff. de iniuriis.* Cuius verba sunt: Si iniuria mihi fiat ab eo cui sim ignotus, aut si quis putet me Lucium Titium esse, cum sim Caius Seius, præualeat, quòd principale est iniuriam eum mihi facere velle: nam certus sum ego, licet ille putet me alium esse, quàm sim, & ideo iniuriarum habeo actionem, & ad hoc illum text. notat & commendat ibi Bart. Alb. Ange. de Perus. & communiter Doct. antiqui, idem Bart. in *leg. diuus. ff. ad legem Corn. de sicar. 2. colum. & 2. quæst.* Bartolus in *leg. si per errorem. 1. colum. 2. oppos. ff. de iuris. omn. iud.* & ibi communiter Doctores, & illum text. ad hoc notat & commendat Alber. in *l. quicumque. C. de seruis fugit. 1. col. in fine,* & ibi Salycet. 2. col. in principio. Bald. in *l. si quis non dicam rapere. C. de Epi. & cler. penult. colum. num. 9.* Alber. in *l. item*

T c 2

Mela.

Va. l. e. m.
transalt. g.
Hö 3. n. 2

no. d. u.

Mela. §. sed si plures. 2. col. in fin. ff. ad legem Aquil.
 & ibi Flor. 3. colum. in fine. Anchar. & Anania.
 in c. fin. de his qui filios occid. Bonifa. in tract. ma-
 lefic. in titul. de insultu, & percussione. §. col. vers.
 sed quid si percussi. facit etiam bonus text. in l.
 fin. C. unde vi. in l. doli. §. 1. de seruo corrupto. text.
 in l. aut qui aliter. §. si quis dum putat. ff. quod vi
 aut clam. text. in l. falsus. §. qui alienum. ff. de fur-
 tis, text. in l. si postulauerit. §. si liber homo. ff.
 de adulte. text. iuncta glo. ord. & commu. opin.
 in c. si vero, el. 2. de sentent. excomm. Ex qui-
 bus collige, & perpetuo nota, quod in hoc de-
 licto homicidij sufficit dolus in genere, licet
 non sit commissus in specie. & in terminis ita
 tenet Bald. in l. si quis non dicam rapere. Cod. de
 Episc. & cler. penult. col. num. 9. post Ioan. Andr.
 quem ipse allegat in c. cum quis, de regul. iur. &
 certè probant apertè iura superiora. Neque ob-
 stat text. in l. illud. §. fin. ff. de iniur. & in l. si cum
 seruo. eod. titul. vbi habetur, quod si quis velit
 offendere, & percutere seruum proprium, &
 ex errore, vel casu alium percussit, non tene-
 tur, quia ibi non erat dolus, nec dabat operam
 rei illicitæ, vnde meritò non tenetur, ita tenet
 & declarat ibi Bartol. Alber. Angel. & comm.
 Doct. Nec obstat si replices de text. in l. scienti-
 am. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aquil. vbi si quis
 se defendendo ab aliquo tertium prætereun-
 tem, vel mediatorem percussit, tenetur lege
 Aquilia ad interesse, quia in illa actione non
 requiritur dolus, sed tantum culpa, vnde te-
 netur ita demum, si aliqua culpa ei possit im-
 putari, aliàs non, & secundum Angel. in
 d. l. si cum seruo. ff. de iniur. & secundum De-
 cium in leg. ut vim. ff. de iust. & iure. §. colum.
 num. 12.

35 Et ex superioribus infertur ad quæstionem
 valde difficilem, & necessariam, si fortè quis
 voluit offendere, vel occidere Titium inimi-
 cum suum, quem bene cognouit, & in eius
 persona non errauit, tamen casu offendit, vel
 occidit Seium, ibi proximè stantem vel præte-
 reuntem, vel fortè mediatorem inter eos causa
 pacis, & concordie, vt quotidie fit, an talis
 homicida teneatur pœna mortis? & videtur,
 quod non teneatur, quia non fuit in dolo circa
 offensum, vel occisum, nec habuit consensum
 in illo delicto. Item etiam per text. in l. illud. §.
 si. & in l. si cum seruo. ff. de iniur. vbi disponitur,
 quod si quis voluit percutere, vel offende-
 re seruum proprium, & casu percussit alium
 proximè, vel prætereuntem, non tenetur
 aliqua pœna, per quæ iura istam quæstio-
 nem mouet Bartol. in d. l. si cum seruo. & re-
 linquit indecisam. Sed his non obstantibus
 contrarium videtur de iure verius: imo, quod
 teneatur pœna mortis, tanquam homicida. ita
 probat text. singularis in l. cum qui nocentem. ff.
 de iniuriis, & iura quæ suprâ proxima quæ-
 stione in confirmationem allegauit, per quem
 text. ita tenet Bartolus in l. respiciendum. §. fin. de
 pœn. fin. quæstione, Salycet. licet non alleget il-
 lum text. nec auctoritatem Bartoli, in l. quo-
 niam multa facinora. Cod. ad legem Iulia. de vi. 2.
 colum. in fine, & ibi Ange. de Perus. 3. colum.
 vers. ex quo collige. Ioannes Igneus in l. 1. §.
 serui appellatione. ff. ad Sylla. §. 4. colum. num. 129.
 Ioan. de Anan. in cap. fina. de his, qui filios occid.

3. col. Vnum tamen est, quod talis homicida
 non tenebitur pœna mortis ordinaria, sed tan-
 tum pœna extraordinaria iudicis arbitrio, quia
 saltem respectu ipsius offensi & occisi non in-
 teruenit dolus, nec animus delinquendi. & in
 terminis ita tenet Ange. de Peru. in d. l. si cum
 seruo. de iniuriis. Alexan. de Imo. in addi. ad
 Bartol. in d. l. respiciendum. §. fina. ff. de pœnis,
 Ias. in l. 1. ff. de legibus. 2. colum. num. 18. idem Ias.
 in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquir.
 possess. 14. colum. num. 57. idem Ias. in in l. si pater.
 C. de hered. instit. 3. colum. idem Ias. vbi reputat
 singulare, & refert se per hoc liberasse quemdam
 à magno discrimine in l. si per errorem. ff. de lu-
 ris. om. iud. 4. colum. 17. Anania sibi contrarius
 in capit. 2. de maledicis. 12. colum. Bonifacius in
 tract. malef. in titu. de insultu, & percussione. §.
 colum. vers. sed quid velles. Platea in §. item lex
 Cornelia, de sicariis, Institu. de public. iud. 3.
 col. in medio. Sed certè in puncto iuris prima
 opinio Bart. & sequacium est verissima, & iu-
 dicio meo sine dubio, cum talis homicida ve-
 rè fuit in dolo, & dabat operam rei illicitæ, sed
 quia secunda opinio est æquior, & à tot & tan-
 tis Doctoribus approbata, esset tenenda in pra-
 ctica, argumento illius rationis laudabilis, quam
 ponit text. in l. absentem. ff. de pœnis. Cuius ver-
 ba sunt: Sanctius est nocentem impunitum re-
 linquere, quàm innocentem condemnare, &
 iam ego in causa ardua mihi commissa practi-
 caui, & pro ea facit bene lex 6. tit. 15. 7. part. &
 l. 14. tit. 13. lib. 8. ordin. Aduertendum tamen,
 quod si non daret operam rei illicitæ offendendo,
 vel occidendo aliquem contra iuris dispo-
 sitionem, sed in casu licito & à iure permissio,
 si quis velit, & intendat offendere, vel occi-
 dere aggressorem suum, quando ab eo sit pro-
 uocatus, vel postquam fuerit ei datus pro
 inimico secundum formam text. in leg. 76. in le-
 gibus Tauri. Si fortè tunc prætereuntem, vel
 mediatorem casu occiderit, non teneretur, sed
 veniret absoluendus. argumento prædictorum
 iurium, quæ tantum loquuntur eo casu quo
 homicida de iure non poterat aduersarium oc-
 cidere, nec offendere, ergo secus erit in nostro
 casu, quando licitè, & iustè poterat illum ex
 aliqua causa occidere, vel offendere. & in ter-
 minis ita tenet Io. Igneus in l. 1. §. serui appella-
 tione. ff. ad Sylla. §. 4. colum. numer. 130. vbi be-
 ne loquitur & fundat. nec obstat text. ex-
 pressus & terribilis in leg. scientiam. §. qui
 cum aliter, vers. sed si defendendi. ff. ad l. Aquil.
 vbi disponitur, quod si quis dum se defenderet
 ab aliquo prouocante, prætereuntem, vel me-
 diatorem offenderit, vel occiderit, tenetur &
 debet puniri. Cuius verba sunt: Sed si defen-
 dendi mei causa, lapidem in aduersarium mi-
 sero, & non eum, sed prætereuntem percussero,
 lege Aquilia tenebor, quia ille text. debet in-
 telligi, quando defensor erat in aliqua culpa, in
 modo & excessu defensionis, quod patet, quia
 tenetur lege Aquilia. ergo necessarium præ-
 supponendum est, quod fuit in aliqua culpa
 saltem leuissima, quæ in illa actione venit &
 consideratur, vt in l. Aquil. & leuissima cul-
 pa venit. ff. ad l. Aquil. imò patet, & probatur
 ex modo & qualitate defensionis, de qua in
 illa lege, quia de longè proiiciebat lapides
 in

in aduersarium, ideò meritò ex illa lege tenetur, & in expresse ita tenet & declarat Phil. Deci. in *l. ut vim ff. de iust. & iu. 5. col. num. 12.* & ante eum Ang. de Perul. in *d. l. si cum seruo. ff. de iniuriis*, quod perpetuò tene mente, tanquam notabile & quotidianum.

36 Item quartò principaliter quæro, si plures occiderunt, vel percusserunt aliquem, an omnes teneantur, vel quis? & quia articulus est necessarius, & quotidianus, volo magistraliter declarare per veras & resolutiuas conclusiones. Prima conclusio, quòd si plures ex dolo & proposito processerunt contra aliquem, & eum occiderunt, omnes simul tenentur pœna mortis tanquam homicidæ, modò omnes eum percusserint, modò aliqui eorum, modò vnus tantum. ita probat text. à contrario sensu, in *l. si in rixa. ff. ad l. Corn. de sica.* & ibi tenet gloss. ord. Bart. Ang. de Peru. & Hipp. de Mar. Spec. in tit. de homicidio. 1. col. ver. pone, quòd quatuor homines. Platea in *§. item lex Corn. de sica. Inst. de pub. iud. si. col. Fel. in ca. significasti. el. 2. de homicidio. 4. col. num. 10.* probat etiam text. in *c. fin. 23. quest. si.* & idem expresse disponit *lex 57. in legib. stili.* Nec obstat si dicatur, quòd licet quis procedat contra alium animo occidendi, si tamen de facto non occidat, non tenetur pœna mortis saltem ex generali consuetudine, vt supra dictum est: ergo in nostro casu illi qui non percusserunt, non teneantur pœna mortis: quia respondeo, quòd illud procederet, quando non esset sequuta mors, sed in nostro casu & quæstione verè, & realiter est sequuta mors, & vnus alteri præstitit fauorem, & auxilium, & est perinde ac si omnes mortem intulissent, vt in *l. vnica. vers. sin autem. Cod. de raptu virginum, & in l. is qui opem. ff. de furtis, & in l. in furti. §. ope. eod. tit.* Secunda con: quòd si plures non ex proposito, sed mota inter eos rixa occiderunt aliquem, & constat quòd vnus eorum percussit, alij verò non, ipse solus tenetur, & idem est si vnus eorum dedit vulnus mortale, alij verò dederunt alia vulnera leuia, & non mortalia, ipse solus tenetur de morte, alij verò tenentur tantùm de vulneribus. text. est singularis & expresse in *d. l. si in rixa. ff. ad l. Corn. de sica.* Cuius verba sunt. Si in rixa percussus homo perierit, ictus vniuscuiusque in hoc collectorum contemplari oportet, & ibi tenet gloss. ord. Bart. & comm. Doct. Saly. in *l. quoniam multa facinora. C. ad l. Jul. de vi. 6. col. n. 23.* Gandinus in tract. male. in rubr. de homicidiariis. 5. col. vers. item hæc omnia intelligas. Bonifacius in tit. de insultu & percussione. 7. col. in medio, & idem expresse disponit prædicta *lex 57. in legibus stili.* Vnum tamen est, quòd si nullum vulnus de per se esset mortale, sed omnia simul iuncta sic, ex quibus est causata mors, omnes tenentur tanquam homicidæ, & inuicem inter se auxilium præstantes, vt probat text. in *d. l. si in rixa.* iuncta comm. opi. Tertia concl. quòd si constat, quòd omnes illi plures percusserunt, quia offensus habet tot vulnera, quot sunt personæ delinquentium, sed vnum tantùm vulnus est mortale, & non apparet, nec constat, quis illud dedit, vel intulit, tunc omnes tenentur pœna mortis, ita probat text. no. in *leg. item Mela. §. sed si seruum plures. ff. ad l. Aquil.* Cuius verba sunt. Sed si seruum plures percusse-

runt, vtrum omnes quasi occiderint, teneantur videamus, & si quidem apparet cuius ictu perierit, ille quasi occiderit tenetur, quòd si non apparet, omnes quasi occiderint, Iulianus ait teneri. & per illum tex. ita tenet glo. ord. in *d. l. si in rixa,* & ibi Bart. 3. col. in medio, & commu. alij Doct. Dynus in regula in obscuris si. col. & *quest. de regu. iu. in 6. Alb. in l. si is qui cum telo. C. ad l. Corn. de sica. in si.* Ang. de Pe. in *l. quoniam multa facinora. C. ad l. Jul. de vi. 2. col. in fin.* Platea in *§. item lex Corn. de sica. Inst. de pub. iud. fin. colum.* Ang. in add. ad Ang. de male. in parte Andreæ auxiliatore, pen. col. Paul. Grilandus in tract. de relaxatione carceratorum, in rubr. de absoluteione innocentis, 6. qu. 4. vol. Archi. in *c. fin. 23. quest. fin.* Anania. in *c. significasti, el. 2. de homicidio. 1. col. in fin.* idem etiam probat text. in *l. ita vulneratus. vers. idemque. ff. ad l. Aquil. text. in l. 1. §. fin. cum l. seq. ff. de his qui de iure vel effu. text. in l. 2. §. si quis, & in l. 4. §. hoc edicto. Digest. vi bon. rap. & in expresse ita disponit *lex 59. in legib. stili.* Sed attende, quòd prædicta iura communia loquantur in actione & pœna civili pecuniaria, non verò in criminali. vnde teneo, quòd isto casu nullus debet puniri pœna mortis, sed pœna extraordinaria iudicis arbitrio, cum ictus vniuscuiusque debeat contemplari, & ignoretur, quis intulit vulnus mortale, vt in *d. l. si in rixa.* & in expresse ita tenet singular. Alb. in *d. l. item Mela. §. sed si seruum plures,* dicens ita fuisse determinatum in ciuitate Mutinæ de consilio Doctorum Bononiensium, idem Alb. in *d. l. si in rixa. 2. col. Cyn. in l. quoniam multa facinora. Cod. ad l. Jul. de vi.* Gandinus in tract. male. in tit. de homicidiariis. 4. col. Bonifacius in tit. de insultu, & percussione. 7. col. vers. sed quid si in rixa. Alex. notabiliter, & meliùs quàm alibi, in *cons. 15. 1. vol.* & istam sententiam & opinionem ego sequor, tanquam æquam, & veram, quæ aperte fundatur ex superioribus. neque obstat prædicta *l. stili,* quia illa procederet probata consuetudine, non aliàs. Item non obstat quòd isto casu videantur omnes teneri tanquam opem, & fauorem præstantes: quia respondeo, quòd ad hoc non fuerunt ex proposito coadunati, sed casualiter ex superueniente rixa, vnde meritò non tenentur. argu. text. in *l. 2. §. homines. ff. vi bono. rapt.* Quarta conclus. quòd si vnus tantum vulnerauit, & hoc constat, quia offensus, vel occisus vnicum tantum vulnus habet, & non constat nec apparet quis illud intulerit, tunc nullus tenetur, sed omnes liberantur à pœna mortis, licet possit iudex eos suo arbitrio punire. cuius ratio est, quia cum ille tantum qui dedit vulnus deberet teneri, & puniri pœna mortis, & non alius, ex eo, quòd ictus cuiuslibet contemplari debeat, vt in *d. l. si in rixa.* ergo si non potest constare quis sit ille, qui dedit vel intulit illud vulnus, nemo debet teneri, quia aliàs innocens puniretur, quòd esse non debet: arg. text. in *leg. absentem. ff. de pœnis,* cuius verba sunt. Imò sanctius est nocentem impunitum relinquere, quam innocentem condemnare, & ex isto fundamento, & ratione istam sententiam & conclusionem tenet gloss. sing. & vnica in *leg. item Mela. §. sed si seruum plures. ff. ad l. Aquil. in glo. 1.* & ibi Alber. Bal. & Flo. tenet etiam Bartol. in *d. l. si in rixa. ff. ad l. Corn. de sica. 1. col. in si.* & ibi*

Alber. 2. colum. idem Ang. in l. quoniam multa facinora. C. ad l. lul. de vi. 2. co. in fin. & ibi Salyc. pen. col. in medio. Spec. in tit. de homicidio, 1. col. vers. pone. quod quatuor homines, Anania. in c. significasti. et 2. de homicidio. 8. & 10. colum. & ibi Felinus 3. col. num. 9. Arch. in c. si. 23. quast. fin. Io. Ign. in l. 1. §. si quis in villa. ff. ad Sylla. 22. colum. num. 52. Augusti. de Arimi. in addi. ad Ang. de male. in parte Andream auxiliatorem, antep. colum. Platea in §. item leg. Corn. de sica. Inst. de publ. iud. fi. colum. Hippolytus de Marfi. notabiliter in rubr. C. de probat. fol. 20. num. 418. idem Hippolytus in leg. 1. ff. ad l. Corn. de sica. 9. colum. num. 90. Ancha. in conf. 16. Alexand. in consilio secundo. 7. volum. & in terr. inis idem disponit l. 57. in ll. Stili: & certè istum casum iam habui in practica in hac ciuitate Salmanticensi in persona cuiusdam pauperis, & per supra dicta auxilio diuino, & maximo labore meo eum liberaui à pœna mortis. Ex quibus omnibus collige, quod est utilis, imò necessaria practica, vt iudex maleficiorum in hoc crimine homicidij semper faciat describi per Notarium causæ, quæ vulnera offensus, & occisus habebat, & in qua parte corporis, & magnitudinem, & qualitatem eorum, vt sic appareat, & possit constare, an omnes delinquentes, vel quis eorum, vel nullus debeat puniri.

37

Item etiam principaliter quæro, an homicida ultra hoc, quod tenetur criminaliter pœna mortis, teneatur etiam ciuilitè ad interesse ipsi occiso, & hæredibus eius? & breuiter dico, quod sic, quia regula, & conclusio generica est, quod ex quocunque crimine publico oritur actio criminalis ad vindictam, & actio ciuilis in factum ad interesse, vel damnum, parti applicandum, textus est sing. in l. qui nomine. ff. ad l. Cor. de falsis. quem ad hoc not. & comm. ibi Bart. Alb. & commun. Doct. antiqui. gloss. ord. in l. defuncto. ff. de publ. iud. & ibi Doct. Bartol. in l. infamem, eod. tit. 1. col. num. 4. & ibi Imo. & alij Doct. idem Bart. in l. 2. §. hoc edicto. ff. vi bon. rap. 2. colum. & 2. oppo. & ibi alij Doct. & illum text. ad hoc reputat singularem Ang. de Peru. in l. querela. C. de falsis. in fi. facit etiam text. in l. quicumque ff. pro socio. & ibi glo. ord. & commun. Doct. antiqui. Ex quibus deducitur, & infertur, quod hæredes occisi possint agere prædicta actione ciuili in factum contra homicidam pro expensis factis in eius cura, & pro operib. quibus caruit defunctus, si forte erat officialis, & similiter pro omni alio interesse, vel damno sibi ex morte contingenti, & in expresso istam sentent. & concl. tenet glo. sing. in l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ff. ad l. Aqu. & ibi Odofr. & alij Doct. antiqui, Azo in summa. C. de l. Aquil. 3. col. Rofred. in libellis suis, in rub. de actione directa legis Aquil. 3. colum. num. 10. vers. item querit dominus meus. Spec. in tit. de iniuriis. §. sequitur. 1. colum. ver. sed nunquid pro libero homine. Abb. Panorm. in l. 1. de iniur. 2. col. n. 6. Sed aduertendum, quod ista conclus. & illatio non videtur vera. Primò, quia pœna pecuniaria descendens ex delicto, non transit ad hæredes lite non contestata, vt in l. ex iudiciorum. vers. si. ff. de accus. & in l. unica. C. ex delictis defunctorum, & vtrouique comm. Doct. Secundò, quia ista actio ciuilis pro expen-

sis, damno, vel interesse, videtur competere accessoriè, & incidenter ratione ipsius delicti, sed ius accusandi non transit ad hæredes iure hæreditario, sed competit, vt cuilibet de populo, vt in toto ti. ff. de pub. iud. ergo nec ista actio ciuilis in factum accessoria. & in expresso ita tenet Alb. post antiquos, licet sic non fundet in l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ff. ad l. Aqu. si. q. Sed ego teneo primam sententiã & illationem: neque obstant iura adducta in primo fundamento: quia respon. quod procedunt quando moritur ipse reus delinquens, secus verò si moriatur ipse actor, qui passus est damnum, vel offensam, quia tunc etiam lite non contestata actio ciuilis pecuniaria transit ad eius hæredes. text. est in l. 1. §. hæredes. ff. de priu. delict. text. in l. hac actio. ff. quod met. caus. text. in l. hac actio. ff. de calumniat. text. in l. iniuriatum actio. la. 1. ff. de iniur. text. in l. inde Neratius. §. si infans. ff. ad leg. Aqu. text. in §. non autem omnes. Inst. de perpe. & temp. act. neque obstat etiam secundum fundamentum, quia respon. quod isto casu ista actio ciuilis in factum pro damno, vel interesse non competit accessoriè & incidenter, sed principaliter, & de per se, vt aperte probat text. in d. l. qui nomine. ff. ad l. Corne. de fal. & ita volunt aperte Doct. in locis supra allegatis.

Iuxta quod tamen vtiliter & necessario quæro, præsupposito, quod hæredes occisi possint agere ciuilitè contra homicidam pro damno, vel interesse & operibus, quibus caruit defunctus, si forte erat officialis, vt supra proxime dictum est, qualiter & pro quibus annis æstimentur illæ operæ, cum incertum sit, per quod tempus viueret, & certè iste articulus est valde dubius, & non clare decisus in iure nostro, & videtur, quod prædictæ operæ æstimentur vsque ad centum annos, cum de iure tantum quis præsumatur viuere, vt in l. si. C. de sacr. Eccl. & in l. an usufructus. ff. de usuf. & in aut. vt Ecclesia Romana. §. 1. coll. 2. & isto fundamento, & ratione istam sententiam, & conclusionem tenet Floria. in l. si. ff. de his qui deie. vel effu. de. Ial. in l. eum qui ita. §. qui ita. 7. col. n. 11. ff. de ver. obl. Roder. Soarez in repe. l. quoniam in prioribus. C. de inof. test. fol. 12. 1. col. vers. secundo infertur ex hoc. Sed his non obstantibus contrarium est tenendum & iudicandum, imò quod fiat æstimatio, & computatio vitæ & annorum, secundum dispositionem text. in l. hereditatum. ff. ad l. Falc. quem text. in suo casu reputat singularem & vnicum ibi Bartol. Imo. Alex. & Vinc. & reputat mirabilem Alb. & in terminis per illum text. istam sent. & concl. tenet Spe. in tit. de iniur. §. sequitur. 2. col. vers. sed vsque ad quod tempus. Rofred. in libellis suis in rub. de actione directa l. Aquil. 9. col. n. 13. Alb. in l. ex hac lege. ff. si quadr. paupe. feci. dica. Fab. Ang. & Platea in §. 2. Inst. de obliga. que ex quasi delict. nasc. Pala Ru. in repe. rubr. de don. int. vir. & vxor. fol. 14. & 25. 1. col. vers. & hoc infertur vnum quotidianum. & idem videtur tenere Bal. in l. hi. §. nihil. ff. de transf. vbi dicit, quod dispositio text. in d. l. hereditatum. non solum habet locum in casu, quo loquitur, sed etiam generaliter in omnibus actibus hominum, ita Summa Angelica in verbo restitutio. 1. 11. col. vers. homicida. & ante eos hoc voluit glo. ord. in dict. l. cum hi. §. modus. ff. de transf. &

38

De iniuria
§. si quis in colluctatione
3. n. 26.
vnde ategit
n. 26.

& ibi Angelus & alij Doctores.gloss. etiam in *leg. omnium. la. 2. ff. de usufructu.* licet Imola, Alexand. & Vincent. in *dict. leg. hereditatum.* videantur tenere superiorem primam opinionem, in quantum volunt, quod dispositio textus in *dict. leg. hereditatum.* tantum procedat, & habeat locum, in æstimando legato alimenterum propter detractionem legis Falcid. non verò in alijs casibus, quia aliàs semper fit æstimatio, & computatio vsque ad centum annos. Adde tamen, quod si occidisset ad sui defensionem, licet modum defensionis excedat, non tenetur istud damnum, vel interesse soluere, ita Summa Angelica, in dicto loco: vel melius dicat, quod hoc casu licet in totum non teneatur, tamen in aliquo iudicis arbitrio propter excessum, & est de mente Angeli in *dicta summa*: si verò offensus non sit occisus, sed remaneat viuus, tunc fiet æstimatio, & computatio, vt delinquens teneatur ei soluere operas, quibus cariturus est annuatim, quolibet anno, quo vixerit, vt dixi & declarauimus infra in ista materia delictorum, in delicto iniuriæ.

39 Item sextò principaliter quæro, si quis mandauit alteri quod occideret, vel aliud delictum committeret, qualiter ipse mandans, & mandatarius tenetur? In quo breuiter & resolutiuè dico, quod si homicidium, vel delictum sequatur, vel consummetur, vterque tenetur pœna ordinaria delicti, text. est in *l. non solum. §. si mandato. ff. de iniuriis.* text. in *leg. lex Cor. §. si eo. titul.* text. in *l. 1. §. deiecit. ff. de vi & vi arm.* text. in *leg. non ideo minus. Cod. de accusa.* text. in *leg. penult. Cod. si reus, vel accusa. mor. sue.* text. in *leg. seruos. Cod. ad leg. Iul. de vi.* text. in *leg. is damnus. ff. de reg. iur.* text. in *leg. hoc iure, versicul. 1. eodem titul.* Nec obstat si dicatur, quod rei turpis nullum est mandatum, nullus contractus, nullaque actio, vel obligatio, *leg. si remunerandi. §. si passus, vers. fin. ff. mandati.* Cuius verba sunt: Rei turpis nullum mandatum est, &c. & in *leg. à reo. §. fin. ff. de fideiuss.* quia debet intelligi, quoad actionem pariendam, inter mandantem, & mandatarium, sed non quoad actionem vel accusationem pariendam ei, in cuius præiudicium mandatum est. ita Bart. in *dict. leg. non solum. §. si mandato. prima columna. & 1. oppo. ff. de iniur.* & ibi communiter Doctores. Iacob. But. Salycetus, & alij Doctores in *leg. non ideo minus de accusa.* & isto casu mandatarius tenetur ex ipso delicto, & mandans tenetur etiam ex ipso delicto, propter mandatum: non tamen principaliter ex mandato. Ex quo infertur primò, quod in accusatione debet poni locus, & tempus commissi delicti: non verò locus, & tempus mandati. Secundò, quia inspicitur locus, & tempus delicti, quoad pœnam augendam, vel minuendam. Tertio, quod mandatum debet puniri in loco delicti commissi, non verò in loco vbi mandatum est. Quarto, quod tempus accusationis, & querelæ currit à tempore commissi delicti, & non à tempore mandati, ita probat textus in *leg. si quis uxori. §. nec verbo. ff. de furtis.* Cuius verba sunt: Quare, & opem ferre, vel consilium dare tunc nocet, cum sequuta contractatio est, & ibi Doctores. text. in *leg. qui seruo. eo. titul.* per quæ iura

ita tenet Bart. in *dict. leg. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. tertia columna. numero 9.* Angelus de *mal. in parte, Sempronium mandatore. septima columna. versicul. septimo quaritur.* quod notabiliter extende etiam si delictum ex maximo intervallo sequatur, quia semper præsumitur delictum esse commissum virtute præcedentis mandati, ita singulariter Innoc. in *cap. ad audientiam, de homicidio. prima columna. num. 1.* & ibi Anch. Anania, & alij Doctores. tenet etiam Bartolus in *dict. leg. non solum. §. si mandato. tertia columna. num. 2.* Bald. in *leg. non ideo minus. Cod. de accusa. fin. colum. & quest.* & ibi Salycetus *quarta columna. numero 14.* Nec obstat, quod in dubio semper videtur actus gestus potius nomine proprio, quam alterius, nisi expressè dicatur, quod gerit pro alio vel nomine alterius, vel tanquam eius procurator, vt in *l. 3. §. & si pro tutore. ff. iudicatum solui, & in l. fin. ff. de institoria. & in leg. quacunque. ff. de procu. & leg. Papinianus. ff. mandati. & in leg. cum post. §. 1. ff. de adm. tut. & in leg. & magis. ff. de solu. & vtrouique communiter Doctores. & tradit plene & magistraliter Bart. in *l. 1. §. nunciatio. ff. de op. no. nun. 2. colum. num. 12.* & ibi communiter Doctores: quia notabiliter respondeo, quod illud habet locum in ciuilibus causis, in quibus actus non potest competere, nec conuenire nisi vni, secus tamen est in delictis, in quibus potest vterque teneri.*

Item & secundò, quia in delictis vertitur odium, & non gratia, vel fauor. Ideo contra vtrunque fit interpretatio, vt vterque teneatur.

Item & tertio, quia cum delictum procedat ex rancore, & inimicitia, non est præsumendum, quod ratione suæ personæ fecit, sed mandantis, vnde vterque tenetur. Adde tamen, quod si mandans reuocauit expressè mandatum ipsi mandatario, & nihilominus mandatarius fecit, & commisit delictum, non tenetur mandans, argument. textus iuncta glossa ordinaria & communi opini. in *cap. quicumque. de sent. excom. lib. 6.* idem est, si tacitè reuocauit, quia mandans fecit pacem cum inimico, & hoc peruenit in notitiam mandatarij, argumen. text. in *l. 3. §. fin. cum leg. seq. ff. de adim. lega.* quod adhuc notabiliter extende, etiam si talis reuocatio expressa, vel tacita non iatimetur, nec notificetur ei, in cuius præiudicium erat factum mandatum. Ita tenet Innoc. in *dict. cap. ad audientiam. de homic. 1. colum.* & ibi Anch. 2. colum. Anania. 4. colum. 6. quest. Bart. in *dict. leg. non solum. §. si mandato. 3. colum. num. 12.* Alberic. in *l. non ideo minus. Cod. de accusa. 2. colum.* & ibi Baldus *fin. colum. & quest. Salycet. 4. colum. num. 14.* Flor. in *leg. liber homo. la. 2. ff. ad leg. Aquil. 2. col.* Angel. de *male. in parte Sempronium mandatore. 6. col. ver. 5. quarit Bart.*

Item adde, quod si post mandatum non est sequutum delictum, quia mandatarius non potuit facere, vel quia mandatum est sibi reuocatum, an teneatur in aliquo ratione mandati suscepti? & breuiter dico, quod si delictum erat atrox, ex solo mandato tenetur, & debet puniri pœna arbitraria, argumen. text. in *l. 1. ff. de extraor. cri. & in l. 1. §. fin. ff. quod quisque iuris*, si verò delictum non erat atrox, sed leue,

in totum accusatur, & non tenetur aliqua pœna text. est in *leg. item apud Labeonem. §. si curauerit. ff. de iniuriis.* text. in *leg. si quis uxori. §. nec verbo. ff. de furtis.* text. in *leg. sepe. in fin. ff. de verb. sign.* & in expresso ita tenet Bart. in *dict. leg. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. 1. colum. num. 3.* Alberic. in *leg. item apud Labeonem. §. si curauerit. ff. de iniur.* & ibi Angel. & alij Doctores. Salycetus in *leg. non ideo minus. Cod. de accu. 2. col. num. 4. & 4. colum. num. 13.* Floria. in *leg. liber homo. la 2. ff. ad leg. Aquil. 2. col. n. 6.* Angel. de *malef. in parte Sempronium mandatore. 3. col. ver. quaro secundo.*

42 Dubium tamen est in hac materia, an mandatarius qui suscepit mandatum, aliquo casu excusetur? & resolutiue dico, quod si loquimur in his, quæ sunt à iure prohibita, & mandatarius non est persona subiecta ipsi mandanti, nunquam excusatur, si verò illud quod mandatur non est simpliciter prohibitum, licet mandanti non esset licitum nec permissum, ut si mandauit aliquid facere in fundo alieno, & mandatarius hoc fecit ignoranter, excusatur, & nulla pœna tenetur, ista est gloss. singul. in *leg. in rem actio. §. tignum. ff. de rei vend.* quam ibi ad hoc notat & commendat Bart. & communiter Doctores, & est vtilissima secundum eos pro colentibus terram de mandato aliorum, & fabricis ædificantibus ignoranter in ædificijs alienis de mandato alicuius, & illam glossam reputat singularem Imola in *l. de pupillo. §. si quis forte. ff. de ope. no. num. in fin.* Alexand. & Modern. in *§. nunciationem, eiusdem legis.* si verò quod mandatur, est de genere prohibitorum, sed mandatarius est persona subiecta ipsi mandanti, ut filius, seruus, vxor, famulus, pupillus, vel adultus, qui subest potestati tutoris, vel curatoris, tunc in grauibus & atrocibus delictis non excusatur, quia in talibus non debuit parere. text. est in *leg. seruus. la 1. ff. actionib. & oblig.* Cuius verba sunt: Seruus non in omnibus rebus sine pœna domini dicto obediens esse solet, sicut si dominus hominem occidere, aut furtum alicui facere, seruum iussisset, & ibi glossa ordinaria & communiter Doctores. text. in *leg. si mulier. §. si seruus. in fin. ff. rer. amot.* text. in *l. 5. titul. 1 §. 7. part.* adeo quod in his mandato Principis, vel Imperatoris non est parendum, imò melius est cuncta mala pati in bonis & persona, quam ei consentire. text. in *cap. si Dominus ea iubet. 11. quest. 3.* vbi dicit textus, si bonum est quod præcipit Imperator, iubentis exequere voluntatem, si malum, responde, oportet Deo magis obedire quàm hominibus. text. in *cap. qui resistit, ea causa, & quest.* & quasi per totam quæstionem: in leuibus verò delictis bene excusatur talis persona subiecta. textus est not. in *leg. liber homo. la 2. ff. ad leg. Aquil.* Cuius verba sunt: Liber homo si iussu alterius damnus iniuria dederit, actio l. Aquil. cum eo est, qui iussit, si modo ius imperandi habuit, quod si non habuit, cum eo agendum est, qui fecit. & ad hoc notat & commendat ibi gloss. ordin. Albericus, Bald. Flo. & communiter Doctores. text. in *leg. ad ea, quæ non habent atrocitatem. ff. de reg. iur.* text. in *leg. is damnus. eo. titul.* text. in *leg. non videtur. §. qui iussu. eodem titul.* text. in *leg. is qui in puteum. §. si tutoris. ff. quod vi aut*

clam. text. in dict. l. §. tit. 17. 7. par. & adde, quod in ista materia quælibet iniuria, vel offensa personalis dicitur delictum atrox, ut mandatarius non excusetur. Ita Bart. in *dict. leg. non solum. §. si mandato. 2. colum. num. 7.* quod est singulare secundum Angel. de *malef. in parte Sempronium mandatore. 4. colum. & 4. quest.* Vnde si talis persona subiecta alium offenderit baculo, vel manu vacua, de mandato eius cui debet obedire, non excusatur. Vnum tamen est, quod licet talis persona subiecta, quæ suscepit mandatum, non excusetur in grauibus & atrocibus delictis, tamen mitius debet puniri, & non pœna ordinaria delicti. Ita probat text. in *leg. seruus. Cod. ad leg. Iul. de vi.* & ibi tenet gloss. ordinaria, Cynus, Iacobus, Butt. Albericus, Baldus, Angelus, Salycetus, & communiter Doctores. & per illum textum ita tenet glossa ordinaria & expressa in *dict. leg. seruus. la 1. in gloss. fin. ff. de actio. & oblig.* alia glossa in *leg. ad ea, quæ. ff. de reg. iur.* tenet etiam Alberic. in *l. lib. homo. la 2. in fin. ff. ad leg. Aquil.* Salycetus in *leg. non ideo minus. C. de accusa. 3. colum. num. 10.* Angelus de *malefic.* vbi reputat singul. in *parte Sempronium mandatore. 4. colum. & quest.* & probat apertè text. in *l. 8. titul. 10. 7. part.* & hoc semel practicaui in quadam muliere, quæ de mandato mariti, auxilium ei præstitit in falsa moneta fabricanda.

Si verò illud quod mandatur, est de genere prohibitorum, sed ex aliqua causa est permissum ipsi mandanti, ut occidere adulterum, vel adulteram in flagranti crimine, tunc etiam illud non potest committi alijs nisi solis filijs, text. est in *leg. Gracchus. Cod. ad leg. Iul. de adult.* & ibi tenet glossa ordinaria, Odofredus, Cynus, Angelus, Salycetus, & communiter alij Doctores, & per illum text. ita tenet Bartolus in *dict. leg. non solum. §. si mandato. secunda columna. num. 5.* Salycetus in *leg. non ideo minus, de accusa. tertia columna. numero 10.* Ex quo notabiliter inferitur, quod licet ille, cui est licita & permissa offensa, vel vindicta propria auctoritate, possit eam committere, vel demandare alteri, ut est gloss. singul. & vnica in *leg. cum fundum. ff. de vi & vi armata,* & ibi Doctores. tamen bene poterit committere, & demandare filijs propter identitatem personarum: de quo articulo dixi latius in delicto adulterij. Item prædicta intellige, quando mandatarius commisit delictum nullo pretio, vel pecunia interueniente, secus verò aliàs, quia tunc grauius punitur vterque tam mandans, quam mandatarius, ut dixi & posui supra in isto delicto.

Item adde, quod nedum mandator tenetur sequuto delicto: sed etiam tenetur persuasor, seu consultor, inter quos ista est differentia: quia mandator dicitur ille, qui propter seipsum & eius contemplatione mandat delictum fieri: persuasor verò vel consultor dicitur ille, qui consulit vel persuadet alicui, ut committat delictum, & hoc facit contemplatione eius, cui fit persuasio, vel datur consilium. text. est in *dict. leg. non solum. §. si mandato. vers. Attilicinus. ff. de iniur.* Cuius verba sunt: Attilicinus autem ait, & si persuaserim alicui alias nolenti, ut mihi ad iniuriam faciendam obediret, posset iniuriarum mecum agi. text. in *l. qui seruo. ff. de furt.* text.

text. in leg. si quis uxori. §. nec verbo. eo. tit. text. in leg. sapè. vers. fin. ff. de verb. sig. text. in leg. consului. ff. de regu. iur. text. in leg. hæc verba. ff. ad leg. Iul. de adul. text. in leg. 1. §. incidit. ff. ad Turpi. text. in l. 3. in fin. Cod. ad leg. Iul. maiest. text. in cap. si quis viduas 50. dist. text. in cap. sicut dignum. §. qui verò. de homi. text. in cap. nullus de reg. in lib. 6. text. in cap. felicis. de pœn. text. in cle. 1. de pœn. & tenet Bartolus in dict. leg. non solum. §. si mandato. 1. col. & quest. & 3. col. n. 16. gl. ord. in §. interdum. vers. cum ope. & consil. Inst. de obl. qua ex deli. nas. & an isto casu debeat fieri distinctio, si esset alias facturus, vel non, vide in prædictis locis.

44 Adde tamen in hoc, quod licet mandans non teneatur postquam reuocauit mandatum expressè, vel tacitè, si reuocatio perueniat in notitiam mandatarij: tamen persuadens & consulens non excusatur, licet reuocauerit persuasione, vel consilium: sed oportet omnino facere, quod non sequatur maleficium, vel quod denunciatur ei, in cuius personam debebat maleficium committi. Cuius ratio est: quia mandatum fit tantum gratia mandantis. Vnde verisimile est, quod reuocato mandato, non fiet delictum: sed persuasio, vel consilium datur, & fit gratia accipientis: vnde si semel concepit in animo facere, difficulter desistet, vnde ibi non sufficit simplex reuocatio, ita no. Innoc. in cap. ad audientiam. de homic. 1. columna. num. 2. & ibi communiter Doctores. Bartolus in dict. §. si mandato. fin. colum. pen. quest. Baldus in leg. mandatum. Cod. mandati. pen. colum. & quest. Salycetus in leg. unica. Cod. de raptu virg. 5. columna. num. 26. Angelus de malef. in parte Sempronium mandatore, pen. colum. vers. 23. quaro. Paul. Grilan. in tractat. de pœnis omnisfarium coirum. 10. quest. 4. columna. num. 14. Item adde quod nedum potest quis alteri mandare expressè, vt committat delictum: sed tacitè & per coniecturas. Vnde si quis iratus & præcedente odio, vel rixa cum aliquo, dixit filio, seruo, famulo, & amico, vade, & non reuertaris domum meam donec aliquid noui sentiam in hoc negotio, vel similia verba protulit, & ille abiit & recessit & occidit, vel offendit inimicum mandantis, tenetur ipse mandans ex tali delicto, quia visus est ei mandasse, vt committeret. Ita expressè tenet Bart. in leg. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. ff. de acquir. hered. argument. illius textus & dicit Bartolus quod ita fuit seruatum Florentiæ in contingencia facti, & amputatum fuit caput cuidam militi, qui talia verba protulit, & illam sententiam & conclusionem Bart. tenet ibi Baldus, Angel. Imol. Paul. de Castr. Rom. Aret. & communiter Doctores. Baldus in cap. veritatis. de dolo & contum. 2. columna. num. 5. Abbas in cap. pe. ne cle. vel mona. pen. colum. num. 20. Idem Abbas in cap. ex literis, de exce. prela. & ibi Ancha. 2. colum. Felin. in cap. Petrus, de homi. 2. colum. num. 5. Angelus de malef. in part. Sempronium mandatore. 21. quest. & ibi eius additionator. Quod tamen limita, & intellige ex qualitate iniuriæ, vel offensæ receptæ: nam si iniuria, vel offensa erat grauis, quæ requirat vindictam mortis, vel aliam grauem iniuriam, videatur mandasse inimicum occidi, vel offendi: si verò erat leuis, non videatur

mandasse, nisi fieri aliquam aliam leuem offensam in recompensam prioris, & sic tali casu de homicidio non tenebitur, argument. text. & eorum quæ ibi notantur in leg. vt vim. ff. de iust. & iur. & in l. 3. §. cum igitur. ff. de vi & vi arma. & in l. 1. Cod. unde vi. & in leg. scientiam. §. si quis cum aliter. ff. ad leg. Aquil. vbi habetur quod semper defensio debet fieri attenta qualitate, vel offensæ receptæ, & ita tenet & declarat Lud. Ro. in dict. leg. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. & ibi Aret. Iason fin. colum. num. 21. Alexand. in l. 1. Cod. de his qui. vt indign. 2. colum. num. 6. Iason in leg. Cod. de seru. fug. 5. colum. num. 31. Angel. de Ari. in add. ad Ang. de male. in parte Sempronium mandatore super 21. quest. Aduertendum tamen, quod prædicta sententia & conclusio, quæ habet, quod prædicta verba videtur proferens mandasse, vt fiat homicidium, & tenetur ex eo: videtur valde dubia, cum certum sit, quod in criminalibus non debet puniri quis pœna ordinaria delicti, quando probatio non est certa & liquida, sed dubia & coniecturata, vt eleganter tenet Innoc. in cap. quia verisimile, de prasum. & ibi communiter alij Doctores. ergo in nostro casu & questione iste qui talia verba protulit, non debet teneri pœna ordinaria delicti, imò nec pœna corporali, sed tantum extra ordinem, iudicis arbitrio. & ista consideratione valde dubitat Ias. de ista sententia & conclusione, in d. §. sed quid si mandauit. Idem Ias. in dict. l. 1. ff. si cere. pe. col. 5. colum. num. 21. Idem in l. 1. Cod. de seru. fug. 5. colum. num. 28. Sed iudicio meo superior sententia & conclusio videtur vera, & eam sequor. nec obstat consideratio contraria Iasonis, quia procedit & habet locum quando probatio delicti est dubia, & verè & plenè non constat de ipso facto & delicto. Sed in nostro casu benè & apertè constat de ipso delicto sequuto, & de ipso mandato ipsius mandantis, quod licet sit generale, tamen de iure habet virtutem, & effectum mandati specialis, & iure nostro tantum valèt generica dispositio, quoad genus, & quoad ea quæ possunt comprehendi sub genere, sicut particularis dispositio, quoad speciem, vt in leg. precibus. Cod. de impub. & aliis substit. & in l. centurio. & in l. Lucium, cum materia. ff. de vulg. & pupil.

Item etiam adde, quod si quis erat inimicus alterius, & alloquutus est secretè aliquem ad aurem, & in continenti ille, cum quo loquutus fuit occidat, vel offendar inimicum eius, quod ex hoc videtur mandasse homicidium, vel offensam fieri, & perpetrari, quia ex celeritate actus, his simul iunctis, præsumitur mandatum præcessisse, & sic tenebitur. argum. text. in leg. si ventri. §. fin. in fin. ff. de priui. credi. text. in l. 1. §. que oneranda. vers. & in summa. ff. quar. ver. actio non detur. text. in leg. fin. ff. si quis testa. liber esse in. sue. text. in leg. sed Iulianus. §. sed & si filius. ff. ad Maced. text. in leg. dubium. Cod. de repu. text. in cap. officij. vers. si extra, de elect. & ex isto fundamento & ratione istam sententiam & conclusionem tenet expressè Bartolus in dict. leg. si ventri. §. fin. in fin. ff. de priui. cred. & ibi Angel. de Peru. & Raph. Cum. & Alexand. in addit. ad Barr. Bald. in l. 1. Cod. de seru. fug. 3. columna. num. 20. Idem Bald. in cap. veritatis. 2. col. n. 5. de dolo

dolo & contum. tenet etiam add. Abb. in *cap. ex literis super 3. no. de excep. pri.* Feli. in *cap. Petrus. 2. colum. num. 5. de homi.* Hyppolit. de Marf. vbi reputat singulare in l. 5. §. *præterea. 7. columna, num. 27. ff. de quaestio.* Idem Hyppol. in *conf. suis. conf. 3. num. 8.* confirmat ex sententia Bartol. in *leg. post contractum. 3. colum. num. 8. ff. de donat.* & ex doctrina & sententia Baldi in l. *eam quam. 10. col. n. 44. de fideicommiss.* & eiusdem Baldi in *leg. si prædium, C. de præ. minor.* & eiusdem Baldi in l. 1. *C. de adul. act. pen. colum. num. 12.* Adde tamen, quod hoc casu ille, qui loquutus est ad aures, non punitur pœna ordinaria delicti, nec adhuc pœna corporali, per ea, quæ supra proximè dixi.

47 Item septimò, & principaliter quæro, si quis est offensus ab alio, & consanguineus, famulus, vel amicus eius eum occiderit, vel offenderit, an primo offensus ex hoc teneatur, si contra eum non probetur aliquid mandatum expressè, vel tacitè interuenisse? qui articulus est notabilis, & quotidianus, in quo breuiter dico, quod non tenetur. Primò, quia hoc casu deficit omnis probatio contra eum, ergo nullo modo debet teneri, maximè in criminalibus, argument. text. in *leg. qui accusare. Cod. de edendo. text. in leg. sing. Cod. de accus. text. in leg. actor, quod assenerat. Cod. de proba. cum similibus.* Secundò per text. not. & expressum in *cap. quia præsulatus. 1. quaest. 4.* iuncta gloss. & commun. opin. vbi dicit, quod si parentes offensi grauius percusserunt inimicum eius, non tenetur ipse offensus, si contra eum non fuerit probatum mandatum, vel quid aliud ex quo teneatur. Tertio per text. in *cap. Petrus. extr. de homicid.* iuncta gloss. & commun. opin. vbi si coniuncti, vel amici dixerunt coram iniuriato, se velle sumere vindictam pro eo, tenetur si non prohibuit, aliàs si prohibuit, & fecit quod in se fuit, non tenetur: ergo si absque eius scientia & notitia ipsi fecissent, non tenentur. Quarto, per text. in *cap. sicut tuis. de simo.* vbi habetur, quod si consanguineus, vel amicus alicuius electi ad dignitatem, dedit pecunias pro eo ad eam obtinendam, non nocet ei, si non interuenit eius scientia: vel si interuenit, & prohibuit. Quintò, per text. in *cap. cui ad sedem, de rest. spol. iunct. gloss. mag. in medio,* & commun. opin. vbi habetur, quod ex spoliatione facta per consanguineos, amicos, vel famulos, non tenetur quis nisi probetur mandatum, vel ratihabitio, & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Baldus vbi reputat esse menti tenendum in *leg. ad inuidiam, in fin. Cod. quod metus causa.* Idem Baldus, in *leg. 1. Cod. de seru. fugit. 4. colum. num. 11.* Idem Bald. in *cap. veritatis. 2. colum. num. 5. extra de dolo, & contum.* Specul. in *titul. de legato. §. iusta. 16. colum. num. 53. versicul. quod si amici mei.* Rom. in *leg. de pupillo. §. si quis ipsi pratori, 2. colum. ff. de ope. nou. nunc.* & ibi notabiliter Alexan. 5. colum. num. 24. Iaf. 9. colum. num. 14. qui respondent ad Bart. ibi, 4. colum. num. 10. *quaest.* qui videtur tenere contrarium. tenet etiam Summa Angelica, in verbo *homicidium. §. 20. singu.* & melius quàm alibi Felyn. in *cap. Petrus. extra de homicidio. 1. colum. num. 20.* quod notabiliter limita præterquam si talis offensus vidit, sciuit, vel cognouit eos vel

occidere vel offendere, quia tenetur ex eorum facto, si potuit prohibere, & non prohibuit. argument. text. in l. 2. 3. & 4. ff. de noxa. text. in l. 3. *vers. item his. ff. ad leg. Corn. de sica.* text. in *c. constitutis. el. 1. de testibus.* & ibi Abb. & commun. opin. & in terminis ita tenet Baldus in *cap. veritatis, de dolo, & contumacia. 2. colum. num. 5.* Alexand. & Iafon in *leg. de pupillo. §. si quis ipsi pratori. ff. de oper. nou. nunc.* Faber. in *§. Institut. de noxa. 2. colum.* Felyn. in *cap. Petrus, de homicidio. 2. colum. n. 6.*

Item octauò, & principaliter quæro, qua⁴⁸ i-ter puniatur opem vel auxilium præstans? In quo articulo resolutiue dico, quod aliquando quis præstat opem, vel auxilium ante delictum commissum, aliquando in ipso actu, & tempore, quo delictum committitur, aliquando post delictum commissum. Primo casu, quando quis præstat opem, vel auxilium delinquenti ante delictum commissum, quia præstat sibi arma, ferramenta, vel pecuniam causa innendi assassinum, vel scalam, causa faciendi furtum, vel domum ad committendum delictum, vel aliud simile auxilium, punitur eadem pœna, qua ipse principalis delinquens, ita probat text. in *leg. nihil ff. ad leg. Cor. de sica.* Cuius verba sunt: Nihil interest, utrum occidat quis, an causam mortis præbeat, & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. text. in *leg. is qui opem. ff. de furt. text. in leg. furti. §. ope. cod. tit. text. in l. prator ait. la 2. §. si cum seruum. ff. vi bon. rap. text. in leg. is cuius ope. ff. ad legem Iul. de adul. text. in l. 1. §. incidit. ff. ad Turp. text. in leg. si sciente. ff. ad leg. Pom. de parri. text. in §. interdum. Instit. de obl. qua ex delict. nas. text. in cap. notum. 2. quaest. 1. text. in cap. sicut dignum. §. illi autem, cum §. seq. de homicidio.* & vtrouque communiter Doctores, & dicit illa regula generalis, quæ habet, qui causam damni dat, damnum dedisse videtur: quam ponit text. in *leg. qui occidit. §. in hac. ff. ad leg. Aquil.* & vltra Doctores in prædictis locis istam sententiam & conclusionem tenet Baldus in *leg. non ideo minus. Cod. de accus. fin. colum. num. 32.* Salycetus in *leg. unica. Cod. de rap. virgi. quinta columna. numero 27.* Cynus, Baldus, Angelus, & alij Doctores in l. 1. *C. de Nili agge. non rump.* Hippol. de Marfil. in *leg. si in rixa. ff. ad legem Cor. de sica. 5. colum. num. 29.* Angel. de male. in parte *Andream auxiliatores 1. & 3. colum.*

Secundo casu principali, quando quis præstat opem, vel auxilium in ipsomet delicto assistendo, associando, vt habilis, & facilius delictum committatur, tunc etiam tenetur eadem pœna, qua ipse principalis, textus est formalis, & expressus in *leg. vtrum, cum leg. seq. ff. ad leg. Pomp. de parri. text. in l. 1. Cod. de crimin. pecculatus. text. in leg. unica. versicul. sin autem. C. de rapt. virg. ibi, quam eorum sodalium, comitum, vel sequacium, & qui eis auxilium præbuerunt, text. in l. 1. versicul. sin vero. Cod. de fals. mone. ibi qui ad hoc ministerium præbuerunt cum eo qui fecit, supplicio capitali plectendus, textus in *cap. felicis, de pœnis, lib. 6.* textus in *clen. 1. de pœnis,* & vtrouque communiter Doctores. quod intellige, & extende etiam si ille, qui opem, vel auxilium præstitit, nihil aliud fecerit, nec ad aliquem alium actum facti procedat, qui*

qui tenetur eadem pœna, & nulla debet sibi fieri remissio, dum tamen scienter, dolose, & ex proposito fecerit, secus tamen si simpliciter, vel casualiter ibi adsit, quia non tenetur, licet ex hoc principaliter delinquens fieret audacior vel si delinquens dixerit ei, venias mecum, & ipse associavit illum ignoranter, ita probat textus expressus & notabilis in *l. 2. §. homines. ff. vi bon. rap.* Cuius verba sunt: Homines coactos accipere debemus ad hoc coactos, ut damnum daretur. & ibi communiter Doctores. & tenet gloss. singularis & ordinaria in *leg. culpa caret. ff. de reg. iur.* vbi dicit, quod licet quis sciat, & videat delictum fieri, & non prohiberi, etiam si possit, non tenetur, & ibi communiter Doctores. & in effectu omnia prædicta tenet Innoc. licet sic non declaret, in *cap. fin. de clerico percussore.* Bartolus in *leg. si in rixa. ff. ad leg. Cor. de sicar. penult. colum.* Baldus in *leg. raptores. C. de Epis. & cle. 2. colum.* Idem Baldus in *l. 1. Cod. de ser. fugi. 1. colum. num. 6.* Idem Baldus in *leg. data opera. Codic. qui accusa. non poss. quinta columna. numero 25. & pen. colum. num. 95.* Idem Baldus in *leg. ob hac verba. ff. de his qui not. infam. secunda columna. num. 5.* Idem Baldus in *c. 1. de beneficio fratris. secunda columna. in visibus feud. Rom. in l. 1. §. sed in eo. ff. ad Syll. Fel. vbi hoc reputat singul. in cap. sicut dignum. de homicid. tertia columna. num. 5.* Angelus de malef. & eius additionator, in parte, dicitur Andreas armatus. prima columna. Idem Ang. l. in parte dicit. maleficio semper astitit. 1. colum. & 7. colum. vers. quare quando. Bonifacius in tract. malef. in titul. de insultu. 8. colum. vers. sed pone. Paul. Gratian. in tract. de relaxatione incarceratorum, in rub. de absolutione innocentis. 7. 9. Hipp. de Matf. vbi valde commendat in *leg. si in rixa. ff. ad leg. Cor. de sicar. 6. n. 3.* idem Hippol. in *l. unica. C. de raptu virg. n. 87.*

Aduertendum tamen, quod licet præstans opem, vel auxilium ante delictum commissum, vel in ipso delicto æquali pœna debeat puniri, ut dictum est, tamen debet intelligi, quando præstitit per aliquem actum proximum ipsi facto, vel delicto associando, adiuuando, vel assistendo, cum armis: secus verò, si per actum remotum ab ipso facto, vel delicto, quia tunc non tenetur eadem pœna, qua principalis, sed mitiori extraordinaria iudicis arbitrio, ita singulariter probat textus in *l. 1. Cod. de crimine peculatus,* & ibi expressè tenet Baldus, tenet etiam Salycetus in *leg. unica. Codic. de raptu virgin. 7. colum. versicul. ex prædictis.* Angel. de Peru. in *leg. is qui opem. ff. de furtis. 1. colum. n. 4.* idem Angel. in *leg. furti. §. ope. eodem titul.* Card. in *c. 1. de offic. delega. prima columna. 1. no. & ibi Feli. 6. colum. versicul. limita. 1.* tenet etiam & reputat mirabile Angel. de Ari. in addi. Angel. de malef. in parte, dicit. maleficio semper astitit. sexta columna. vers. Item adde in hac materia, & 7. colum. vers. Item adde aliam mirabilem limitationem. vbi dicit, quod ex hoc euasit quidam à pœna mortis. Dubium tamen necessarium est, quod dicatur auxilium remotum ipso facto, vel delicto, in quo reperio quod Doctores, vbi supra, aperte sentiunt, quando ante delictum commissum quis præstitit arma ad illud committendum, vel quando in ipso delicto

quis assistebat forte, ut prospicere an veniret iudex, vel officialis, vel alius tertius, qui delictum impediret, sed certè hoc est falsum, & non tenendum, quia his casibus, & similibus æquali pœna teneretur, per iura superius allegata, & communem opinionem Doctorum, & ad hoc in terminis pro hac sententia & conclusione facit textus in *§. interdum. Instit. de oblig. quæ ex delict. nasc.* Cuius verba sunt: Qui vel feramenta ad effringendum, aut scālas, ut fenestris supponerentur, commodauerit, sciens cuius rei gratia commodauerit, probat etiam text. in *l. 10. titul. 9. 7. part. & in l. 18. titul. 14. eadem partita,* vbi expressè hoc deciditur. vnde dico & teneo, quod illa superior sententia & conclusio Doctorum procedat, & debeat intelligi, quando quis præstitit opem, vel auxilium, valde remotum ipsi facto, sine quo etiam commode potuit delictum fieri, & committi, quod bonus & rectus iudex considerabit secundum qualitatem facti & negotij, super quo cogitauit, quia exemplum est valde difficile, & à Doctoribus non positum, nec declaratum, & ultra eos potest esse optimum exemplum, quando quis sciens alium velle committere delictum requisitus, vel non requisitus dixit, & consuluit, quod genus armorum esset aptius, & magis nociuum ad faciliter, & celeriter occidendum, vel quis locus esset securior, vel propinquior ad fugiendum, vel euadendum, vel si dixit, & persuasit, quod si fecerit delictum, faciliter posset defendi fuga, vel in Ecclesia, & loco sacro: vel dixit, quod faciliter consequetur veniam, & pacem ab hæredibus, & consanguineis occisi, vel ab ipso principe: vel dixit, quod in eo habebit maximum fauorem in eius defensione, & liberatione, & in omnibus quæ se tangant. Et denique alia similia exempla posset casus, & experientia, quæ est rerum magistra, demonstrare.

Tertio casu principali, quando quis præstat opem, vel auxilium delinquenti post delictum commissum, ut non capiatur à iudice, vel fuit eius receptator in domo, vel fundo proprio, vel alieno, vel cautum, & certum eum fecit, qualiter posset abscondi, & euadere, vel quodlibet aliud simile refugium sibi præstitit pro defensione suæ personæ, ut non caperetur à iudice, certè tunc non tenetur eadem pœna, qua principalis, quia delictum iam est commissum, & immediatè non dedit, nec præstitit auxilium ad ipsum delictum committendum, sed tantum ad fugiendum, & euadendum. Pulchrum tamen dubium est hoc casu, qualiter iste adiutor, vel receptator teneatur, & magistralliter, & resolutiue dico, quod tenetur pœna extraordinaria iudicis arbitrio, text. est formalis & expressus in *l. 1. & 2. ff. de receptoribus.* & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores antiqui, text. in *l. 1. & 2. Cod. de his qui latrones,* & ibi glossa ordinaria, textus in *leg. congruit. ff. de officio prasidis.* vbi habetur, quod punitur, sed ex eo, quod non declaratur pœna, debet intelligi arbitraria, argument. text. in *l. 1. versicul. idcirco. ff. de effraeto.* text. in *leg. hodie. ff. de pœnis.* text. in *leg. sanctio legum, eodem titul.* text. in *l. 2. Cod. de crimine stellionatus.* text. in *leg. lex Iulia. §. hodie. ff. ad legem Iuliam repet.* Nec obstat text. in

text. in add. l. 1. ff. de recept. vbi dicit, quod perinde puniatur receptor, sicut principalis delinquens, quia debet intelligi, quod puniatur propter delictum, non tamen simili pœna, & ita exponit ibi glossa ordinaria, Bartolus, Albericus, Angelus, & communiter Doctores. & in terminis ita singulariter tenet Bartolus in leg. furti. §. oper. ff. de furtis. 2. colum. num. 4. dicens, quod in hoc aliquando grauius errant iudices, & assessores, & ibi Angelus, & communiter Doctores, Baldus in leg. non ideo minus. Cod. de accusat. final. colum. Salycetus in leg. unica. Cod. de raptu virginum. §. colum. num. 27. Angelus de Aretio in §. interdum. Instit. de obligat. que ex delicto nasc. Felyn. in cap. sicut dignum. de homicidio. 2. colum. Anch. in cap. accessorium. de regul. iur. 6. & 7. opposit. Hippolytus de Marsilijs in l. si in rixa. ff. ad leg. Cornelianam, de sicar. §. columna. num. 29. Idem Hippolytus in leg. unica. Cod. de raptu virginum. 17. colum. num. 86. Angelus de male. in parte, Andream auxiliatorem. 2. & 3. colum. Idem Angelus in parte, dicto maleficio semper assistit. 4. col. & ibi eius additionator, Paul. Griland. in tractat. de relaxatione incarceratorum. in rub. de absoluteione innocentis. 7. quest. princip. Quod tamen intellige, præterquam si præcessisset inter eos ante promissio illius auxiliij, quia tunc tenetur eadem pœna qua principalis, quia videtur præstare auxilium ad delictum committendum, ita eleganter tenet Bartolus in dict. leg. in furti. §. ope. ff. de furt. 2. colum. num. 6. tenet etiam Angelus de malef. in parte, dicto maleficio semper assistit. §. colum. Augustinus de Ariminio & eius additionator in parte, Andream auxiliatorem, 2. colum. & etiam istum casum vidi de facto in hac ciuitate Salmanticensi in quodam homine vocato Moriendes, qui talia verba protulit, & fuit condemnatus ad pœnam mortis. Secundò limita, & intellige, nisi in continenti post delictum commissum adiuuit, & opem & auxilium præstitit, quia præsumitur ex proposito & communicato consilio fecisse. Ita Baldus in leg. non ideo minus. Cod. de accusatione, fin. colum. Felyn. in cap. sicut dignum, de homicidio, 3. colum. num. 4. Hippolytus in leg. si in rixa. ff. ad leg. Cornelianam, de sicar. 7. columna. num. 39. Idem Hippolytus in leg. unica. Cod. de raptu virginum. num. 86. quod certè non est verum: quia considero, quod hoc casu est præsumpta probatio, & non liquida & vera: & ideo non potest imponi pœna ordinaria delicti, per ea quæ supra de isto delicto magistraliter diximus. Sed tantum est iste puniendus pœna arbitraria. Aduertendum tamen, quod prædicta debent intelligi, quando quis scienter receperit delinquentem, & opem, & auxilium ei præstitit: secus tamen est, si ignoranter, quia tunc nulla pœna tenetur, ita probat text. in leg. Metrodorum. ff. de pœnis. text. in l. 3. vers. sed etenim. ff. de incend. ruin. nau. text. in l. 1. Cod. de his qui latrones, &c. ibi, sciens susceperit. text. in leg. eos. Cod. de furtis. text. in leg. si quis seruum. Cod. ad legem Falcid. de Plat. text. in leg. ex maleficiis. §. longe minus. ff. de actio. & obligatio. text. in l. cum satis. §. final. Cod. de agric. & censu. lib. 11. text. in l. 1. Cod. de desertoribus. lib. 2. text. in §. interdum. Instit. de obligat. que ex delicto nasc. text. in cap. salicis, de pœnis, in 6. ibi, aut postea receperit

vel defensauerit scienter eundem, vbi disponitur, quod etiam in grauissimo crimine læsæ maiestatis diuinæ vel humanæ receptor non tenetur nisi fecerit scienter, & idem disponit lex 18. tit. 14. 7. part. & l. 37. tit. fin. lib. 8. ordin. & adde quod semper præsumitur ignorantia, nisi scientia probetur. argument. text. in leg. verius. ff. de probat. & in terminis & specificè in nostro casu probat text. in l. penult. Cod. de his, qui sibi ascribunt in testamento, quod subintelligit, nisi delictum esset notorium: quia tunc præsumeretur scientia in ipso receptatore, nisi probaret contrarium: ita probat text. in l. pen. Cod. de peric. tut. iuncta gloss. ordin. & communi opinione.

Item adde, quod si receptor esset consanguineus, vel affinis delinquentis, mitius debet puniri propter iustam causam, quam habet in defensione sanguinis, textus est not. & expressus in l. 2. ff. de recepta. Cuius verba sunt: Eos apud quos affinis, vel cognatus latro conseruatus est, nec absoluendos, nec seuerè admodum puniendos: non enim par est eorum delictum, & eorum, qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt: facit etiam text. in l. 4. §. final. ff. de re militari, ibi, & datur venia valetudini, affectioni parentum & affinium, text. in l. 3. §. pietas. ff. de libe. ho. exhi. text. in leg. omnes. l. 2. Cod. de agr. & cen. lib. 11. & in effectu istam sententiam, & resolutionem ponit gloss. ordinaria in dict. l. 1. ff. de recept. & ibi Bartolus, Albericus, Angelus, & communiter Doctores. Salycetus & communiter Doctores in dict. l. 1. C. de his qui latro. &c. Albericus in leg. quicumque. Cod. de seruis fugit. fin. colum. versicul. & collig. & ibi Salycetus 1. colum. in fin. num. 4. Rom. in l. si quis in grani. §. si quisque. ff. ad Syllan. Dyn. qui no. loquitur in tract. malef. in tit. de receptoribus malefactorum. quem vide Angel. de malef. & ibi eius additio. in parte, dicto maleficio semper assistit. penult. colum. versicul. quero, quia supra. Platea in l. 1. Cod. de desertoribus. lib. 12. 2. col. num. 3. Hippolytus in leg. vna. Cod. de raptu virginum. 33. colum. num. 196. & ex prædictis dicebam in quæstione de facto, quod si quis post delictum commissum dixit, & monuit delinquentem, quod confugeret: quia iudex venit contra eum, iubet vel præparat ipsum capere, quod teneatur extra ordinem: quia saltem voce præstitit auxilium post delictum commissum: vnum tamen est, quod in delictum furti ille, qui receperit furem, tenetur eadem pœna ordinaria delicti, qua ipse principalis. de quo articulo vide infra in delicto furti.

Nonò principaliter quero, an homicida possit succedere in bonis occisi? In quo notabili articulo resolutiuè dico, quod homicida non potest succedere mediatè, nec immediatè ex testamento, nec ab intestato in bonis occisi. quod declaro isto modo: nam si ipse occisus, & interfectus ante illata sibi vulnera, & antequam odium vel inimicitia esset inter eos contracta, instituit homicidam, & postea cum non potuisset mutare testamentum, decessit cum illo testamento, talis homicida non potest ei succedere: sed reputatur indignus, & hæreditas auferitur sibi, & applicatur fisco. text. est in leg. indignum.

gnum. ff. de his quibus ut indignis. text. in l. si inimicitia. eod. tit. text. in l. hereditas. C. eod. tit. text. in l. 3. §. fin. cum lege sequenti. ff. de adimend. legat. Si verò talis occisus & interfectus remitteret iniuriam, & eum institueret, valet institutio præterita, vel confirmatur ex voluntate eius, argumento prædictorum iurium. Item etiam si talis occisus & interfectus moriatur ab intestato, & homicida sit proximior in gradu, similiter non succedet, imò hæreditas applicabitur fisco. textus est formalis, & expressus in l. cum ratio. §. fin. ff. de bonis damnat. licet in aliquibus libris litera eius sit corrupta, & ibi tenet gloss. ordinaria, Bart. Alberic. & communiter Doctores, & per illum textum ita tenet Paul. de Cast. qui not. loquitur in leg. si ab hostibus. §. 1. ff. solut. matrim. & ibi Angel. Imol. & communiter Moderni, Cynus in leg. hereditas. Cod. de his quibus ut indignis. & ibi Bald. pen. colum. Salycet. fin. col. Alexan. 3. colum. num. 6. Corneus, pen. col. num. 4. Jacob. de Sanct. Georg. & communiter Moderni, Bart. in leg. codicillis. §. matre. ff. de leg. 2. & ibi Paul. Imol. & communiter alij Doctores. Bart. in leg. final. ff. si quis aliquem testa. probi. 2. colum. n. 10. Bald. in leg. eam quam. Cod. de fideicommiss. 3. colum. n. 10. Idem Bald. in l. 1. C. si vir, & vxor. 1. col. n. 3. & ibi Paul. Alexand. & communiter alij Doctores. Rom. in leg. 2. ff. si quis aliquem testa. probi. facit etiam text. in l. sororem. C. de his quibus ut indignis. text. in authent. de nuptiis. §. ingratitudinem. collat. 4. Adde tamen, quod si essent alij cohæredes legitimi & consanguinei in eodem gradu, non applicaretur fisco: sed eis accresceret, & succederent in solidum. arg. text. in l. 2. vers. fratris. ff. si quis aliquem testa. prohib. per quem ita tenet Bart. Alber. & alij Doctores in leg. fin. §. fin. ff. de bonis damnatorum, sed contrarium tenet Bald. in dict. leg. hereditas. Cod. de his quibus ut indignis, pen. colum. num. 9. imò, & portio homicidæ applicetur fisco, & idem tenet ibi Salycet. fin. colum. num. 10. Alexand. 3. colum. & Jacob. de Sancto Georgio. Idem Baldus in leg. eam quam. Cod. de fideicommiss. 3. colum. num. 10. Nec obstat textus in quo se fundabat Bartol. in dict. l. 2. quia debet intelligi, quòd delictum vnus hæredis legitimi, non nocet alijs cohæredibus in suis portionibus, sed in sua propria bene nocet, & ita respondent prædicti Doctores vbi supra, & ista est verior, communis, & tenenda opinio, licet si bene aduertatur, iste fuit sensus, & intellectus Bartoli & aliorum Doctorum, in dict. leg. fin. §. fin. ff. de bonis damnatorum. si bene aduertetur. Quod tamen limita, & intellige, quando talis hæres, vel legitimus successor realiter occiderit eum, cui deberet succedere: secus verò, si eum tantum vulnerauerit, & habuit tempus mutandi testamentum, vel faciendi de nouo, quia si non fecit, non prohibetur succedere, nec priuatur hæreditate, ita singulariter tenet Bald. in dict. leg. hereditas. pen. col. C. de his, quibus ut indig. arg. text. in l. fin. C. de reuoc. don. & in authen. ut cum de app. cogno. §. causas. col. 8. & ibi etiam tenet Salyc. fin. col. & communiter Doctores. Ias. in l. si ab hostibus. §. 1. ff. solut. matrim. 1. col. n. 4. Pala. Ru. in repet. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. §. 90. fin. colum. fol. 54.

52 Decimò principaliter quæro, si aliquis iustus

Anton. Gomez, Tom. III.

& legitimus hæres ex testamento, vel ab intestato successit occiso, & interfecto, an possit postea instituere homicidam in bonis habitis ab ipso occiso, & interfecto, vel ei succedere ab intestato in prædictis bonis? & breuiter, & resolutiuè dico, quòd non. Imò isto casu hæreditas applicatur fisco. text. est singul. & vnicus in l. Lucius, in fin. ff. de iure fisci. & ibi tenet gloss. ord. Bart. & communiter Doct. antiqui, & illum textum ad hoc summè notat & commendat Ias. in l. sororem. C. de his quibus ut indignis. Idem Ias. in l. si quis ex bonis. ff. de vulg. & pupil. 1. col. n. 4. vbi dicit, se habuisse istum casum de facto in ciuitate Brixia. Hippolytus de Marsilijs, in conf. 93. 2. col. & similiter iste casus contigit de facto in hac ciuitate Salmanticensi in filia Doctoris de Olarte: nam maritus eius eam interfecit sine causa, & postea decessit filia eius, & non successit ei prædictus homicida pater eius. Nec obstat, si subtiliter dicas, quod ista sententia, & conclusio non potest procedere, quia postquam hæreditas est incorporata in patrimonio alterius, non dicitur amplius hæreditas primi, sed secundi, cui immediatè succeditur, vt in l. etsi plures. §. filio impuberi. ff. de vulg. & pupil. cum similibus: quia odium, & pœna delicti hoc operatur, vt latius dixi suo loco in materia pacti, de non succedendo. & ex his deducitur, & inferitur, quòd eadem ratione filij occisoris non possunt succedere ipsi occiso interfecto, vnde si maritus interfecit vxorem diuitem, vel filium, vel fratrem, vel alium consanguineum, sicut ipse non potest ei succedere, ita nec eius filij, ne per indirectum sibi hæreditas, vel aliud ex ea acquiratur, arg. text. in dict. l. cum ratio. §. final. ff. de bonis damnatorum, & in l. quaritur. ff. de bonis libertorum. & in expresse ex isto fundamento ita tenet Gandinus in tract. malefic. in rubric. de multis questionib. extranagantibus. fin. col. in fin. vbi dicit, quod cum iste casus accidisset de facto, ita fuit consultum per Doctores Bononienses. sequitur etiam, & commendat Hippol. de Marsilijs in dict. conf. 93. 2. col. tenet etiam expresse Ioan. Andreas in addit. ad Spec. in rubr. de success. ab intestato. 1. col. vers. si frater. Sed adde vltra eos, quod erit notabile consilium, quod tali casu pater renunciat & remittat vsum fructum, quem habet à lege in bonis filiorum, & tunc possunt filij succedere, arg. text. in auth. excipitur. C. de bonis qua lib. & in terminis ita tenet Angel. in l. adoptiuum. §. patronam. ff. de in ius vocan. 1. col. n. 5. & probat text. nota. in c. 1. §. si verò violator. de pac. tenend. & eius violato. & eadem ratione idem esset, si pater esset mortuus, vel filij emancipati, vel hodie coniugati, cum in nostro Regno habeantur pro emancipatis per l. Tauri, quia tunc tales filij possent succedere.

Vndecimò principaliter quæro, an hæres te-
neatur vindicare mortem defuncti? In quo articulo breuiter, & resolutiuè dico, quod sua propria auctoritate non potest, nec debet se vindicare, sed per viam iuris, & iustitiæ tenetur accusare in iudicio occisores, & mortem defuncti vindicare ante aditam hæreditatem, aliàs priuatur ea, & applicatur fisco. text. est in leg. heredem. ff. de his quibus ut indignis. text. in l. portiones. eodem tit. text. in l. 1. ff. de iure fisci. text. in

V u

leg.

leg. cum mortis. eodem tit. text. in l. 1. C. de his quibus ut indig. text. in l. 1. Cod. ubi causa fiscales. text. in l. 1. Cod. de precibus Imper. offer. & utrobique communiter Doctores. & idem disponit l. 13. titul. 7. 6. part. imò tali casu nedum tenetur talis hæres indignus bona restituere, sed etiam fructus medio tempore perceptos, text. est formalis & expressus in dict. leg. heredem. ff. de his quibus ut indig. & ibi communiter Doctores. text. in l. 1. C. eodem titul. & ibi etiam communiter Doctores. & adde, quod de iure communi non erat statutum nec præfixum tempus, infra quod teneretur accusare, sed tenebatur facere, quamprimùm poterat, gloss. est singularis in iure in dict. l. 1. Cod. de his, quibus ut indig. in gloss. 2. quam ibi ad hoc notat & commend. Bartol. Bald. Paul. Salycet. Alexand. Ias. & communiter Doctores. Sed hodie tenetur accusare infra quinque annos post mortem defuncti à tempore scientiæ computandos, ita disponit prædicta l. 13. titul. 7. 6. part. & l. 1. titul. 3. lib. 5. ordin. Adde tamen quod ab ista pœna, & necessitate accusandi excusatur minor 25. annorum, quia hoc delictum, & culpa eius consistit in omittendo, text. est in leg. minoribus. Cod. de his quibus ut indig. & ibi gloss. ordin. & communiter Doctores. imò, quod magis est, si dum esset minor, adiit hereditatem, & postea efficiatur maior, non tenetur accusare, nec incidit in aliquam pœnam, quia semel ius accusandi in eius persona fuit extinctum, glossa est notabilis, & expressa in dict. leg. minoribus, in glossa penultima, & ibi communiter Doctores. Item excusatur filius occisoris, quando ab ipso interfecto fuisset institutus, quia non tenetur patrem accusare, argument. text. in leg. filius. ff. de cond. instit. & in leg. si adulterium cum incestu. §. liberto. ff. ad legem Iuliam, de adulter. & in expresso ita tenet Pilus in questionibus suis, questione 2. quam refert & sequitur Albericus in rubr. C. de his quibus ut indig. & illud dictum dicit unicum, & non alibi Iason in l. 1. Cod. eod. titul. de his, quibus ut indig. 2. columna. num. 4. Sed reperio, quod idem tenet Ioannes Andreas in addit. ad Specul. in Rubric. de success. ab intestato. prima columna. versicul. sed incidit questio. Item excusatur hæres, qui accusavit, & succubuit ex defectu probationis, adeo quod non tenetur appellare, textus est bene notandus in leg. propter veneni questionem. §. final. ff. ad Syllan. & ibi tenet Bartolus & communiter Doctores. Idem Bartol. & alij Doctores in dict. leg. minoribus. Cod. de his quibus ut indig. Cuius ratio est: Quia in dubio sententia semper præsumitur iusta, ut in leg. Herennius. §. Caia. ff. de euet. Item excusatur hæres, si ignoret, quis sit interfecto defuncti, vel si sciuerit, non tamen habeat testes nec probationes. textus est formalis, & expressus in leg. si ideo. Cod. de his, quibus ut indig. & ibi communiter Doctores. Item adde pro complemento huius articuli, quod si fortè hæres sit proximus consanguineus interfecti, & accusavit occisores eius, & per sententiam datus est eis pro inimico, iuxta legem Tauri, non tenetur propria auctoritate se vindicare, argum. eorum quæ supra dixi, & similiter hoc videtur determinare Alb. in l. 1. C. de his quibus ut indig. si. quest.

Nota 54 Duodecimò principaliter quæro, an offensus

vel occisus ante mortem, vel hæres, & consanguinei eius post mortem possint remittere mortem, & offensam eius, & facere pacem, concordiam, vel transactionem cum ipso delincente, vel homicida, ut excusetur à pœna delicti? & certè iste articulus est valde notabilis, utilis, & quotidianus, & non bene discussus ab aliquo, & ideo cum intendo perfectè & magistraliter declarare. In quo breuiter, & resolutivè dico sic, quod in homicidio vel quolibet alio delicto, in quo venit imponenda pœna mortis, vel quælibet alia pœna corporalis, licitè, & iuxta potest fieri pax, concordia, vel transactio inter partes gratis, vel mediante pretio, vel pecunia ante accusationem institutam, vel ea pendente, text. est capitalis, & expressus in l. transigere Cod. de transa. Cuius verba sunt: Transigere, vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio prohibitum non est. in aliis autem publicis criminibus quæ sanguinis pœnam non ingerunt, transigere non licet citra falsi accusationem. & ibi ad hoc notat & commendat gloss. ord. & communiter Doctores, tam antiqui, quam Moderni. Cuius ratio mentalis est, quia cuilibet licitum est consanguineum suum qualitercunque redimere, ut in leg. prima. ff. de bonis eorum qui ante sentent. mort. sibi consciuerunt. Cuius verba sunt: In capitalibus criminibus à principibus decretum est non nocere ei, qui aduersarium corruperit: nam ignoscendum censuerunt ei, qui sanguinem suum qualitercunque redemptum voluerit, per quem istam rationem ponit gloss. ordinaria, & communiter Doctores in dict. leg. transigere. in alijs verò delictis, in quibus non venit imponenda pœna mortis nec corporalis, non potest fieri concordia, vel transactio, & si fiat, nullo modo valet, textus est in dict. leg. transigere. textus in leg. siquidem. versicul. fin. C. de contra. & commit. stipu. imò ex hoc solo reus habetur pro confessio. textus est in l. si. ff. de pœna. Cuius verba sunt: In omnibus causis præterquam in sanguine qui delatorem corrumpit ex senatusconsulto, pro conuicto habetur. text. in leg. quoniam. ff. de his, qui notant. infam. & tenent communiter Doctores in dict. leg. transigere, & prædicta habent locum modò delictum sit publicum, modò priuatum, quia eadem est ratio. Confirmatur etiam, quia in delictis debet attendi qualitas pœnæ, non titulus criminis. textus est in leg. secunda. ff. de pœnis. text. in leg. quoad statum. eodem titul. & ex ista ratione ita tenet glossa ordinaria & communis opinio in dict. leg. transigere. Vnum tamen est, quod indistinctè in quolibet, modò sit licita concordia, & transactio, modò non, accusator desistens post institutam accusationem incidit in Turpillianum, cuius pœna est quinque librarum auri fisco applicandarum. textus est in l. 3. versicul. fin. ff. de præuicatorib. text. in l. 1. §. si quis autem. ff. ad Turpill. text. in leg. ab accusatione, & quasi per totum. eodem tit. textus in l. 1. & per totum. C. eod. titul. per quæ iura tenet, & declarat Bart. in d. l. transigere. 1. lectura. 2. col. 3. oppos. & ibi commun. Doctores. Bonifacius in tract. malef. in Rubr. de pœna desistentis ad accusat. & in tit. de abolitionib. Specul. in tit. de abolitione, & purgat.

purgat. Quod tamen intellige, quando accusator destitit non impetrata abolitione, & licentia à iudice: secus verò aliàs, qui non incidet in aliquam pœnam. text. est in *l. 2. & per totum. Cod. de abolit.* & idem disponit *lex 19. titul. 1. 7. part.*

55 Aduertendum tamen, quod superior conclusio quæ habet, quod in delictis, in quibus venit imponenda pœna mortis, vel corporalis, valet transactio, & concordia, debet intelligi respectu ipsarum partium, quoad hoc, vt processus agitur irritetur, & nullum effectum habeat, & vltius in illa causa, & instantia non procedatur, nec ex tali processu possit sequi aliqua condemnatio. Item, & secundo quoad hoc, vt non habeatur reus pro confesso, & conuicto propter pactum, vel transactionem, prout habetur in alijs criminibus non ingentibus pœnam sanguinis. Item & tertio quoad hoc, vt non puniatur reus aliqua pœna, quia corruptit accusatorem, licet aliàs veniret puniendus, vt in *leg. Imperatores. ff. de iur. fisc.* non tamen valet nec prodest transactio, vel concordia, vel alter tertius non potest accusare: nam ea non obstante, quilibet consanguineus de his, qui prosequuntur suam, vel suorum iniuriam, vel quilibet extraneus de populo, poterit de nouo accusare, vel iudex ex officio procedere contra ipsum reum, & probato delicto, poterit condemnari pœna ordinaria delicti. Ita probat text. not. & expressus in *leg. qui coetu. §. fin. ff. ad legem Iuliam, de vi.* Cuius verba sunt: Qui vacantem mulierem rapuerit, vel nuptam, vltimo supplicio puniatur, & si pater iniuriam suam precibus exortus remiserit, tamen extraneus reum postulare poterit, & ad hoc notat & commendat ibi Dynus, Albericus, Angelus, & communiter Doctores. text. in *leg. si maritus. la. 2. §. si negauerit. ff. ad leg. Iul. de adult.* & ibi Bart. & alij Doctores. text. expressior cæteris in *l. 2. C. de abolit.* & ibi Odofr. Cyn. Bart. Alb. Bald. Salyc. & communiter Doctor. text. in *capit. 2. de collu. detegen.* & ibi Innoc. Abbas, & communiter Doctores. Confirmatur ratione, quia cum ex quolibet delicto oriatur duplex actio, oritur duplex offensa: vna ipsi parti, alia reipublicæ, vt in *leg. licitatio. §. sed quod illicitè. ff. de pub. & vect.* cum simili merito pacto, vel transactione partis non potest auferri ius vindictæ competens reipublicæ, & cuilibet de populo. argument. text. in *leg. iurisgentium. §. si paciscar. ff. de pact.* & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet gloss. ordinaria in *dict. leg. transigere. Cod. de transact. in verbo. prohibitum.* & ibi Bart. *1. lectur. 3. columna. 4. oppos.* Perr. de Bella Perr. *2. columna. Cynus pen. & final. colum.* Iacob. Burt. Albericus, Faber, Baldus *2. colum. 4. opposit.* Angelus *secunda columna. Salycetus secunda colum.* Paul. de Castr. *2. colum. num. 5.* Alexand. *tertia colum. n. 10. laf. 2. colum. n. 3. gloss. ordin. in leg. cum qui. §. in popularibus. ff. de iure.* & ibi Bartol. & communiter Doctores, gloss. ordin. in *leg. diuus. ff. ad Syllan.* & ibi Bart. Alber. Bald. Angel. Roman. & communiter Doctores, gloss. etiam ordinaria in *leg. si quis homicidium. Cod. de accusat.* & ibi Alber. Salyc. & alij Doct. tenet etiam Bart. in *l. 1. §. vsque adeo. ff. de iniuriis.* Paul. de Cast. & commun. Anton. Gomez, Tom. III.

Moder. in *l. iurisgentium. §. si paciscatur. ff. de pact.* Gandin. in *tract. malef. fol. 38.* Bonif. in *tit. de pace. 1. & 2. col. fol. 42.* Quod tamen intellige, & declara isto modo, quod si post transactionem, & concordiam factam cum offenso, vel hæredibus alius tertius veniret ad accusandum, vel iudex ex officio velit inquirere, & procedere in delicto, possit intra 30. dies repetere, & prosequi eundem processum, & instantiam per primum accusatorem cœptam, & propositam, post 30. verò dies debeat accusare, & procedere de nouo ex nouo processu, & ex nouis actis. argum. text. in *leg. libellorum. §. fin. ff. de accu.* quem ad hoc summè notat & commendat ibi Bartol. & communiter Doctores. & hoc est verum de iure, sed de consuetudine iudex potest ex officio procedere, & indistinctè quolibet tempore eundem processum, & instantiam prosequi: Ita tenet Angel. in *dict. leg. transigere. 2. colum. num. 7.* Idem Angel. in *l. 1. in fin. Cod. de generali abolitione.*

Hodie tamen in nostro regno habemus legem notabilem partitæ satis dubiam & difficilem in eius intellectu apud peritos iudices, & literatos, qua disponitur, quod facta concordia, vel transactione inter accusatum, & accusatorem gratis, vel interueniente pretio, vel pecunia, non potest reus accusatus condemnari pœna mortis, vel corporali, & per consequens non potest amplius ab alio tertio accusari de illo delicto, nec poterit iudex ex officio in eo procedere. ita disponit lex singularis, & valde quotidiana in isto regno in *l. 22. titul. 1. 7. part.* quod apertè probat illa lex quantum dicit, *vala quando para no recebir por ende pena, en el cuerpo el accusado.* & confirmatur illa lex, & iste intellectus, quia bene potest fieri, & disponi per legem vel statutum, vt facta transactione, & concordia inter partes, amplius non procedatur in delicto. Ita expressè determinat Baldus in *dict. leg. transigere. secunda columna. numero sexto. Codic. de transf.* quem sequuntur ibi communiter Doctores. imò, quod magis est in dubio, si lex vel statutum dicat, quod facta concordia, vel transactione inter partes pœna remittatur, vel mitigetur, inducitur reo exceptio peremptoria, & perpetua, vt talis pœna ei non imponatur ex illo delicto, quia in dubio lex noua, vel statutum, semper videtur aliquid addere iure communi, argumento text. in *leg. furti. §. pactus. ff. de his qui not. infra.* & in terminis ita tenet Angelus in *leg. iurisgentium. §. si paciscar. ff. de pactis. prima colum. n. 1.* vbi subdit, quod simile statutum est in ciuitate Perusij, & expressè Bartolus in *l. damni infecti. §. Sabini sententia. ff. de damn. infect. 2. col. in fin.* & ibi communiter Doctores. Augustinus de Ari. in *addit. ad Angel. de malef. in parte, hæc est quedam inquisitio. 6. fol. secunda columna.* Confirmatur etiam, quia Rex, vel Princeps per rescriptum, vel priuilegium ex plenitudine potestatis, bene potest concedere veniam delicti, & pœnam eius remittere, non stante parte legitima quæ accuset, vt infra dico: ergo à fortiori potuit Rex vel Princeps huius nostri regni conditor prædictæ legis partitæ, pœnam corporalem delinquentibus remittere propter pacem, & concordiam partium, & prædi-

Et lex partitæ, ita communiter in nostro regno practicatur tam à iudicibus inferioribus, quam à superioribus. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam, imò quòd *prædicta lex part. hoc non voluit*, & sic ea non obstante poterit alius accusare, vel iudex ex officio procedere, & probato delicto poterit iudex pœnam ordinariam imponere, sicut de iure communi poterat, & erat dispositum. Primò, quia regulariter, imò ferè semper leges partitæ concordant cum iure communi, & ab eo non discrepant, vt habetur in proœmio, & prologo earum, *1. colum. in medio, ibi, fizo, & orden las siete partidas sabiamente sacades de las leyes de los Emperadores, y de las vacannas antiguas de España.* ergo prædicta lex non videtur corrigere ius commune, sed secundùm eius dispositionem debet intelligi. Secundò pro ista mea sententia & conclusione considero not. & expressam *leg. part.* quæ apertè fundat mentem intellectum in *l. 2. 4. tit. 4. 3. part.* vbi habetur, quòd in causis criminalibus, in quibus venit imponenda pœna corporalis, non potest fieri compromissum inter partes, & idem erat de iure communi, vt in *leg. non distinguemus. §. Iulianus. ff. de arbit.* quam *l. part.* intelligo, quòd non valeat compromissum respectu alterius accusatoris volentis accusare, vel respectu volentis ex officio suo procedere, sed bene valeret compromissum, respectu ipsarum partium, sicut valeret transactio, & in expresso ita probat text. iuncta sententia Bartol. & commun. in *dist. leg. non distinguemus. §. Iulianus. ff. de arbit.* quæ disponit idem, quòd *prædict. lex part.* & confirmatur, quia compromissum nihil aliud est, quàm transactio, & valet argumentum de vno ad aliud, vt dicit & tenet expressè Bartolus, & communiter Doctores in *dist. leg. non distinguemus. §. Iulianus.* tenet etiam glossa ordinaria in *cap. exposita. extra, de arbit.* & ibi notat & commendat Abbas. Panorm. *2. col. n. 3.* & communiter Doctores. Sed prædicta *lex 2. 4. tit. 4. 3. part.* expressè dicit & disponit, quòd in causis criminalibus ingerentibus pœnam sanguinis nullo modo possit fieri compromissum inter partes, & illa lex necessariò debet intelligi respectu alterius accusatoris, vel iudicis propter vindictam reipublicæ, cui non potest fieri præiudicium, licet valeat respectu ipsarum partium, quo ad excludendam ipsum accusatorem compromittentem, ergo apertissimè infertur, quòd *prædict. l. 2. 2. tit. 1. l. 7. part. disponens*, quòd valet transactio inter partes in causis criminalibus, debet intelligi, vt valeat respectu ipsarum partium, non verò respectu alterius accusatoris, vel iudicis. & certè istud est nouum, & inevitabile fundamentum pro mea sententia & conclusione, cui responderi non potest. Tertid, & quidem notabiliter facit, quia si *prædicta lex part.* voluisset, quòd si accusator desisteret facta concordia, vel transactione inter partes, remitteretur pœna delicti, certè diceret, & disponderet hoc procedere, quando ipsemet offensus, vel hæredes eius, vel consanguinei eius, de his qui prosequuntur suam, vel suorum iniuriam, desisterent ab accusatione facta concordia & transactione, cum eos principaliter tangat negotium, eis facta sit offensa. sed

illa lex simpliciter, & indistinctè dicit, quòd accusatus possit facere pactum, vel transactionem cum quolibet accusatore, etiam extraneo, ergo debet intelligi, vt tantùm valeat respectu eorum, non verò respectu alterius accusatoris, vel respectu iudicis. Confirmatur evidentiatione, quia si concordia, vel transactio noceret omnibus, sequeretur, quòd in potestate cuiuslibet de populo, vel cuiuslibet amici ipsius delinquentis esset absolueri, & liberare eum à pœna delicti, maximè si offensus & occisus non haberet aliquos hæredes, vel consanguineos, vel esset ignotus, & daretur quotidie via & occasio delinquendi, quòd est absurdum & iniquum. ergo apertè infertur, quòd illa lex tantùm debet intelligi, quòd valeat concordia & transactio respectu ipsarum partium, non verò respectu aliorum. & ista ratio videtur apertè concludere. Nec obstat illa *lex part. in quantum dicit, vala quando parano recebit por en de pena an el cuerpo el acusado*, quia debet intelligi, vt non imponatur sibi pœna propter pactum, vel transactionem neque ex hoc habeatur pro conuicto, & confesso, quòd esset aliàs in alijs delictis non ingerentibus pœnam sanguinis, vt in *leg. fin. ff. de praua.* & expressè dicit *prædict. lex part. in 2. sui parte.* Item quoad hoc, vt non puniatur tanquam corruptens accusatorem, qui aliàs puniretur, vt in *leg. Imperatores. ff. de iur. fisc.* & recolo me disputasse intellectum illius legis partitæ cum peritissimis iudicibus huius regni, & quidam ex iudicibus curiæ regalis retulit mihi, quòd dum iste casus contingeret de facto in oppido de Valladolid, vbi quidam homo alium interfecit, & captus & accusatus fuit per hæredes, vel consanguineos occisi, & durante lite fuit inter eos facta pax, & concordia, & ea non obstante fuit per iudices curiæ regalis condemnatus ad pœnam mortis, & dum præparabatur executio sententiæ, quidam religiosi ad instantiam ipsius condemnati & consanguineorum & amicorum eius, alloquuti sunt Regem & Imperatorem nostrum, qui tunc temporis erat ibi, & dixerunt ei qualiter illa sententia erat nimis iniusta, & contra *prædict. leg. part.* quia facta concordia, & transactione inter partes, non potuit condemnari ad pœnam mortis, nec corporalem: & ipse Imperator iussit suspendere executionem sententiæ, & comparere coram se prædictos iudices, qui sibi dixerunt, quòd prædicta sua sententia erat iusta, quia illa *lex part.* non debebat intelligi, prout verba sonant, & vt communiter aliqui putant, & visa & audita responsione eorum fecit comparere coram se aliquos ex peritoribus auditoribus sui regalis consilij, quorum maior pars dixit idem, quòd priores iudices, & Imperator noster iussit, quòd prædicta sententia mandaretur executioni, & ita ille homo fuit suspensus. & ex hoc patet, quòd in isto regno esset valde necessarium prædictam legem partitæ per principem declarari. Vnum tamen est, quòd licet superior mea conclusio & intellectus in puncto iuris sit verissimus, tamen interim antequam illa *lex partitæ* per principem declaratur, deberet seruari, & practicari, vt verba sonant. & ita consulo, quòd fiat, quia communis

error & practica est iam redacta in consuetudinem, & ita communiter obseruatur, & practica- tur in hoc regno, & minimè sunt mutanda, quæ certam interpretationem semper habuerunt, vt in *leg. minimè. ff. de legibus*, & iam ego in hac ciuitate bis ita iudicauì, & practicaui dum es- sem assessor cum iudice recusato: nam facta concordia & transfectione partium non impo- sui pœnam mortis delinquentibus, nec corpo- ralem, sed mitiorem arbitrariam, & mea sen- tentia fuit confirmata in Cancellaria regia Val- ladolid per Iudices regios causarum crimina- lium, & similiter per illam legem plures pau- peres incarceratos labore proprio, & fauen- te gratia Diuina defendi & liberaui à pœna mortis.

57 Aduertendum tamen, quod posito quod præ- dicta lex partitæ debeat intelligi & practitari, vt communiter intelligitur & practicitur, ta- men debet intelligi & limitari modis sequen- tibus. Primo modo debet intelligi vt procedat, quando ipse offensus in vita remisit offen- sam & delictum in se commissum, vel hæredes eius, vel consanguinei, de his qui prosequun- tur suam, vel suorum iniuriam, secus verò esse, quando extraneus accusator remitteret hoc, per ea quæ dicta sunt in superiori tertio funda- mento, & probat *lex 1. titul. 11. lib. 1. ordin.* vbi habetur, quod ita demum valet remissio pœ- næ, quam fecit Rex, vel Princeps de aliquo delicto, quando inimici delinquentis desistunt ab accusatione, & remittunt offensam & de- lictum.

58 Secundò debet intelligi, quando delictum principaliter est commissum in personam, se- cus verò, si principaliter sit commissum in rem, & sic illa lex intelligetur, & practicitur in ho- micidio, iniuria, vel simili delicto, & offensa personali, non tamen in furto, vel simili delicto: argument. text. & eorum, quæ ibi notantur in *leg. itaque Ful. ff. de furtis*, & in expressio in ter- minis similis statuti, ita tenet Paul. de Castr. in *leg. sequitur. §. quod autem. ff. de vsuo*. Idem Paul. in *leg. si homo. eodem titul. 2. colum. num. 2.* & ante eum Bald. in *leg. si quis in tantam. Cod. unde vi. 2. colum. in fin. num. 11.* dicit, quod si cauetur lege, vel statuto, quod delictum commis- sum inter coniunctas personas, debet intelligi de delicto commisso in personam, non verò in rem.

59 Tertiò prædicta lex debet intelligi, quando homicidium, vel delictum fieret simpliciter, & sine aliqua qualitate, quæ nimis grauet, vt si fieret proditoriè, vel aliuosè, vel cum veneno, vel cum sagitta, vel cum igne, vel cum alia si- mili qualitate, quia tunc non posset fieri con- cordia, vel transfectio inter partes: imò ea non obstante potest, & debet iudex reum condem- nare pœna ordinaria. Ita probat text. notab. in *l. 1. & 2. titul. 11. lib. 1. ordin.* vbi habetur, & disponitur, quod ita demum remissio Regis, vel Principis facta & concessa super aliquo delicto valeat, quando delictum non esset commissum cum aliqua ex prædictis qualita- tibus.

60 Quartò etiam dico, quod prædicta lex debet intelligi, quando quis semel commisit illud delictum, secus verò, si iam bis vel ter commi-

Anton. Gomez, Tom. III.

serat aliud simile delictum, in quo fuit sibi re- missa pœna propter concordiam & transfectio- nem partium, vel propter Principis indulgen- tiam, & remissionem, vel ex maxima artis periti- tia, vel ex alia simili causa, quia tunc non vale- ret concordia, vel transfectio facta inter partes isto vltimo & nouo delicto: imò ea non ob- stante, debet reus condemnari pœna ordinaria delicti. argument. text. singul. in *l. 3. C. de Episc. aud.* vbi habetur, quod remissio, & indulgentia Principis non valet, quando reus aliud simile delictum iam commiserat. Cuius verba sunt: Remissionem veniæ crimina nisi semel admis- sa non habeant, nec in eos liberalitatis augustæ referatur humanitas, qui impunitatem veteris admissi non emendationi potius quam con- suetudini deputarunt. & ibi not. & commen. Odofr. Cyn. Bart. Bald. Paul. & illum text. ad hoc summè not. & commen. las. in *leg. nec damnosa. C. de preci. Impe. offe. 2. col. num. 3.* Barb. in *cap. su- per literis. de rescriptis. 2. col. num. 176.* vbi dicit, quod ita vidi practitari Bononiæ, Pala. Ru. in *repet. cap. per vestras. de dona. inter vir. & vxor. fol. 62. 4. col. num. 25.* facit etiam bonus text. in *l. ca- pitalium. §. solent. & in §. grassatores. ff. de pœnis*, vbi disponitur quod grauius puniatur ille, qui frequentius commisit delictum, quam ille, qui semel tantum commisit. text. in *l. 3. vers. si plu- res. ff. de re militari.* text. in *leg. seruos. Cod. ad le- gem Iul. de vi.* & vtrouique Doctores. & in ter- minis idem disponit *lex 2. titul. 11. lib. 1. ord.* qua cauetur, quod remissio & indulgentia Principis non profit ei, qui aliàs aliud delictum simile fe- cerat, nisi de eo specialis mentio fieret.

Item etiam retento communiter intellectu, & practica ad illam legem vtiliter & necessariò quæro, si post mortem interfecti, & occisi plu- res reperiantur consanguinei de his, qui pos- sunt prosequi suam, vel suorum iniuriam, an omnes debeant remittere, vel consentire, vel quis eorum, & certè est passus & articulus du- bious, & quotidianus: & videtur, quod omnes illi consanguinei, qui possunt accusare prose- quendo suam, vel suorum iniuriam, qui sunt de iure communi, vsque ad septimum gradum, vt probat text. gloss. ordin. in *leg. si femina. Cod. ad Turpillian.* & de iure regio vsque ad quar- tum gradum, vt in *l. 2. titul. 1. 7. part. & in l. 26. eodem tit.* & latius dixi supra suo loco, & ita fit & consulitur in isto regno per aliquos peritos literatos & aduocatos. Sed ego resolutiuè dico, & teno, quod si in vno & eodem gradu pro- ximiori sint plures consanguinei, de his, qui possunt accusare prosequendo suam vel suorum iniuriam, omnes debebunt consentire in con- cordia & transfectione, & remittere mortem, & offensam defuncti, vt reo non possit imponi pœ- na corporalis. Cuius ratio est, quia isto casu, quando omnes sunt in eodem gradu, pariter ad- mitterentur ad accusandum, nec vnus præfertur alteri, nec iudex potest vnum ex eis eligere, quia æqualis ratio & coniunctio viger in omnibus. Ita probat text. formalis & expressus in *l. 3. §. si ad plures. ff. de sep. viol.* & ibi gloss. ord. Bart. Alb. Angel. in *l. si plures. ff. de accu.* Si verò vnus, vel aliqui consanguinei sint in proximiori gradu, alij verò in remotiori, tunc ille, vel illi, qui sunt in proximiori gradu, possunt & debent consentire

V u 3 &

Valerius de
tit. ff. 2. g.
n. An

& remittere, & concordiam & transactionem facere, & non requiritur consensus nec voluntas aliorum existentium in remotiori gradu: cuius ratio est, quia isto casu ille, vel illi soli, qui sunt in proximiori gradu habent ius accusandi, & preferantur omnibus alijs existentibus in remotiori gradu. argument. text. & commun. opin. in *l. si plures ff. de accu. & in l. 2. §. si sumus ff. de adulter. ergo in nostro casu, & in terminis nostræ legis partitæ, ille, vel illi soli dicentur, & erit propriè pars, quæ possit remittere delictum, & in expresso in simili casu, & statuto istam sententiam & conclusionem tenet Alber. post Guil. in *leg. pen. §. fin. ff. nauta, caup. stab.* ubi dicit, quòd stante simili lege, vel statuto, sola remissio & concordia proximioris in gradu, valet & debet attendi, & non alia, tenet etiam Bald. in *leg. fin. ff. de verb. sig. 2. col. & 2. not.* per text. *ex quo colligit & ponit talem doctri.* quod quando lege, vel statuto aliquid committitur consanguineis alicuius, debet intelligi gradatim, vt semper proximiores præferantur, quia ad eos videtur magis pertinere negotium, secundum ordinem charitatis, & coniunctionis: quod sequitur & commendat ibi Salyc. Angel. & alij Doctores, tenet etiam Iacob. Salycet. & alij Doctores in *l. 1. Cod. unde vir. & vxor.* Idem Salycet. in *leg. fin. C. de testam. milit.* & ibi Alex. & Moderni. Idem Salycet. in *leg. vidua. Cod. de nuptiis.* Paul. de Castr. in *leg. si cum dotem. §. si patri. ff. sol. matr.* Alexan. in *§. autem tempore. eiusdem legis.* Iason non abilitè & meliùs quàm alibi, in *leg. non solum. ff. de nou. oper. nou. 1. colum. num. 2.* Imò quod magis est, si illo tempore remissionis, quo fit concordia & transactio, ille consanguineus erat proximior, licet postea speretur natiuitas alterius proximioris, non requiritur alia noua concordia, & transactio fieri cum eo, vt si interfectus & occisus reliquit patrem, & vxorem prægnantem, & pater remisit & fecit concordiam, & transactionem, & postea posthumus natus sit, non poterit reuocari talis remissio, nec alia de nouo requiritur. Ita Bald. in loco supra proximè citato.*

62 Item etiam prosequendo prædictam legem quæro, an hæredes ipsius interfecti, & occisi possint desistere ab accusatione, & facere concordiam, & transactionem cum reo accusato? & videtur, quod non, quia de necessitate iuris tenetur mortem eius vindicare, aliàs priuantur hæreditate tanquàm indigni, & applicatur fisco, vt supra dictum & probatum est: sed teneo contrarium, imò quod licitè possint prædictam concordiam, & transactionem facere, & iura communia, quæ imponebant eis pœnam priuationis hæreditatis, intelligantur, quando non est permessa concordia, vel transactio per legem, sed cum hodie sit licita, & permessa per nostram legem partitæ, non priuantur hæreditate.

63 Item etiam quæro, an si defunctus interfectus, & occisus reliquit plures hæredes ex testamento, vel ab intestato, an omnes debent consentire, & desistere ab accusatione, & facere concordiam, & transactionem cum reo delinquente, vt non possit puniri pœna mortis, nec corporali? & certè articulus est difficilis, & quotidianus, & videtur, quod sufficiat, quod

vnus tantum desistat, & faciat prædictam concordiam, & transactionem. Primò quia ius vindicandi mortem defuncti est indiuiduum, & competit cuilibet hæredi in solidum. argument. text. in *l. 2. §. ex his. ff. de verb. obl. cum materia.* text. in *l. 4. §. Cato. eodem tit. text. in leg. stipulationes non diuiduntur, vers. 1. eodem tit. text. in leg. in executione. vers. 2. ad opus. eodem tit. text. in leg. hæredes. §. an ea stipulatio. ff. fami. ercisc. text. in *l. fin. ff. de serui. lega.* & vtrouque communiter Doctores. ergo vnus solus hæres possit remittere, & facere prædictam concordiam, & transactionem. Secundò quia quando pupillus vel adultus habet plures tutores, vel curatores, vnusquisque in solidum potest actum gerere, & valet, & habet effectum, ac si ab omnibus esset gestus, text. est in *l. 3. ff. de admin. tut.* text. in *l. 1. Cod. si ex pluribus tutoribus, vel curatoribus,* quia tale ius tutelæ, vel curæ est indiuiduum, vt inter tutores. *ff. de admin. tut.* ergo in nostro casu valebit remissio, & concordia vnus hæredis tantum, cum sit ius indiuiduum, & in expresso ita tenet Oldradus, Doctor antiquus summæ auctoritatis in *l. si plures. ff. de l. 3.* quem refert Bart. in *l. 4. §. Cato. ff. de verb. obl. pen. col. n. 33.* & eam tenet, & sequitur ibi Paul. de Castr. *fin. colum. in fin.* tenet etiam, & sequitur Raine. & Alberic. in *dict. leg. plures. ff. de leg. 3.* Bald. in *l. 2. Cod. de libe. & eorum liberis. 3. colum. in fin.* Idem Bald. in *l. 1. ff. de pact. 2. col.* Idem Bald. in *c. cum omnes. de const. 5. colum. num. 3.* Vel aliter, & secundò videtur quod requiritur, quod consentiat maior pars hæredum, & desistat ab accusatione, & maior pars debet intelligi pro numero vnciarum, & partium hæreditatis, & si sunt pares, & æquales in ipsa successione, & hæreditate, maior pars dicatur, quando sunt plures hæredes numero, & si fortè omnino sunt plures, maior pars dicatur remittentium, vt illa præualeat, & præferatur fauore liberationis. argument. text. in *leg. interpretatione. ff. de pœn.* textus cum ratione in *leg. absentem. eodem tit.* textus magis in specie in *leg. & suum hæredem. §. fin. cum leg. seq. ff. de pact. text. in leg. fin. Cod. qui bon. ced. pos. quibus probatur, quod liberatio semper est fauorabilis in actu dubio. Item etiam, quod si maior pars creditorum, quibus debetur aliquod debitum, vult remittere partem debitæ hæredi debitoris, vt adeat, & soluat, illa remissio valet, & tenet, & præiudicat cæteris creditoribus contradicentibus, & ex isto funda. in quæst. nostra istam sententiam & conclusionem tenet expressè Bartol. in *dict. leg. quarta. §. Cato. ff. de verb. oblig. penult. colum. numero trigesimo quarto.* & ibi Angelus *fin. colum.* Socinus *fin. colum. in fin.* Paulus de Castr. in *leg. secunda. §. ex his. eod. tit. 2. col. n. 3.* Bald. in *l. cum inter veteres. C. de fideicommiss. liber. Anch. in cle. 2. de iure pat. 2. col. n. 4.* Florian. *l. per fundum. ff. de serui. rust. pra. fin. colum.* Angel. *de malef. in parte comparuerunt dicti inquisiti, & in termino defensionis, 3. & 4. colum.* & istam dicit magis commun. opin. Aret. in *l. pro hæred. §. fin. ff. de acq. her. 2. col. in medio.* Iero. But. in *rep. l. 4. §. Cato. de verb. obl. pen. col. n. 161.* Ioan. Cro. in *rep. illius §. 39. col. n. 106.* qui dicit, & asserit hanc esse magis commun. opi. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sentent. imò, quod requiritur, quod omnes hæredes consentiant,**

& desistant, & faciant pacem, & concordiam, nec sufficit vnus eorum, nec maior pars. Primò, quia modo lex vel statutum aliquid requirat ab hærede, vel ab hæredibus fieri, semper debet intelligi ab omnibus hæredibus. text. est in *l. si pluribus. ff. de leg. 2.* text. in *l. si plures. ff. de leg. 3.* Secundò, quia si hæredes possunt accusare mortem defuncti est pro tanto, quia ipsi omnes repræsentant in omnibus vicem defuncti, sed eo casu, quo sunt plures hæredes, quilibet repræsentat eum pro parte, & omnes simul repræsentant eum in solidum, vt in *l. 2. §. fin. iuncta glo. & com. opi. ff. de prat. stip.* Tertio, quia quando aliquid pertinet pluribus, vt singulis omnes debent consentire, & non sufficit vnus, nec maior pars. text. est in *l. per fundum. ff. de seru. rust. præd. text. in l. fin. ff. com. præd. text. in l. 1. §. denunciari. ff. de ventre in spi. text. in l. de pupillo. §. si plurium. ff. de oper. nou. nunc.* sed ius vindicandi, vel remittendi pertinet ad hæredes, vt ad singulos, vt in *l. 3. §. si ad plures. ff. de sepul. viola. & in l. 1. & per totum. ff. & C. de his quib. vt indig. in l. hæres. cum l. seq. ff. ad Syllan.* ergo in nostro casu & quæst. requiritur, quod omnes hæredes consentiant & faciant concordiam, & transactionem. Quarto, quia licet aliquod ius indiuiduum pertineat pluribus, non potest vnus alteri præiudicare, vt illud ius perimatur. text. est not. & expressus in *l. si. ver. sed hæc omnia. C. de auct. tutor.* vbi habetur, quod si sunt plures tutores, licet quilibet eorum habeat ius tutelæ, & administrationis, in solidum, vt in *l. inter tutores. ff. de administr. tutor.* & ibi Bart. tamen si agatur de ipsa tutela totaliter dissolueda, non potest vnus sine alio auctoritatem præstare. confirmatur etiam ex textu vnico & singulari in *l. si quis hac lege. §. quotiens. ff. qui & a quibus.* secundum Rain. & antiquos ibi, vbi disponitur, quod si libertus est ingratus, & sunt plures patroni offensi, omnes debent consentire, vt reducat in seruitutem, & non sufficit consensus vnus, vel maioris partis. & ibi not. & com. glo. ord. Alb. & com. alij Doct. antiqui.

64 Item quæro, si ex vna parte concurrant hæredes extranei interfecti & occisi, & ex alia consanguinei, qui præferantur in accusando? & breuiter dico, quod hæredes extranei, quia in eis concurrat duplex ratio, & causa. Prima siquidem est, quia repræsentant defunctum in omnibus & per omnia, vt supra probaui. Secunda, quia de necessitate iuris tenentur accusare, & eius mortem vindicare, vt in *l. 1. & per tot. ff. de his quibus vt indign. & in l. 1. & per tot. C. cod. tit.* vnde ipsi præferuntur tam in accusando, quam in remittendo, & in terminis reperio, quod istam sentent. & concl. tenet Ripa in *l. 4. §. Cato. ff. de verb. obl. antepen. colum.* quod reputo notabile in practica.

65 Item etiam quæro, si inter hæredes, vel consanguineos reperiatur aliqua fœmina, vel nullus reperiatur masculus, sed tantum fœmina, an ipsa possit accusare, & remittere, & facere prædictam concordiam, & transactionem? & videtur, quod non, argu. text. in *l. qui accusare. ff. de accus.* vbi habetur, quod mulier non potest accusare delinquentem ratione sexus. ergo non possit remissionem facere. & in terminis ita tenet gloss. sing. & vnica in casu simili in

cap. 1. §. hoc autem notandum de his, qui feudum dare pos. in vsibus feud. quam ad hoc reputat singularem & vnica Ang. de Perul. in *l. si filius qui patri. ff. de vulg. & pupil. 2. col. in fin.* sed Io. de Imol. ibi distinguit in hoc dicendo, quod illa gloss. sit vera, & procedit stantibus aliis masculis, aliàs vero masculis non stantibus ipsa possit accusare, & facere prædictam remissionem, concordiam & transactionem. Sed his non obstantibus ego teneo, quod indistinctè modo sint alij masculi, modo non, fœmina possit accusare, & facere remissionem, concordiam, & transactionem. nec obstat text. in *d. l. qui accus. ff. de accus.* quia debet intelligi, quod mulier non possit accusare de crimine publico, tanquam quilibet de populo, sed bene potest accusare prosequendo suam, vel suorum iniuriam, imo tenetur accusare, tanquam hæres ex iuris necessitate. text. est in *l. non ignorat. C. qui accus. non pos. text. in l. fœmina. C. ad Turpil.* & ibi commun. Doctor. si potest accusare, ergo etiam remittere poterit. arg. text. in *l. is qui hæres, & in l. is potest. ff. de acq. hæred. text. in l. eius est nolle, qui potest & velle. ff. de reg. iur.* nec obstat etiam illa gloss. singularis & vnica in contrarium adducta, quia vltra hoc, quod eius auctoritas est probabilis, & non necessaria, procedit de consuetudine, non verò de iure communi, vt iuribus supra allegatis, & in expresso ita tenet Arc. in *d. l. si filius qui patri. ff. de vulg. & pup. pen. col.* & ibi Alex. pen. col. n. 24. Rom. in *l. 1. §. potuisse. ff. ad Syllan.* idem Rom. Arc. Alex. & alij Moderni in *l. pro hære. §. si. ff. de acq. hæred.* imò, quod magis est, si ex vna parte concurrat vxor ipsius occisi & interfecti, & ex alia hærede, vel consanguinei, crederem, quod præferatur ipsa vxor, tam in accusando, quam in remittendo, quia in ea concurrat maior coniunctio, & affectio, cum sint vna caro, vt in *cap. gaudemus. §. quia vero. de diuortis,* cum similib. quod reputo notabile.

Item quæro, si filius vel hæres, vel consanguineus ipsius occisi, & interfecti, qui habet ius accusandi, sit minor, & habeat tutorem, vel curatorem, an possit remittere mortem defuncti, & talem concordiam, & transactionem facere, & iam iste casus in ista ciuitate contigit, & in eo iudicauit tanquam assessor, & videtur, quod si probatio delicti sit certa, non possit remitti: si vero est dubia, sic. argument. text. in *l. pactum curatoris. C. de pactis. text. in l. preses. C. de transact. text. in leg. Imperatores. ff. de pactis. text. in l. Lucius, la 2. §. si. ff. de administr. tutor. text. in l. qui fundum. §. si tutor. ff. pro empt. text. in l. tutor pupilli. ff. de iureiurand.* quibus probatur, quod tutor, vel curator non potest transigere, vel pacisci super delicto liquido, sed super dubio sic. & ex isto fundamento & ratione istam sententiam & conclusionem tenet Gandinus tract. malefic. fol. 29. 2. col. Bonifacius etiam in tractatu malefic. in titu. de pace. fin. colum. Sed his non obstantibus ego teneo contrarium, imò quod ista sit vera doctrina & resolutio, quod si talis minor sit adultus, ipse cum auctoritate curatoris possit remittere, & concordiam & transactionem facere: si vero sit impubes, possit solus eius tutor facere. Nec isto casu requiritur decretum, & auctoritas iudicis, nec adhuc talis

minor posset restitui, modo fecisset pretio recepto, modo gratis, quia interest minoris non habere rixas, vel discordias, nec litibus & sumptibus vexari, vt in *l. minoribus vigintiquinque ann. ff. de minoribus*, & ille laudatur & commendatur de iure diuino & humano, qui pacem seruat, vt probatur auctoritate diuina: Diligite inimicos vestros, & benefacite iis, qui odetunt vos, & probatur in *l. 1. ff. de censibus*, & in *l. unica, Cod. de caduc. tollend.* & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Spec. in *tit. de homicidio. 2. col. n. 6.* Bar. in *l. fideicommiss. C. de transact.* Alber. in *l. pactum curatoris. C. de pactis*, & ibi Bal. Paul. Salyc. Alex. Ias. Iacob. de Sanct. Georg. & Philippus Dec. idem Alber. in *l. clarum. C. de aucto. prestan. fin. quest.* idem Alber. in *leg. tutoris. ff. de pactis.* Bald. & Moderni in *l. iurisiurandi. ff. de iureiurand.* Bald. Paul. & alij Doctores in *l. 1. C. de in integrum restit.* Item quæro, an filius spurius ipsius occisi & interfecti possit accusare tanquam consanguineus, qui prosequitur suam, vel suorum iniuriam, & per consequens possit remittere mortem & delictum patris, & facere pacem & concordiam? & videtur, quod non, quia spurius non potest dici, nec nominari filius, sed in omnibus habetur plus quam extraneus, textus est formalis, & expressus in *authent. quibus modis nat. eff. sui. §. pen. versic. ultima siquidem. collat. 7. ibi, iste nec naturalis nominatur, nec alendus est à parentibus, nec habebit quoddam ad presentem legem participium.* text. in *authent. ex amplexu. C. de incest. nupt.* text. in *authent. licet, in fine. C. de natur. libe.* & ex isto fundamento istam sententiam & conclusionem tenet Ang. de *maiest. in parte comparent dicti inquisiti*, & in termino defensionis. *4. colum. versic. quid si statuto dicitur.* & dicit ita consuluisse Franc. de Rampo. Salyc. & alij plures Doct. Sed his non obstantibus ego teneo contrarium: imò, quod talis filius spurius possit accusare & remittere, quia in his, quæ concernunt ius sanguinis, sine commodo successionis bonorum, bene est habilis, capax, & reputatur filius. argumento text. in *l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusat.* argumento etiam textus & eorum, quæ ibi notat Bald. & Doct. in *l. parentes. ff. de in ius vocando.* & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Bar. in *l. 2. ff. de accusat. secunda quest.* Ang. in *l. 1. eiusdem tituli.* Bal. nota. in *l. 1. C. qui accusari non possunt. 11. col. n. 50.* vbi expressè tenet, quod filius spurius potest accusare mortem, & delictum patris, tanquam prosequens suam, vel suorum iniuriam, sic potest accusare & remittere, & facere pacem, & concordiam.

67 Item quæro, si fiat pax & concordia cum ipso offenso & vulnerato super iniuria & vulnere sibi illato, & postea sequatur mors, an illa pax concordia ad illam extendatur, vt amplius non possit delinquens accusari de homicidio, nec per iudicem imponi possit pœna corporalis: & breuiter, & resolutiuè dico, quod si vulnus erat mortale, taliter, quod verisimiliter ex eo sperabatur mori, pax, & concordia ad casum mortis extendatur, vt etiam illa videatur remissa, argum. text. cum ratione in *l. damni infecti. §. Sabini sententia. ff. de damno infecto.* si vero vulnus non erat mortale, nec verisimiliter speraba-

tur mors, tunc pax, & concordia ad eam non extendatur, sed bene possit de homicidio accusari, quia de ipsa morte non videtur cogitatum, argumento text. in *l. si vulnerato. ff. ad leg. Aquil.* & in *l. cum Aquiliana. & in l. qui cum tutoribus. ff. de transact.* & in *l. tres fratres cum materia. ff. de pactis.* & in expresso istam sententiam, & resolutionem ponit Bart. post antiquos in *d. l. damni infecti. §. Sabini sententia. 1. colum. & quest. ff. de damno infecto.* & ibi Alb. Angel. Paul. Imol. Cuma. & communiter Doct. Specu. in *tit. de accusat. 4. col. versic. sed pone si accusauit. 6.* Floria. in *l. si vulnerato. 1. col. n. 2. ff. ad l. Aquil. Ang. de malef. in parte comparent dicti inquisiti*, & in termino defensionis. *3. col. versic. quid autem.* & ista opinio est tenenda in iudicando, & consulendo, quamuis Gandinus teneat expressè contrarium pluribus fundamentis in *tracta. malef. 28. fol. in questione incipiente, sed pone, quod filij, & heredes. 2. col.* imò, quod indistinctè prædicta pax, & concordia super vulnere facta non extendatur ad mortem inde lequutam, sed pro fugiendis opin. sit cautus reus delinquens, vt exprimat in concordia, quod facit pacem tam pro vulnere, quam pro morte, & omni damno, vel læsione, quæ ex tali vulnere possit sequi, secundum prædictos Doct. Ex quibus nota & collige, quod quando finis habet necessariam causam cum principio, semper attendimus principium, & non finem. de quo vide omnino Bart. & Doct. & ibi posita in *d. l. damni infecti. §. Sabini sententia. ff. de damno infecto.*

Item quæro infra quod tempus debeat fieri prædicta concordia, & transactio inter partes ad hoc, vt valeat, & habeat effectum? & resolutiuè dico, quod debet fieri ante sententiam diffinitiuam latam super delicto contra ipsum reum, ita expressè disponit prædicta *lex partis.* ibi, *dum dicit, tenemos por bien que si la auenencia fuere fecha ante que la sententia sea dada sobre dal hierro, &c.* & confirmatur, quia transactio regulariter, & semper fit super re dubia, & incerta, vnde post sententiam diffinitiuam latam non debet valere, tanquam super re liquida, & certa, text. est in *l. 1. ff. de transact.* text. in *leg. 2. C. eod. tit.* text. in *l. si causa cognita. eod. tit.* text. in *leg. eleganter. ver. si post rem iudicatam. ff. de cond. indeb.* & vtrouique commun. Doct. & licet remissio, & liberatio tanquam certi, & liquidi, valeat post sententiam diffinitiuam, vt in *l. 1. ff. de transact.* & ibi glo. ord. & commun. opin. tamen prædicta lex partis voluit, quod post sententiam diffinitiuam valeret talis remissio pœnæ in causis criminalibus tanquam nimis præiudicialis reipublicæ, cui competit ius vindictæ, & accusandi propter bonum publicum, & exemplum subditorum. ex quo subinfertur, quod talis concordia, & remissio non posset fieri post conclusionem in causa ante sententiam diffinitiuam latam, quia isti casus æquiparantur in iure. arg. text. in *l. si rem. §. fin. ff. de enclionibus.* per quem ita tenet Bart. in *l. si mater. §. eandem. ff. de except. rei iud. in fi.* Paul. de Castr. in *l. si rem alienam. la 1. §. fin. ff. de pign. act.*

Pulchrum tamen dubium est circa hoc, si sententia diffinitiuam iam est lata contra ipsum reum

68
vulnero
in fine
24

69

reum principalem delinquentem, & ab ea sit appellatum, an pendente appellatione valeat prædicta remissio, concordia, & transactio inter partes, vt reus delinquens non possit condemnari ad pœnam mortis, nec corporalem, & sententia contra eum lata reuocetur? & videtur, quod nullo modo valeat, nec habeat effectum, quia aperte repugnant verba prædicta legis partitæ in quantum dicit, *ante que la sententia sea dada*. Confirmatur etiam, quia in dubio in qualibet dispositione à verbis legis non est recedendum, vt in *l. liberorum. §. quod tamen Casus. ff. de l. 3.* & in *l. Labeo. ff. de supe. lega.* rursus etiam confirmatur, quia sententia facit rem notoriam, vt in *l. 1. Digest. de transact.* cum similibus. item etiam, quia limitata causa limitatum parit effectum, vt in *l. age cum Geminiano. C. de transact.* & in *l. ex facto. §. item quero. ff. de vulg. & pup.* item etiam, quia causa appellationis est diuersa à prima causa, vel instantia, vt in *authentic. de his, qui ingrediuntur ad appellandum, colla §.* & ibi glo. ord. & comm. Doct. finaliter etiam facit text. sing. & vnicus in *l. Gracæ. §. 1. ff. de fideiussor.* vbi disponitur, quod fideiussor, qui alios sistit in iudicio, intelligitur vsque ad sententiam diffinitiuam latam, non verò postea, licet ab ea sit appellatum, quia censetur instantia diuersa, quem ibi ad hoc reputat sing. & vnicum Bar. l. aul. & alij Doct. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam, imò, quod etiam si fuerit lata sententia, si tamen ab ea sit appellatum, valeat concordia, & transactio, & non possit imponi reo delinquenti pœna corporalis, & ista quæstio iam contigit de facto in Cancellaria regia de Valladolid, & ita fuit iudicatum, & pronunciatum, pro qua sent. & conclus. considero sequentia fundamenta.

70 Primò, quia per appellationem interpositam extinguitur sententia, & omnis effectus. text. est in *l. 1. §. si. ff. ad Turp.* Cuius verba sunt: Quia prouocationis remedio condemnationis extinguitur pronunciatum, & ibi ad hoc notat & commendat Bart. Alb. & comm. Doct. ergo in nostro casu valeret concordia, & transactio tanquam si non esset lata sententia. Confirmatur ratione, quia iam isto casu res efficitur dubia, & incerta propter appellationem, & probationem, quæ postea fieri potest in secunda instantia. Item, & secundò pro hac senten. & concl. facit text. not. & expressus in *l. 2. §. si. ff. de pœnis.* vbi probatur, quod non videtur quis condemnatus, nec contra eam lata sententia, quando ab ea est appellatum: Cuius verba sunt: Eum accipimus condemnatum, qui non prouocauit, cæterum si prouocauit nondam damnatus videtur, & ibi not. & commen. glo. ord. & comm. Doct. Tertiò facit text. sing. & vnicus in suo casu in *l. ita demum. C. de procur.* vbi habetur, quod appellatio extinguit iudicatum, & reducit rem ad statum, in quo erat post litis contestationem, & ad hoc reputat ibi sing. & vnicum Bal. & comm. cæteri Doct. ergo in casu nostro cum prædicta concordia, & transactio valeret, & haberet effectum in prima instantia, ita etiam similiter debet valere in secunda instantia post appellationem interpositam. Quartò facit text. in *l. peremptoria. C. sent. resc. non po.*

vbi traditur regula, & doctrina notabilis, quòd exceptio peremptoria, quæ non potest opponi post sententiam diffinitiuam latam, potest opponi, si ab ea sit appellatum. Quintò facit text. in *l. eleganter. §. quid ergo. ff. de condi. indeb.* vbi disponitur, quod licet post sententiam diffinitiuam non valeat transactio, tamen si ab ea sit appellatum, valet, & tenet, & ibi glo. or. Bar. & commun. Doct. ergo licet nostra lex partitæ expressè dicat, quod post sententiam non possit fieri prædicta concordia, & transactio in causis criminalibus, tamen debet intelligi, quando ab ea non est appellatum: si verò ab ea sit appellatum, bene valet & tenet. Sextò facit text. in *l. & post rem iudicam. ff. de transact.* vbi habetur, quod licet post sententiam diffinitiuam non valeat transactio, tamen si à sententia sit appellatum, valet & tenet. Septimò facit text. in *l. qui à latronibus. §. si. ff. de testa.* vbi habetur, quod licet condemnatus ad mortem non possit testari, tamen si à sententia sit appellatum, valebit testamentum. Octauò facit text. in *l. fuerit. vers. 1. ff. de his qui not. infam.* vbi habetur, quod licet condemnatus ex delicto efficiatur infamis, tamen debet intelligi, si à sententia non fuerit appellatum: aliàs verò si est appellatum, non efficitur infamis. Nonò facit text. in *l. qui cum maior. §. accusasse. ff. de bonis que lib.* vbi habetur, quod ille dicitur accusare, qui causam producit vsque ad sententiam diffinitiuam, à qua non est appellatum. Decimò facit text. in *leg. sciendum. §. si fundum. Digest. qui satisf. cogan.* vbi habetur, quod licet possessor rei alienæ, qui per sententiam est condemnatus rem restituere, non euitet satisfactionem, tamen si à sententia sit appellatum, bene illam euitabit. Undecimò facit text. in *l. si. C. de errore aduocat.* vbi habetur, quod licet error aduocatorum alicuius causæ possit reuocari vsque ad sententiam diffinitiuam, non postea tamen, si à sententia sit appellatum, potest reuocari. Duodecimò facit text. not. in *l. Papin. §. meminisse. ff. de inoffic. test.* vbi disponitur, quod licet ille, qui egit querela inofficiosi testamenti & non obtinuit, amittat commodum in eo sibi relictum, nisi desistat ante sententiam, tamen si ab ipsa sententia sit appellatum, & pendente appellatione desistit, exculatur. & ad hoc not. & commen. glo. ord. & comm. Doct. finaliter etiam facit text. bene notandus in *l. si fideiuss. C. de fideiuss.* vbi habetur, quod licet exceptio diuisionis ex epistola diui Adriani, non possit opponi post sententiam diffinitiuam, tamen si ab ea sit appellatum, bene potest opponi, & ibi not. & commendat gloss. ord. Bart. Alb. Bald. Angel. Salyc. & comm. Doct. Et adde, quod idem esset, quando remissio, concordia, vel transactio fieret inter partes post sententiam diffinitiuam latam intra tempus datum ad appellandum, quæ in iure nostro paria sunt à sententia esse appellatum, vel esse intra tempus datum ad appellandum. ista est gl. sing. & vnica in *l. ex iudiciorum. ff. de accusa.* de qua latius dixi suo proprio loco.

Quartò & principaliter dico, quod aliud est crimen publicum adulterij, de quo magistratè dixi in *leg. octuagesima. in legib. Tauri.* vbi omnino vide.

*J. J. Galber
L. tran. all. t.
2. f. n. 3*

ANNOTATIONES.

- A** Tenet Fab.] Hanc eandem opinionem affirmant Alexand. in l. 2. num. 10. ff. de in ius voc. Placa lib. 1. delict. cap. 41 num. 5. versi. & primo fortissimum, & qui hac de questione, & de subsequenti consulendus est Iul. Clarus in pract. §. parricidium, versi. quero nunquid, cum seq.
- B** Ita tenet Bar.] Merito hanc Bar. doctrinam inquit Igne. in l. & si certus. §. si unus ex dominis. num. 14. ff. ad Sylla. ab iis omnibus, qui Bar. sunt superiores transcribi siquidem, & verissima est, & vulgo frequenter placita.
- C** De quo articulo latius infra dicam.] Dicit infra isto tract. cap. 10. num. 2. versic. 5. limita. sed & idem testatur communiter receptum Did. à Cou. Ruu. lib. 2. resolut. cap. 20. numer. 7. & qui diligentissime hanc omnem delictorum materiam explicauit Iul. Clar. in pract. §. ult. quest. 30. versicul. scias tamen.
- D** Quartus casus est.] Videto hoc de crimine, & eius supplicii Placam, lib. 1. delict. cap. 15. Roland. consil. 24. lib. 1. & qui late ac diligenter agit Iul. Clar. in pract. crim. §. assassinum.
- E** Urget, & concludit ratio generica.] Conferunt ad eandem regulam, qua doctè, & diligenter traduntur à Dec. & Cagn. in l. semper in dubiis. ff. de R. I. Hipp. sing. 218. & in l. 1. à n. 67. C. ad l. Corn. de sica. & in l. 1. à n. 83. C. de rap. virg. Dec. consil. 415. Alc. Reg. 3. præsumpt. 39.
- F** Et ista est verior opinio.] Videto omnino Alciat. Reg. 3. præsumpt. 39. Boer. decis. 237. quibus ipse lubenter accedo.
- G** Ita singulariter tenet Specul.] Adde latam additionem Chuchal. ad Dec. in l. non vult heres esse. in verb. necessitas. ff. de R. 7. & qua nos negligenter obseruamus in thes. recept. sent. in verb. voluntatem. num. 70.
- H** Ita principaliter quero.] Videto hac de re Placam, lib. 1. delict. c. 27. Gramm. cons. 5. Iul. Clarus in pract. §. homicidium, ver. dicunt etiam, & in §. ult. quest. 77. ver. sed quid si aliquis: & intellige non solum mitiorem, sed & numero suffragantium potiorem videri opinionem, qua hac in specie statas ordinariæque pœnas infringit atque imminuit, etsi de iure contraria verior atque antiquior sit habenda.
- I** Ut eleganter tenet Innoc.] Est eandem in rem tex. expressus in l. absentem. ff. de pœnis, ubi Vlp. sic ait. sed nec de suspicionib. debere aliquem damnari Diuus Adrianus Ausidio Seuero rescripsit: quinimo nec si præsumptiones, ut Doctores fantur, sint violentissima, & tales, qua negari non possint, in huiusmodi casibus probationum officio funguntur, quemadmodum grauer censuit Iacob. Buir. & qui ab eo stat, Paul. Cast. in l. ult. C. de probat. Ang. de Peru. contra Bart. in l. 2. ff. de furt. Dec. in c. 3. loco, col. pen. n. 412. de proba. Hipp. in rub. num. 254. eiusdem tit. de probat. & sanè periniquum atque adeo perabsurdum erit, status pœnas eum luere, qui generaliter se inultum noluit. nec sanè nostri Gomezij distinctionem, qua argumentum declinare nititur, probari posse in animum induco, quamuis ingenue agnoscam creberrimis suffragiis id, quod noster Gomez. inquit, à Doctores ubique excipi, quemadmodum etiam Plac. lib. 1. delict. c. 14. num. 5. & c. 15. num. 3. Duen. reg. 307. Iul. Clar. in pract. §. ult. quest. 89. ver. pen. affatim testantur.
- L** In quo breuiter & resolutiue dico.] Videto Plac. delict. lib. 1. c. 39. Purp. num. 17. Curt. Iun. à num. 4. in l. transigere. C. de tran. & qui late, ac diligenter agit Iul. Clar. in pract. §. ult. quest. 88. ver. successiue videamus. cum seq.
- M** Text. est in l. 1. §. fi. ad Turpil.] Non leuis inter interpretes labor astutusque est circa huius text. interpretationem, quippe qui aduersari videatur legibus nonnullis suspensionis verbis utentibus, tu de ea re consulto Ias. num. 9. Rip. num. 7. in l. 1. ff. de re iud. Felin. ac Dec. in rub. extra de appell. nec aliquam differentiam constituas inter causas civiles, & criminales, quidquid autumet And. Alc. in l. si causa cognita. num. 11. C. de transf. in illis enim regulariter, & generaliter nullum discrimen, ac nulla differentia poni debet, ut probat text. in l. absentem. ibi, secundum mortem. ff. de pœnis. notat Bar. communiter receptus in l. Papinianus. §. 2. ff. de inoffic. test. late doctissimus Pinelus in l. 1. part. 3. pag. 124. col. 2. C. de bon. mat. & in rub. 1. part. c. n. 22. C. de resc. meminerisque idcirco non immeritò appellationem à Curt. cons. 136. n. 8. Purp. in l. 1. n. 87. C. de pact. & à Nicol. Antonio Granatio Briaticensi præstabilis eruditionis, & doctrina Iurisconsulto, & mihi multis nominibus clarissimo amico ad praxim Octauiam Vestrij c. 5. lit. d. num. 10. iniusta sententia thyriacam appellari.

Emanuel Soarez à Ribeira, I. C.

DE VIOLENTIA.

CAPVT IV.

SUMMARIVM.

I Quibus modis committit quis violentiam, & qua pœna puniatur.

VINTO, & principaliter dico, quod aliud est crimen publicum violentiæ: pro cuius perfecta declaratione, & resolutione dicoc, quod aliquando quis committit, vel infert

infert violentiam in alium, cum armis auferendo sibi bona, vel à possessione aliqua expellendo, vel inferendo sibi vim, licet aduersarium non possit vincere, & deprædari, nec delictum ad effectum perducere, vel extorsionem facere illum opprimendo, vt pecuniam, rem, vel quid aliud sibi daret, vel contractum, & obligationem faceret, vel quid simile, nam iste talis committit crimen violentiæ, & punitur pœna deportationis, & confiscationis omnium bonorum, text. est in *l. 1. & per totum. ff. ad l. Iul. de vi.* & ibi gl. ord. Bart. Alb. Ang. & com. Dd. text. in *l. 1. & per totum. C. eod. tit.* & ibi glo. ord. Odofr. Pet. Cyn. Iacob. Butr. Bald. Salyc. & commun. Doctor. text. in §. *item lex Iulia. de vi. Institut. de public. iudic.* & ibi glo. ordin. Faber. Angel. Platea, & communiter Doct. idem disponit *l. 8. tit. 10. 7. part.* & ista eadem pœna habet etiam locum, quando quis conuocat amicos, vel homines causa seditionis, & violentiæ committendæ. ita probant prædicta iura, maximè text. in *l. 3. ff. ad l. Iul. de vi.* & idem disponit *l. 2. tit. 10. 7. part.* Item adde, quod si in ipso actu violentiæ aliquis homo sit interfectus, vel ex parte aggressoris committentis violentiam, vel ex parte eius, qui violentiam patitur, tenetur pœna mortis ipse principalis auctor, & aggressor violentiæ. textus est notabilis in *l. quoniam multa facinora. C. ad l. Iul. de vi.* & ibi gloss. ordin. & comm. opi. & idem disponit prædicta *l. 2. tit. 10. 7. part. & l. 8. eodem tit. & part.* Aliquando, & secundo committit, vel infert quis in alium violentiam in casibus supradictis sine armis, & tunc etiam committit crimen publicum violentiæ, & punitur pœna confiscationis tertie partis bonorum, & vtroque casu scilicet superiori, & isto efficitur infamis, text. est in *l. 1. ff. ad l. Iul. de vi priuata.* text. in *l. 2. C. eod. tit.* text. in *d. §. item l. Iul. de vi. Instit. de pub. iudi.* & vtroque com. Doctor. & idem disponit prædicta *l. 8. tit. 10. 7. part.* Aliquando, & tertio committit, vel infert quis in alium violentiam cum armis, vel sine armis, auferendo sibi aliquam rem mobilem vel immobilem propria auctoritate, & tunc incidit in pœnam legis. *si quis in tantam. C. unde vi.* modo sit res propria inuasoris, modo alterius, & modo credat sibi de iure licere, modo non: ita

tenet & declarat gl. or. Odofr. Pet. Cyn. Iac. Butr. Bart. Alb. Bal. Ang. Saly. & comm. Doct. de quo art. vide latius, & notabiliter ea, quæ dixi in *l. 45. in legi. Tauri, in interdicto adipiscenda possessionis.* Aliquando, & quarto committit, vel infert quis in alium violentiam cum armis, vel sine armis, capiendo, & auferendo sibi bona mobilia, & tunc tenetur actione vi bonorum raptorum, & tenetur pœna quadrupli, infra annum, in qua inest rei valor, & persequutio, post annum vero tenetur in simplum, & restitutione rei valoris eius. text. est in *l. 1. & per totum. ff. & C. & Inst. vi bon. rapt.* Aliquando & quinto quis committit, & infert in alium violentiam circa possessionem, capiendo eam propria auctoritate, & tunc tenetur interdicto unde vi. de quo dixi *l. 45. in ll. Tauri, in propria materia interdicti unde vi.* Aliquando ^b & sexto quis ^b committit, & infert in alium metum, & violentiam compulsuam, per quam inducit, & compellit alium ad vendendum, donandum, vel contrahendum, & tunc actus mero iure valet: sed debet rescindi actione quod metus causa, text. est in *l. 1. & per totum. ff. & C. quod met. caus.* Aliquando, & septimo committit quis in alium violentiam, quando est creditor alterius in re, vel pecunia, & eam aufert, & tollit sibi per vim, nam tali casu amittit debitum suum. text. est sing. in *l. extat. ff. quod metus causa.* text. in *l. pen. ff. ad l. Iul. de prima.* & idem disponit *l. 14. tit. 10. 7. part.* Aliquando etiam committit quis in alium violentiam, quando post litem contestatam in causa finium regundorum, occupat aliquam partem fundi alterius propria auctoritate, & ibi ponit confinia, quia amittit illam partem, & tantundem de suo tenetur dare aduersario. text. est in *l. si constiterit. C. finium regundorum.* Item adde pro complemento prædictorum, quod si ratione, & occasione violentiæ commissæ amisit quis aliqua bona, potest extimationem consequi ab inuasore, super quo statur iuramento eius. textus est singularis de iure ciuili in *l. si quando. C. unde vi.* textus de iure Canonico, in *c. fin. quod metus causa.* & vtroque com. Dd. & idem disponit *l. 9. tit. 10. 7. part.* Sed principaliter dico, quod aliud est crimen publicum falsi, de quo magistraliter dixi in *l. fin. in legibus Tauri,* vbi omnino vide.

ANNOTATIONES.

^a Ommittit vel infert quis in alium.] Videto hac de materia Didac. à Cou. Ruu. lib. 3. resolut. c. 16. n. 7. pag. 448. & in tractat. de spons. 2. par. cap. 6. §. 8. n. 10. Iul. Clar. in pract. §. vlt. quest. 83. versic. vim publicam.

^b Aliquando & sexto, quis committit.] Est in hac mat. commemorabile Harm. dogma lib. 11. c. 11. §. οτι ο εια. inquit enim, vt ex libris manuscr. totus locus hic restitui, atq; expleri debet: οτι ο εια αρπαγη πτω αρχλω λαβων τι, ει ε μτ ταυτα εξωνησεται τωτο πτω ε δεσποτε, η δωριε προπω, η ανταλλαγης λιφεται τωτο, υδεν ωφειλεται, υδε η πραξις ερωται. δοκει γδ ο δεσποτης τωτε ετιβιαζεσθαι, ε δεσποτεξια τω ιδις πραγματ ε ατονια προς το συναλλαγμα ερχεσθαι. Hoc est, si quis vi, vel rapina in principio aliquid nactus est, quamuis postea illud à vero domino emerit, aut donationis, permutacionisve titulo consequatur, nihil inuatur, nec contractus valet, videtur n. illius dominus adhuc vi cogi, & iactur a ipsius rei, & imbecillitat e ad contractum deuenire, que sententia multum equitatis habet, & si non parum reluctetur *l. 2. & l. si per vim. Cod. de iis qui spe metusve.* nisi species horum iniurium distinguere, & quadam non admodum probabili, etsi forsan, tum equa, tum vtilitati publica consentanea varietate ad concordiam lubet reducere, vt so. Harmenop. loquatur, cum res apud raptorem, seu vis illatorem semper fuit, illi texti. loquantur cum penes ipsum dominium reperiat, poterit etiam

non

non incommode forsan intelligi Harmenop. sententia, cum rei dominum latebit, qui ipsi rem, de qua contractus inicitur, surripuerit, ac possideat, videatur enim tunc & iactura ipsa atque infortunio, & difficultate ad celebrandum contractum adigi.

Emanuel Soarez à Ribeira, I. C.

DE FURTO.

CAPVT V.

SVMMARIA.

- 1 Furti diffinitio qualis sit.
- 2 An teneatur furti qui retinet rem deperditam ignorando eius dominum, & non facit præconizare.
- 3 Si filiusfam. uxor, vel seruus surripiat rem, an teneatur furti.
- 4 Pro primo furto, quam pœnam patiatur.
- 5 Pro secundo furto, quæ pœna imponatur.
- 6 Pro tertio furto, an imponatur pœna mortis.
- 7 Si fur commisit vnum furtum magnum, quod æquiualeat tribus, an possit furca suspendi.
- 8 Si fur commisit duo furti in aliis locis, & tertium furtum commisit in loco, in quo fuit captus, an possit condemnari ad mortem, tanquam famosus latro, qui comiserit tria furti.
- 9 An requiratur ad hoc, ut pro tertio furto fur ad mortem condemnetur, quod pro duobus primis sit punitus.
- 10 Si aliquis furatus est in itinere publico, an dicatur famosus latro, ut pro vno furto ei imponatur pœna mortis.
- 11 Illi qui furatur de Ecclesia rem sacram, an imponatur pœna mortis.
- 12 An ille qui facit furtum cum violentia, puniatur pœna mortis.
- 13 An ille qui pecora, & animalia furatur, pœna mortis puniatur.
- 14 Si quis commisit furtum in hac ciuitate, & reperitur sine auriculis, an sit sufficiens præsumptio, quod commisit duo furti, & sic possit condemnari ad mortem.
- 15 An ille qui inuenitur in domo alterius causa furandi, & nihil cœperit, puniatur pœna furti.
- 16 An receptans furem teneatur eadem pœna, qua ipse principalis.

 Eprimò principaliter dico, quod est aliud crimen priuatum furti. Pro cuius perfecta declaratione dico, quod furtum est contrectatio rei alienæ fraudulosa, inuito domino lucri faciendi causa, text. est in l. 1. §. si. ff. de furtis. text. in §. furtum, Institut. de obligat. que ex delict. nas. & ibi commu. Doct. & idem disponit l. 1. tit. 14. 7. part. Ex quo inferitur, quod si quis propria auctoritate accepit rem alterius, pro aliquo vsu, vel necessitate, credens dominum permissurum, & concurrat aliqua iusta causa ad hoc præsumendum, quia hoc dixit, & protestatus est coram aliquibus, vel erat coniunctus, vel valde amicus, vel res erat patua, vel dominus erat consuetus talia concedere, non tenebitur furti. ita probant prædicta iura, & in expresso probat text. in leg. inter omnes. §. rectè. ff. de furtis. Cuius verba sunt: Rectè dictum est, qui puta-

uit se domini voluntate rem attingere, non esse furem: quid enim dolo fecit, qui putauit dominum concessurum fuisse, siue falsò, siue verè putet. Is ergo solus fur est, qui contrectauit, quod inuito domino se facere sciuit, & ibi notat gloss. ord. Bartol. Alb. Ang. & commun. Doctor. text. in leg. qui re sibi commodata, eod. titul. text. in §. placuit, Institut. de oblig. que ex delicto nas. In dubio verò semper præsumitur contra furem, quod inuito domino animo furandi faciat. ita probat text. in l. qui vas. §. verè. ff. de furtis. Cuius verba sunt: Vetare autem dominum accipimus etiam eum, qui ignoret, hoc est eum, qui non consensit, & ibi gloss. ord. Bart. & comm. Doct. tenet etiam & declarat Abbas Panor. in c. dubium. el. 1. de electione. 6. col. n. 8. & ibi alij Doct. idem Abb. in c. 1. de præsum. si. col. n. 3. & ibi etiam comm. Doct. Neque obstat glo. sing. & ord. in §. sed iste quidem. Inst. de act. in gloss. magna in medio, vbi habetur, quod in his que dependent à mera conscientia, & intentione alicuius, statur soli sue assertioni. quam ibi ad hoc summè notant & commendant Doct. & in locis ibi per eos allegatis, quia procedit, & debet intelligi, quando præsumptio aliqua non militat contra eum. Secus verò aliàs, vt in nostro casu per prædicta iura, & in terminis ita tenet, & declarat Bart. in d. §. rectè. 1. colum. in fin. & ibi commun. Doct. tenent etiam Moderni in d. §. sed iste quidem. præcipuè Ias. 18. col. num. 88. pro quo facit text. in c. vidua. de regula. & ibi notat Abbas, & comm. Doct. Ex quo deducitur & inferitur, quod si quis accipiat rem, cuius dominum ignorat, vel inueniat rem deperditam, quam sibi retinet non demonstrando, vel præconizando, tenetur furti. text. est in l. falsus. §. qui alienum. ff. de furt. Cuius verba sunt: Qui alienum quid iacens in terra lucri faciendi causa substulit, furti obstringitur, siue scit cuius sit, siue ignorauit: nihil enim ad furtum minuendum facit, quod cuius sit ignoret, & ibi notat Bart. & comm. Doct. probat etiam textus cum ratione in l. si. vers. omnes. C. vnde vi. Si vero facta competenti diligentia, non inueniatur dominus, tunc inuentor tenetur vendere, & pretium dare, & restituere pauperibus pro anima veri domini. arg. text. in auct. omnes peregrini. C. com. de succe. & per eum ita tenet Barto. in dicto §. qui alienum. & ibi Alber. & alij Doct. Bald. in l. 1. D. de rerum diuis. 2. lectu. 1. col. num. 3. Abb. Panor. in c. cum dilecti, de accus. pen. colum. num. 22. & ibi Felin. 7. col. num. 7. idem Abbas in capit. final. de furtis. 1. colum. 3. non. hodie tamen in nostro regno disponitur, quod hoc casu inuentor, vel ille ad quem res de publico pertinent teneatur, rem inuentam certo modo & forma præconizate, ita quod si dominus veniat,

veniat, & appareat, eam recuperet soluta expen-
 sa super ea facta, tempore verò ibi determinato
 transacto sibi applicatur: aliàs verò si solennitas
 & forma illius legis non sit seruata, tenetur
 restituere tanquam fur. ita disponit *l. 1. titu. 12. lib. 6. ordin.* Ex quibus etiam deducitur & infer-
 tur, quòd si post commissum furtum compa-
 reat dominus rei, & dicat & asserat sua volun-
 tate & eo permittente esse factum, non excu-
 satur fur, quia in dubio præsuntur quòd eo
 inuito fuit factum, vnde ex tali delicto est qua-
 situm ius vindictæ reipublicæ propter offen-
 sam sibi factam, quòd non potest dominus sibi
 auferre, dicendo sua voluntate esse commissum,
 nisi concurrat aliqua præsumptio & coniectu-
 ra, ex qua posset hoc verisimiliter credi, & in
 a expresse ita tenet^a & declarat Bartol. in *d. l. inter
 omnes. §. rectè. ff. de furtis. 1. col. n. 2.* & ibi Ang. in
 Perus. Bald. in *l. transigere. C. de transact. penult. col. n. 12.* & ibi alij Doctor. idem Bald. in *l. falsus. Cod. de furt. 3. col.* Abbas in *cap. dudum. el. 2. de election. 6. column. num. 18.* Angel. de male. in part. comparent delicti inquisiti, & in termino defen-
 sionis. *col. vers. quid si fur.* & ibi eius addit.
 3 Et ex superioribus necessariò quaero, Si fi-
 lius familiars, xor, cõsanguineus, familiaris, vel
 seruus furripiat rem, an teneatur furti? & reso-
 lutiuè dico, quòd si res sit parui valoris, non te-
 netur furti, licet dominus possit suã rem reme-
 dio ciuili recuperare: si verò sit magni valoris,
 tenetur furti, & potest criminaliter accusari. tex-
 tus est^b in *l. respiciendum. §. furta domestica. ff. de pœnis.* Cuius verba sunt, Furta domestica, si le-
 uiora sunt, publicè vindicanda non sunt, nec ad-
 mittenda est huiusmodi accusatio, & ibi notat
 gloss. ordin. Bartol. Alber. Angel. & communi-
 ter Doctor. textus in *l. serui & filij. ff. de furtis.*
 text. in *l. qui seruo. §. item placuit, eodem titu.*
 text. in *l. si quis uxori. eod. titu.* textus in *l. si li-
 bertus. eod. titu.* text. in *l. prator edixit. §. prate-
 rea. ff. de iniuriis.* textus in *l. homo liber, vers. sed
 & damnum. ff. de acqui. rer. dom.* textus in *l. 1. &
 per totum. ff. rerum amotarum.* textus in *l. 2. &
 per totum. Cod. eod. tit.* text. in *l. apud antiquos. §. si.
 Cod. de furtis,* textus in *§. hi qui. Inst. de ob. qua ex
 delict. nas.* & vtròque commun. Doctor. &
 idem disponit *l. 4. titu. 14. 7. part.* & adde, quòd
 dicitur furtum paruum, vel magnum iudicis
 arbit. secundum Doctores, vbi supra. vnum ta-
 men est, quòd respectu existentis in potestate,
 iudex dicat sententiam secundum volun-
 tatem patris, textus est^c in *leg. 3. & 4. Codic. de patria potestate,* & ibi comm. Docto.
 Item quaero, quæ sit pœna furti? In quo arti-
 culo magistraliter & resolutiuè dico, quòd pro
 primo furto ultra restitutionem imponitur
 pœna pecuniaria quadrupli applicanda parti, si
 furtum est manifestum: si verò non est mani-
 festum, imponitur pœna dupli, textus est in
 b *l. 2. & 3. ff. de furtis.* textus in *l. in fur. & in l. si
 quis ex domo, cum simili. eiusdem titu.* textus in
 §. conceptum. ver. pœna autem, *Inst. de obli. qua
 ex delict. nas.* textus in *§. ex malef. Inst. de
 actio.* textus in *§. quadrupli. eodem titu.* textus in
 §. in duplum, *eod. tit.* & vtròque glossa ordi-
 naria & idem disponit *l. 8. titu. 17. 14. 7. part.*
 & dicitur manifestum, quando fur deprehendi-
 tur cum ipso furto, vel domino, vel ab alio, an-
 Anton. Gomez, Tom. III.

tequam pertueniat ad locum destinatum: text.
 est in *l. 3. eum duabus sequentibus, ff. de furtis.* tex-
 tus in *§. furtorum. Inst. de obligat. qua ex delict. nas.*
 Item etiam vltra hanc pœnam pecuniariam
 punitur fur pœna corporali extraordinaria iu-
 dicis arbitrio secundum qualitatem furti, &
 personæ. text. est not. qui sic debet intelligi in
 l. fin. ff. de furt. Cuius verba sunt: Meminisse
 oportebit nunc furti plerumque criminaliter
 agi non quasi publicum sit iudicium, sed quia
 visum est temeritatem agentium etiam extra-
 ordin. animaduersione coercendam, & ibi gloss.
 ordinaria & communiter Doctores, & per illum
 textum ita tenet & declarat Bart. licet corruptè
 alleget in *authen. sed nouo iure. Cod. de seruis fu-
 gitivis,* & ibi Angel. Salycet. & communiter
 alij Doctores. Odofred. in *l. unica. Codic. quando
 ciuilis actio crim. pra. penult. col.* & ibi Angel. de
 Perus. 1. column. Specul. in *titu. de furtis. 2. col.
 num. 3.* Hostiens. in *sua summa, in rubric. de con-
 ditione furtiua, versic. qua pœna.* Angel. de Aret.
 in *tract. male. in parte, & vestem caelestem abstulit.
 2. column.* Gandinus in *tit. de furibus & latro-
 nibus. 3. column.* Verum tamen est, quòd ille text.
 & conclusio, & doctrina ex eo elicitur videtur
 dubia, quia non reperitur dispositum, quòd pro
 primo furto vltra pœnam pecuniariam, quadru-
 pli, vel dupli imponatur pœna corporalis, quia
 nemo duplici pœna debet puniri, vt in *leg. fe-
 narus. ff. de accusationibus.* Confirmatur etiam,
 quia quando actio ciuilis pecuniaria datur ad
 vindictam, non debet imponi corporalis, vt in
 l. quod senatusconsultum. ff. de iniuriis, textus in
 l. prator edixit. §. si dicatur eod. titu. textus in
 l. unica cum materia. Codic. quando ciuilis actio
 crim. prauid. in §. in summa. *Inst. de iniuriis.* Et
 in terminis his rationibus, & fundamentis
 istam sententiam & conclusionem tenet Ludou.
 Romanus in *consiliis suis, consil. 152.* & tenendo
 istam partem non obstaret textus in *dis. l. fin.
 de furtis,* quia posset dupliciter intelligi. Pri-
 mo modo, quòd loquatur de actione ciuili ad
 ipsam rem, vel aestimationem persequendam, &
 de accusatione criminali ad pœnam; non verò
 de aliqua pœna pecuniaria quadrupli vel dupli.
 Vel aliter, & 2. quòd loquatur de pœna ciuili
 pecuniaria, & similiter de pœna criminali, sed
 alternatiuè, taliter, quòd vna electa, tollatur
 alia, quia vtraque tendit ad vindictam, vt pro-
 bavi. Sed his non obstantibus ego teneo pri-
 mam sententiam & conclusionem, imò quòd
 pro primo furto possit imponi pœna pecu-
 niaria applicanda parti, & etiam pœna cor-
 poralis arbitraria per textum cum communi
 opinione, in *d. l. fina. ff. de furtis,* & vltra eum
 ita probat text. in *authentica, sed nouo iure. Cod.
 de seruis fugitiuis,* vbi habetur, quòd pro
 furto non moriatur latro, nec membrum sibi
 abscindatur, sed aliter puniatur, ergo pro-
 bat quòd de iure antiquo imponebatur pœ-
 na corporalis arbitraria, quam hodie vult
 limitare, vt non sit mortis, vel membri abscissio-
 nis, sed alia mitior & leuior. & idem expresse
 probat *lex 18. titu. 14. 7. partita.* Nec obstat
 prima ratio contraria superius adducta, quòd
 nemo debet duplici pœna puniri, quia illud
 est verum, quando pœnæ ponuntur electiue,
 non verò copulatiue, vt in nostro casu. Non
 X x obstat

obstat etiam secunda ratio, quod quando actio civilis pecuniaria datur ad vindictam, non debet imponi corporalis, quia vna tollit aliam, quia procedit, quando actio civilis pecuniaria imponitur à iure propter offensam personæ, non verò propter rem familiarem, ita probat textus in *l. vna. Cod. quando cui. actio crimin. pre.* & ibi notant & commendant Doctor. probat etiam gloss. singularis in *l. 2. §. emancipatus filius. ff. de colla. bonorum*, quam ibi notant & commendant Bartol. & alij Doctor. & eam dicit singularem, & vnicam Imol. in *l. interdum. 1. col. ff. de pub. iud.* Item Iaf. in *l. rei iudicata. §. 1. ff. solut. matrimonio.* similis tamen glossa est in *l. pro heredi. §. si. ff. de acquir. hered.* in glossa sing. & ibi not. Alex. & Moderni.

Vnum tamen est, quod non potest vtraque actio civilis & criminalis in vno eodemque libello cumulari, vt in *d. l. vna*, & ibi plenè notatur, hodie tamen in nostro regno pro primo furto imponitur pœna pecuniaria, vt soluat rem, & duplum eius parti & septies valorem eius fisco, ita disponit *l. 6. titulo quinto, libro quarto, fori legum, & lex 2. tit. 13. eod. lib.*

4 Vnde in locis vbi viget illa lex & consuetudo, non punitur criminaliter, quia pœna applicatur fisco, sed in aliis locis & partibus, vbi non viget, nec seruatur illa consuetudo, standum esset iuri communi. Sed certè communiter in maiori parte regni de consuetudine non imponitur pœna pecuniaria applicanda parti nec fisco, sed solum corporalis, vel alia iudicis arbitrio, secundum qualitatem furti & personæ.

5 Pro secundo furto pœna augetur, quia imponitur prædicta pœna pecuniaria quadrupli, vel dupli, & aggrauatur pœna corporalis iudicis arbitrio. quia de iure propter reiterationem & frequentiam delicti, aggrauatur pœna, textus est in *l. 3. Cod. de Episc. audien.* textus in *l. capitalium. §. solent, & in §. grassatores. ff. de pœnis*, text. in *l. 3. versic. si plures. ff. de re militari*, text. in *l. seruus. Cod. ad legem Iuliam, de vi.* text. in *l. 1. ff. de iure patro.* textus in *l. quicumque. vers. 1. Cod. de seruis fugitiuis.* textus in *l. 1. Cod. de superexaltoribus lib. 10.* textus in *l. 2. Cod. de primicerio. lib. 12.* textus in *l. 3. Cod. de domesticis & protektoribus. eod. ti.* textus *l. fin. Cod. de comitatu. eod. lib.* Hodie tamen in nostro regno pro secundo furto communiter imponitur pœna flagellorum, & abscissionis auricularum, quam pœnam auricularum pro furtis inuenit *l. 6. tit. 5. li. 4. for. ll. & lib. 7. tit. 18. 2. par.* licet prædicta lex fori pro secundo furto imponat pœnam mortis, quæ in hoc non seruatur.

6 Pro tertio verò furto similiter augetur pœna, & licet non reperiatur iure cautum, tamen de generali consuetudine imponitur pœna mortis, quia per reiterationem & frequentiam delicti efficitur famosus, & famosus latro debet furca suspendi, vt in *l. capitalium. §. famosos. ff. de pœnis*, & in expresso isto fundamento, & consideratione istam sententiam, & conclusionem tenet gloss. ordin. in *authen. sed nouo iure. Cod. de seruis fugitiuis.* in verbo, *castigabitur*, & ibi Bald. *1. column. versic. 3. nota.* Paulus de Castro *2. column. 6.* & ista est communis opin. Doctorum secundum Cæpolam ibi, *19. column. numer. 37.*

Ang. de Aret. in *§. ex maleficiis. Inst. de actio. 2. column. num. 4.* & ibi Iafon *3. column. num. 12.* Angel. de Aret. in *tract. male. in parte, & vestem caelestem abstulit. 4. column. versic. & nota bene*, & ibi eius additionator. Gandinus in *eod. tract. in titul. de furibus & latronibus. 2. column. Bonifacius in eod. tract. in titul. de furtis, robariis, latrociniis. 1. col. versic. sed quali pœna corporali punitur.*

Vnum tamen est, quod si quis commisit 7 vnum furtum magnum, quod æquiualeat tribus, potest furca suspendi. 1. argument. textus in *l. si is qui tres. §. fin. ff. de excus. tur.* vbi habetur, quod sicut tria onera tutelarum excusant à tutela, ita eodem modo vna tutela magna, quæ contineat magnum & amplum patrimonium. Item & secundò, quia propter immanitatem criminis, licitum est leges transgredi, secundum Innoc. in *cap. de constit.* quod dictum sequitur, & reputat sing. Bald. in *cap. 1. §. iniuria. 1. col. num. 1. de pace iuram. firm.* idem Baldus in *l. obseruare. §. proficisci. 4. column. 11. question. ff. de offic. procons. & leg.* idem Bald. in *l. 1. Cod. de precibus impe. offe.* & ibi Iaf. *1. col. & 1. no.* Felyn. in *cap. qualiter, & quando. §. ad corrigendos. 6. column. num. 37. de accusa.* pro qua sent. & concl. facit bonus textus in *leg. si quis filio exheredato. §. hi autem omnes. ff. de iniusto rupto*, vbi habetur quod licet generaliter in omni causa præcipue criminali habeat locum appellatio, tamen ex causa potest iudex eam denegare, si imminet aliquod periculum, vel scandalum in republica, & ad hoc notat & commendat ibi Bald. & communiter Doctores, & licet Bald. in *authen. hodie. C. de iudi.* limitet illud in iudiciis maioribus, & supremis, non verò in minoribus, quia iurant simpliciter seruare leges & statuta: & ibi sequuntur alij Doctor. tamen certè in omnibus videtur procedere, & habere locum, quia licet iurent, tamen intelligitur cum hac restrictione & limitatione, & in expresso quod pro vno furto magno, quod æquiualeat tribus latro debeat mori, & furca suspendi per prædicta fundamenta, tenet originaliter Bald. in *authen. sed nouo iure. Cod. de seruis fugitiuis. 1. column. in fine.* idem Bald. in *cap. 1. §. iniuria, de pace iuramento firman. 2. col. n. 8. in vsibus feudorum.* Ang. de Perus. in *leg. quod nolit. §. qui assidua. ff. de adilit. edicto.* Ang. de Aret. in *§. ex maleficiis. Inst. de action. 2. col. num. 5.* idem Ang. vbi reputat singulare in *§. primo. Inst. vi bonorum raptorum.* idem Ang. in *tract. male. in parte, & vestem caelestem abstulit. §. col. versic. nunc sumpta occasione.* vbi dicit, quod ita semel praticauit Perusij, dum assideret Hippolytus de Marsiliis in *l. vnus. §. cogniturum. ff. de qu. pen. col. n. 79.* Abbas Panor. in *cap. inter alia de immu. Eccles. pen. col. n. 31. gloss. in l. 6. tit. 5. lib. 4. fol. ll. in gl. 1. in medio.* Sed his non obstantibus contrarium^d est tenendum, imò, quod pro vno furto quantumcunque magno non potest imponi pœna mortis. Primo, quia hoc non reperitur iure cautum. Secundo, quia si pro tertio furto imponitur pœna mortis, est propter reiterationem & frequentiam delicti, non verò propter magnitudinem eius, quæ ratio finalis cessat in primo furto, etiam magno. Tertio quia nunquam possit cognosci, quod furtum diceretur magnum vel paruum, & necessario relinqueretur iudicis

iudicis arbitrio. & in expresse ita tenet Salyc. in *auth. sed nouo iure. Cod. de seruis fu. 2. col. n. 10.* & ibi Paulus de Castr. 2. col. num. 6. Cæpol. 14. col. 30. Ang. de Arimino in *addi. ad Ang. de male. in parte, & vestem caelestem abstulit. 5. col. in fin.* Iaf. l. 1. *Codic. de preci. impe. offe. 2. column. num. 4.* idem Iaf. in §. *ex malefic. Instit. de actio. 2. col. n. 12.* Ioann. de Anani. in c. 1. *de furtis. 5. col. si. quos ego sequor.*

8 Quæro tamen circa prædicta, si fur, vel latro commisit duo furta in alio loco, & territorio, & tertium furtum commisit in hac ciuitate, vel loco, vbi fuit captus, an possit condemnari ad mortem tanquam famosus latro, qui commisit tria furta? & videtur, quod non, quia iudex huius ciuitatis, vel loci non potest cognoscere de criminibus alibi commissis extra iurisdictionem suam, vt in *l. fina. ff. de iurisd. omnium iudic. & in l. 3. ff. de offic. pra. & in authen. qua in prouincia. Codic. vbi de crimin. agi oportet.* & vtrouique communiter Doctores. Sed contrarium est tenendum. Imò, quod possit condemnari ad mortem, & furca suspendi, quia illa delicta alibi commissa aggraunt istud tertium furtum, vt pro eo possit condemnari ad mortem: & licet iudex non posset de primis furtis alibi commissis principaliter cognoscere tamen incidenter poterit quoad aggraandam pœnam huius tertij furti, quia ex reiteratione & frequentia delinquendi augetur pœna, vt supra dictum est, illa qualitas consideratur, modò priora delicta sint commissa in vno eodemque loco, & territorio, modò in diuersis, & in expresse istam sententiam & conclusio. tenet Bart. in *l. si cui. §. fina. ff. de accu. fin. q. & ibi Angel. de Perus. & alij Doctores.* idem Bartol. in *authen. vt nulli iudicum. §. si verò quis comprehensorum. Colla. 7.* & ante eum ibi Iacob. de Bellouiso *fin. quæst. Bald. in authen. sed nouo iure. Cod. de seruis fugit. 2. col. num. 41.* ibi Paulus de Castro 2. column. num. 7. Cæpol. 21. column. numer. 41. & idem Bald. in *l. si. ff. de iurisd. omn. iud. 1. lect. 3. col.* idem Bald. in *leg. certum. ff. si cert. pet. 1. col. in fin.* Salyc. in *l. seruos. Cod. ad legem Iul. de vi. 2. column. num. 10.* Ang. de Aretio in §. *ex maleficiis. Instit. de action. 2. column. in fin. num. 5.* idem Angel. de Aret. in *tractatu male. in parte, & vestem caelestem abstulit. 6. column. versic. quæro si alias.* Gandinus in *eodem tractatu, in titul. de furibus & latron. 2. col.* Iaf. in *l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iure iur. fin. colum. numer. 12.* Abbas Panor. in *cap. 1. de clerico percussore. numer. 2.* Idem Abbas in *cap. 1. de pœnis. 2. column. num. 4.* Anchar. in *clem. 1. de pœnis, fin. col. num. 21.* Ioann. de Ana. in *cap. fin. glos. in l. 6. titul. 5. libr. 4. fo. ll. in glos. 4. quod est singulare & valde notandum in practica, & idem est, quando iam prima furta essent tempore præscripta, quia similiter licet de eis principaliter non possit cognosci, tamen bene aggraunt tertium furtum, vt pro eo possit latro condemnari ad mortem, & furca suspendi. ita Baldus in *authen. sed nouo iure. Codic. de seruis fugi. 2. column. numer. 4.* idem Baldus vbi valde commendat in *authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. 5. column. numer. 25.* & ibi Salyc. *fin. column. & q. Iafon vbi reputat singulare in l. si idem cum eodem. ff. de iurisd. omn. iudic. 2. column. num. 5.**

Anton. Gomez, Tom. III.

Aduertendum tamen, quod ad hoc, vt primum & secundum furtum aggraunt tertium, vt possit latro condemnari ad mortem, & furca suspendi, videtur requiri, quod primo & secundo furto fuerit iam condemnatus & punitus, qui alias non dicitur incorrigibilis, pro qua sententia & conclusione primò facit textus notabilis in *l. capitalium. §. solent. ff. de pœnis*, vbi dicit textus quòd seditiosi & delinquentes in acclamando & congregando gentes puniuntur graui pœna, de qua ibi, & si postea commiserint aliud simile delictum, aggrauntur pœnis, ita demum pro primo sint puniti & correcti, & ibi glossa ordinaria & communiter Doctores. textus in *c. cum non ab homine, de iud.* textus in *cap. grane, de prob.* textus in *authen. vt liceat matri & auia. §. si quis in sua domo, colum. 7.* textus in *authen. de Eccles. tit. §. si autem. col. 9.* textus in *authen. si quis ei. C. de adult. & vtrouique comm. Doctores.*

Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam, imò quòd talis latro possit pro tertio furto ad mortem condemnari & furca suspendi, licet pro primo & secundo furto non fuerit punitus. Primò, quia propter frequentiam & reiterationem delinquendi aggrauntur delictum & eius pœna, vt supra probaui & non requirunt iura, quòd fuerit prius punitus, vel non. Secundò facit textus bene notandus in *l. seruos. Cod. ad legem Iuliam, de vi.* qui solum requirit reiterationem delicti ad aggraandam eius pœnam & non punctionem aliquam. Tertio facit textus singularis & expresse in *leg. capitalium. §. grassatores. ff. de pœnis.* Cuius verba sunt: Grassatores, qui prædæ causa id faciunt, proximi latronibus habentur, & si cū ferro aggredi & spoliare instituerunt, capite puniuntur, vti que si sæpius atque in itineribus hoc admiserunt. Quartò etiam facit textus in *l. fin. ff. de abigeis.* Cuius verba sunt: Qui sæpius abegerunt, licet semper vnum vel alterum pecus surripuerint, tamen abigei sunt, & in terminis ita tenet Bartolus si rectè consideretur in *l. si cui. §. fin. ff. de accusat.* & ibi Doct. Ex quibus deducitur & inferitur, quòd si talis fur, vel latro commisit furta tria in diuersis locis, & iudex primi delicti cognosceret de eo, non posset condemnare ad mortem, quia posteriora delicta non aggraunt primum. ita probant prædicta iura, & ibi comm. Doct. & in expresse ita tenet Ang. de Perus. in *consiliis suis insertis in consiliis Bald. in 5. volumine consiliorum. consil. 44 §.* Aduertendum etiam, quod contra prædicta facit textus fortis & terribilis in *cap. 1. §. si quis quinque solidos, de pace tenenda, & eius violatoribus, in vsibus feudorum.* vbi disponit, quòd si quis furatus fuerit quinque solidos, vel valorem eorum, furca suspenditur: Cuius verba sunt: Si quis quinque solidos valens, aut plus furatus fuerit, laqueo suspendatur, & ibi gl. ord. & comm. Dd. sed breuiter ille textus non obstat, quia de generali consuetudine non seruetur, tanquam rigorosus. ita dicit ibi Iac. de Bellouiso, & alij Dd. gloss. ord. in *cap. 1. §. iniuria.* in verbo, *legitime in fine. de pace iura. firman.* Vel aliter, & secundo dicamus, quòd ille textus debet intelligi, quòd ille fur & latro non puniatur pœna mortis solum propter delictum furti, sed propter qualita-

tem alterius delicti connexi, scilicet pacis ruptæ, quia per illud furtum, quod fur & latro, fregit pacem, quam fecerat cum offenso, & ideo tam graui pœna punitur. & hoc apertè probat ille textus iuncta rubrica, in qua est situatus, & confirmatur per textum in *l. fin. ff. de re militari*, ubi habetur, quòd ille, qui fregit pacem, puniatur pœna mortis: Cuius verba sunt: Miles turbator pacis capite punitur, & ibi gloss. ordin. & communiter Doctor. & in expresse ita tenet & declarat Bald. in *d. cap. 1. §. si quis quinque solidos, in fine.* & ibi Aluarcus 2. column. Angel. de Aretio in *§. ex maleficiis. Insti. de actio. 2. column. n. 4.* & ibi Iason 1. col. num. 3. Salyc. in *authen. sed nouo iure. Cod. de seruis fugitiuis. 3. column. num. 8.* & ibi alij Doctor. præcipuè Cæpolla 1. column. & 2. oppo. Abbas in *cap. final. de furtis, in fin.* & ibi alij Doctor. idem Abbas in *cap. inter alia de immunitate Ecclesiarum. final. column. Angel. de male. in parte, vestem caelestem abstulit. 4. col. m. versic. & nota bene.* Bonifacius in *eod. tract. in tit. de furtis, robariis & latrociniis. 2. col. in fin.*

¹⁰ Adde tamen quod aliqui casus in quibus pro vno tantum furto imponitur pœna mortis. Primus est, quando quis commisit furtum in itinere publico, vel mari, quia ille vocatur famosus latro, & quia, vt plurimum talia furta perpetrantur cum homicidio, vel causam eius præbet. text. est in *l. capitaliū, §. famosis. ff. de pœn.* Cuius verba sunt, Famosos latrones in his locis, ubi grassati sunt, furca figendos quampluribus placuit, vt & conspectu terreantur alij ab iisdem facinoribus, & solatio sint agnatis & affinibus interemptorum, eodem loco pœna reddita, quo latrones homicidia fecissent. vnum tamen est, quod glossa ordin. ibi dicit & tenet, quòd etiam hoc casu non sufficit primum furtum, nisi interueniat homicidium, vel sequatur secundum, vel tertium furtum, & ibi etiam tenet & sequitur Bartolus, Alberic. & commun. Doctor. idem etiam tenet Angel. de Perus. in *authen. sed nouo iure. Codic. de seruis fugitiuis,* & ibi Cæpolla *antepen. column. numer. 48.* Angel. de Aretin. in *§. ex maleficiis. Insti. de actio. 2. column. num. 4.* Hostiens. in *summa in rub. de condemn. furti. vers. qua pœna,* pro quibus facit textus expressus in *l. capitalium. §. grassatores. ff. de pœnis.* Cuius verba sunt: Grassatores qui prædæ causa id faciunt, proximi latronibus habentur, & si cum ferro aggredi & spoliare instituerint, capite puniuntur, vtique si sæpius in itineribus hoc admiserunt, cæteri in metallum damnantur, vel in insulam relegantur, & ibi communiter Doctor. sed hodie in nostro regno hoc casu pro primo furto in itinere publico, vel mari puniatur pœna mortis, licet non interueniat homicidium: ita determinat *lex 18. titul. 14. 7. part.* licet illa lex posset intelligi secundum ius commune, scilicet. quando bis, vel sæpius talia delicta commisit, vel quando sequutum est homicidium, sed licet ista opinio videatur verior & æquior, tamen prima esset tenenda in iudicando & consulendo per prædictam legem partitæ. Cuius verba sunt, *Mas por razon de furto no deue matar ni cortar membro fueras endesi fuisse ladrón conoçido que manifestamente tuuiesse camidoso roba se eula mar son nauios armados aquien*

dixen cofarios. Sed intelligo, quando ex proposito quis erat in itinere publico positus, & furtum faceret transeuntibus, vel cum nauì ex ista causa erat positus in mari.

Secundus casus est, quando quis furatur de Ecclesia aliquam rem sacram, quia tunc committit propriè sacrilegium, & punitur pœna mortis, textus in *l. 4. ff. ad l. Iuliam peculatus. text. in l. si quis in hoc genus. Codic. de Epi. & cle. & vtrobique communiter Doctor.* verum tamen est, quod de iure communi non semper imponebatur pœna mortis, sed ex qualitate personarum, & ipsius delicti, textus est in *d. l. sacrilegij.* Cuius verba sunt: Sacrilegij pœnam debet Proconsul pro qualitate personæ, proque rei conditione, & temporis, & ætatis, & sexus, vel seuetius, vel clementius statuere, & ibi notat Bartol. Albericus & communiter Doctor. Azo in *summa. Codic. de crimi. sacri.* & ibi Salyc. in *rubric. Doctor. in l. 3. Codic. de furtis.* hodie verò indistinctè tenetur pœna mortis, ita expresse disponit prædicta *lex 18. titul. 14. 7. part.* in quantum dicit, *o latron que furtasse de la Iglesia o de otro lugar religioso alguna cosa sancta o sagrada,* quam legem perpetuò notabis ad hoc, & ita in isto regno practicatur. Dubium tamen necessarium est circa illam legem, quæ dicatur res sacra, vel sancta: & certè potest dici quod custodia, calix, ara, vestimentum, & similes res, non verò alia, quæ pertinet ad ornatum, & cultum diuinum, vt vasa quibus ponitur vinum, & aqua, vel aliquod pallium, vel lignum, quo cooperiuntur altaria. Sed quid dicemus de cruce? & certè iam iste casus contigit in hac ciuitate, & fuit valde dubius, & videtur, quod respectu repræsentationis, in quantum repræsentat illam veram crucem, in qua Dominus noster Iesus Christus passus est, sancta & sacra reputetur, sed respectu materiæ ex qua est facta & composita, non: quia non est benedicta nec consecrata ab Episcopo, vel prælato. Item etiam, quia si dicis eam sanctam & sacram, vt imponatur pœna mortis, sequeretur, quod licet sit ex ferro, ligno, lapide, vel alia simili materia, deberet eadem pœna mortis imponi, ergo in dubio strictius, & proprius intelligatur res sacra ad imponendam pœnam mortis, & ita probat *lex 2. titul. 14. 1. part. & l. 1. & 2. titul. 18. 1. part.* vbi expresse dicitur, quod crux est sancta & sacra respectu repræsentationis, licet materia eius non sit sancta, nec sacra: & ita videtur tenere sanctus Thomas, 2. 2. *quest. 5. artic. 3. versic. respondeo,* & per consequens non esset imponenda pœna mortis, nisi alia causa grauitatis concurreret.

Tertius casus est, quando furtum est qualificatum, scilicet cum violentia, vel effractione domus alterius, ita disponit prædicta *lex part.* ibi, dum dicit, *o si fuisen ladrones que ouiesen entrado por fuerça en las casas o en los lugares de otro para robur con armas, o si armas.* sed certè de iure communi hoc casu non imponebatur pœna mortis, licet aggravaretur pœna prima. argumento textus nota. in *l. 1. §. expilatores. ff. de effractoribus,* & ibi Bartolus, Albericus, & communiter Doctores. textus in *leg. final. eodem titul.* & in expresse per ista iura istam sententiam & conclusionem

nem tenet not. & melius quàm alibi Cæpolla in *authen. sed nouo iure. Codic. de seruis fugiti. 22. column. num. 45.* & prædicta lex partitæ fortè deberet intelligi, quando cum furto interuenit violentia personalis intrando palam domum alterius per vim, & non aliàs, quia tali casu concurrat duplex delictum, scilicet furtum, & violentia, unde grauius debet puniri. argum. text. in *l. respiciendum. ff. de pœnis. text. in l. aut facta. §. qualitate. eod. tit.* Sed quidquid sit, prædicta l. part. ita practicatur, vt priùs dixi & notauit, & idem etiam disponit *l. 6. tit. quinto. lib. quarto. fo. ll.* Cuius verba sunt, *Todo ome que aforadere casa o quebranta iglesia pro furto muera pro ello.* & ita practicatur in isto regno, & iste casus mihi contrigit, & fuit practicatum etiam in furto minimo.

13 Quartus casus est, quando quis commisit crimen abigeatus, quia pecora ex pascuis vel armentis furatur, quo casu si decem oues, vel quatuor, vel quinque porcos, vel vnum equum, vel bouem furatus fuerit, committit crimen abigeatus, & punitur pœna mortis, text. est in *l. 1. ff. de abigeis. text. in l. fin. eiusdem tituli.* Cuius verba sunt: Oues pro numero abactorum aut abigeum aut furem faciant, quidam 10. oues esse gregem putauerunt, porcos etiam 5, vel 4 abactos, equum vnum vel bouem abigeatus crimen facere, & ibi Bartol. Alber. & Doctor. text. in *l. 1. Cod. de abigeis*, & ibi glossa ordinaria & communiter Doctor. text. in *authen. de nuptiis. §. mitiores. vers. aut vnum eorum, qui appellantur abigei*, quibus est cura alienis insidiari animalibus, aut iumentis, aut transponere alibi, & ibi gloss. & communiter Doctor. Quod extendit, vt procedat, nedum quando furatur ex pascuis, vel armentis, verum etiam ex domo, vel stabulo. text. est in *d. l. 1. versic. 1. ff. de abigeis.* Cuius verba sunt: Eum quoque plenius coercendum, qui à stabulo abegit domitum pecus, non à sylua, vel grege. Adde tamen, quod hoc casu non semper imponitur pœna mortis, sed ita demum, quando frequentius in illo loco committitur illud crimen, aliàs autem tantum punitur pœna arbitraria. text. in *d. l. 1. versic. 1. ff. de abigeis*, Cuius verba sunt: Abigei cum durissimè puniuntur, ad gladium damnari solent, puniuntur autem durissimè non vbiq; sed vbi frequentius est id genus maleficij, alioquin & in opus nonnunquam temporarium dantur.

14 Item adde, quod quando semel quis furatur, requiritur ille numerus animalium, secus verò si frequentius, vel sæpius, quia tunc non requiritur prædictus numerus, sed sufficit vnum tantum animal furari. textus est in *dist. l. fin. versic. qui sapius.* Cuius verba sunt: Qui sæpius abegerunt, licet semel vnum vel alterum pecus surriperint tamen abigei sunt, & in expresso ita disponit *l. 19. titul. 14. 7. part.* in vno tamen videtur discrepare ista lex part. à iure communi, in quantum requirit quinque capita in animalibus maioribus, puta, in equis, bobus, vel mulis.

Item etiam circa prædicta quæro, si quis commisit in hac ciuitate, vel loco aliquod furtum, & reperiat sine auriculis, an illa sit sufficiens præsumptio, quod iam hic, vel alibi commisit alia duo furta, vt sic possit condemnari

Anton. Gomez, Tom. III.

ad mortem, tanquam famosus latro: & videtur, quod sic. Primò, quia in isto regno pœna abscissionis auricularum punitur pro secundo furto, vt supra conclusum est, ergo pro isto tertio furto possit furca suspendi. Confirmatur etiam, quia præsumptio legalis est sufficiens ad hoc vt per eam quis condemnatur ad mortem: vt in *l. si hi qui adulterij. Codic. de adulter.* & notatur in *l. absentem. ff. de pœnis*, & dicam latius infra ista repetitione. Secundò, & principaliter pro hac sententia, & conclusionè considero nouam, & singularem legem partitam in *l. 6. titulo 18. secunda partita*, vbi dicit, quod si miles furatur aliquam rem in castris, punitur pœna abscissionis auricularum, & manus dextræ, & si iterum postea reperiat furtum committere, quod illud furtum, & abscissio auricularum sit sufficiens præsumptio, vt possit ad mortem condemnari: Cuius verba sunt, *Oper que si a quel furtaffe otra vegada que el furto è la fennal le fuissem testimonios para darle muerte.* Sed his non obstantibus ego teneo contrarium, imò quòd talis præsumptio non sit sufficiens, vt fur, vel latro possit condemnari ad mortem, sed necessariò requiritur, quòd verificentur prima duo furta, quia abscissio auricularum potuit prouenire ex aliqua alia causa, vel facto inculpabili. unde non videtur præsumptio sufficiens nec concludens. Item etiam, quia in criminalibus in quibus venit imponenda pœna mortis, vel corporalis, non sufficit probatio præsumptiua, sed requiritur vera, & liquida probatio, vt in *l. fin. Cod. de proba. & in l. singuli vniuersique iudices. Codic. de accusa. cum similibus*, & tradit plene, & magistraliter Innocen. Abbas, & communiter Doctor. in *cap. afferte, & in cap. quia verisimile. de præsumpt.* Item etiam quia in criminalibus non sufficit adhuc probatio delicti, etiam si constet delictum esse commissum, vt in *leg. 1. §. item illum. ff. ad Syllan.* & latius dicam infra ista materia, ergo necessariò requiritur, quod iudex huius ciuitatis, vel loci, vbi istud tertium furtum commissum est, mittat litteras requisitorias ad alia loca, vbi priora delicta sunt commissa, ad ea verificanda, nec sufficit prædicta præsumptio abscissionis auricularum. fateor tamen, quod eo ipso, quod reperitur sine auriculis, erit sufficiens indicium, vt interrogetur de aliis furtis, & in quibus locis illa commisit, vt iudex reddatur certus, & possit mittere prædictas litteras requisitorias ad ea verificanda, & hoc casu si negaret, & nolit declarare, posset iustè torqueri, vt dicat & declaret, & ita debet practicari à peritis iudicibus. nec obstat prædicta lex partitæ, quia debet intelligi in terminis & casibus, quibus loquitur, scilicet quando furtum est commissum in castris. item etiam, quia ibi concurrat aliud signum & indicium graue, scilicet abscissio manus.

Item quæro an inuentus in domo alterius, causa furandi, vel ille qui in quolibet alio loco præparabat, & intendebat furari, licet nihil ceperit, nec furatus sit, possit puniri pœna furti? & breuiter, & resolutiuè dico, quod pœna ciuili pecuniaria non potest puniri, cum non reperiat res furata, cuius duplum, vel quadruplum soluatur, textus est in *l. vulgari. §. qui furti. ff. de furtis*, & ibi Doctores. sed bene potest puniri

puniri aliqua pœna corporali arbitraria, textus est singularis in iure, in *l. sacularij. versic. 1. ff. de extraordin. crimin.* & ibi notat & commend. Bartol. Alber. Angelus, & communiter Doctor. in *d. l. vulgaris. §. qui furti. ff. de fur.* Baldus in *leg. si quis non dicam rapere. Codic. de Episc. & cle. 2. col. 3. oppo.* Aretinus in *l. 3. §. si rem. ff. de acq. poss. in fin.* & istum casum habui de facto, in quodam paupere qui in platea publica huius ciuitatis visus & repertus fuit mittere manus intra pallium alterius, quærrens bursam, vel marsupium, & comprehensus fuit, & pœna arbitraria punitus. quo casu, & pluribus similibus ille text. & eius conclusio potest verificari, & practicari.

- 16 Item quæro, an receptans furem teneatur eadem pœna, qua ipse principalis? & breuiter, & resolutiuè dico, quòd sic. textus est formalis & expressus in *l. eos. Cod. de furt.* Cuius verba sunt? Eos qui à seruo furtim ablata scientes susceperint, non tantum de susceptis conueniri, sed etiam pœnali actione posse, & hoc notat & commendat ibi gloss. ordinat. Odofred. Bartolus, Cynus, Iac. Albericus, Salyc. Baldus, Paulus, Iac. de San. Georg. & commu. alij Doct. textus in *l. si quis seruum. Codic. ad legem Flauianam de Pla.* textus in *l. penult. Cod. ad legem Iul. de vi.* textus in *leg. 3. §. non tantum. ff. de incend. rui. naufrag.* textus in *l. unica, in fine. Cod. de crimine peculatus.* Adde tamen, quòd ista sententia & conclus. videtur dubia, quia textus capitalis in *d. l. eos*, tantum loquitur in seruo, filio, vel famulo, qui erant personæ subiectæ domesticæ, & familiares, quia facilius, & frequentius furta committunt, quando interueniunt occultatores, & receptatores, & fortè aliàs non committerent, vnde videtur quòd non procedat nec habeat locum, quando fur, vel latro esset liber, & extraneus, & in expresse ita tenet, & declarat Hippo. de Marsil. in *l. si in rixa, ff. ad leg. Cornel. de sicar. 9. column. numer. 51.* idem Hippolyt. in *consil. 53. num. 21.* Sed certè superior sententia, & conclus. est verior & tenenda indistinctè, modò fur, vel latro sit seruus, vel familiaris, modo extraneus, quia in vtroque militat eadem ratio. nec obstat si dicatur, quòd receptans delinquentem post delictum iam commissum, & consummatum, non tenetur eadem pœna qua principalis, sed mitiori arbitraria, vt supra suo loco dixi, quia illud debet intelligi, quando quis receptauit, & opem vel auxilium præstitit post delictum iam perfectum & consummatum: sed in nostro casu delictum est in fieri, quia fur & latro semper furatur, est in delicto actuali, donec rem contrectat, vt in *l. inficiando. §. infans. ff. de fur.* vnde receptans videtur ei auxilium & fauorem præstare in ipsomet delicto, & non postea, & sic meritò eadem pœna debet teneri, & in terminis ita tenet & declarat Bartol. in *l. furtum. ff. de furtis.* & ibi Angel. de Peru. & commun. alij Doctores. Albericus in *dicta l. eos. Codic. de furtis.* Angel. de Mal. in parte, & vestem ca-

lestem abstulit. 2. column. versicul. quid si rem furatam, & ibi eius additionator, pro quibus ego allego & considero expressam & notabilem legem part. leg. 18. titulo 14. 7. parti. Cuius verba sunt, *El y quantos diren ayuda e conseio a tales ladrones para fazer el furto o los encubriessen en sus casas o en otros lugares que deuen auer a quellamisma pena.* Aduertendum tamen quòd ista sentent. & concl. debet intelligi, quando quis receptat furem, vel latronem simul cum rebus subtractis, vel receptat & occultat ipsas res tantum, & in his terminis loquuntur iura superiora, & militat ratio superior assignata: secus tamen est si tantum receptauit ipsum furem, vel latronem, vel opem & auxilium ei dederit ad fugiendum quia tunc tantum haberet locum pœna simplicis receptatoris, de qua supra suo proprio loco dixi. ita probat textus formalis & expressus in *l. 1. Cod. de his qui latrones, &c.* Et ibi communis opinio, & declaratio Doctorum, & certè est singularis, & necessaria declaratio in hoc articul. & materia, circa quam vide etiam prag. fol. 92. quæ disponit, quòd si quis emerit, vel alio quouis modo recipiat res à seruo, teneatur restituere domino, & tenetur pœna furti. Item adde, quòd prædicta debent intelligi, quando furtum est commissum contra verum dominum, vel hæredem, qui iam adiuit hæreditatem, & apprehendit possessionem, secus verò, si est commissum hæreditate iacente, quia tunc habet locum crimen expilatæ hæreditatis, & eius pœna extraordinaria, & restitutio rei, cum fructibus, textus est in *l. 1. & per totum. ff. de crim. expila. hered. text. in l. & per to. Cod. eod. tit. text. in l. hæreditaria, cum trib. seq. ff. de furt. text. in l. homo. de vsucap. text. in l. 1. §. Scauola. ff. si quis test. iuss. esse. in fin. text. in l. aduersus. C. fam. ercisc. textus in l. 1. ff. de effract. textus in l. de his. Cod. de furt. & idem disponit lex 12. tit. 14. 7. part. Et adde quòd istud crimen largo modo dicitur furtum, vt probant prædicta iura. ex quo inferitur, quòd pœna corporalis imposita & determinata à iure pro furto, haberet etiam locum in hoc crimine expilatæ hæreditatis, & per consequens sicut publicus, vel famosus latro potest furca suspendi, ita expilator hæreditatis. ita sing. Baldus in *l. de his. Cod. de furtis.* vbi valde commendat: dubium tamen est circa prædicta, an in foro conscientie latro, vel alius cui per legem imponitur pœna pecuniaria, teneatur illam soluere in conscientia vltra restitutionem rei, & certè dicendum est quòd non, nisi iam sit condemnatus per sententiam. ita Bald. in *l. aliquod pauperibus. Cod. de Episc. & cle. 4. col. 9.* Ancha. in *reg. possessor. de reg. iur. in 6. 25. col.* Sanch. Thom. in *2. 2. q. 62. art. Fel. in d. c. const. 12. num. 4.* item etiam nisi pœna esset appositæ ipso iure. ita sing. Abb. in *c. 1. de const. 8. col.* & ibi Fel. 12. col. & videtur vera, & tenenda per fundamenta eorum, licet contrarium tenet contrarium tenet Summa Angelica in *3. part. pœna. art. 3.* & Summa Sylue. 25. quæst.*

ANNOTATIONES.

- I** TA tenet & declarat Bart.] Testantur hanc Bart. doctrinam receptam Cur. In. & qui eum refert Ant. de Pandill. in l. transigere. n. 105. C. de transact. Iul. Clar. in pract. §. furtum. ver. item excusatur. qui verè cum Fel. in c. nulli. in §. de presum. commune recenset, ut coniectura, qua hanc domini reo fauentis attestationem confirmant, iudicis arbitrio metiantur.
- b** Text. est in l. respiciendum. §. furta domestica.] Videto hoc de text. ac de eiusdem materia Alex. conf. 135. n. 2. li. 1. Capol. qui cum mirifice, & non immeritò laudibus effert, in auth. sed nouo iure. n. 54. C. de seru. fug.
- c** Textus est in l. 4. & C. de pat. pot.] De harum legum materia agunt videndi Alc. reg. 1. presum. 3. Boe. dec. 275. n. 3. & doctissim. ac diligentissimus Pinel. in rub. 2. part. num. 30. C. de bon. mat. & qui illas exemplo illustrat, ac multa circa huiusmodi punitiones memoria perpetuò insculpenda docet Ann. Senec. de clem. c. 14. cum seq.
- d** Contrarium est tenendum.] Hac contraria opinio non solum æquior, sed & verior ac frequentius placita est, ut attestantur Ant. de Padil. in l. transigere. n. 12. C. de transact. Rolan. conf. 51. ad fin. lib. 1. & qui alios laudat Iul. Clar. in pract. §. furtum. versic. sed an pro vno quem etiam ad quæstionem subsequenter videto, in vers. sed pone, ubi latè multos citat.
- e** Primus est, quando quis commisit, &c.] Nescio quo pacto & noster Gomez. in presentia & Iul. Clar. in §. furtum. vers. sed quero diligenter. de furum ac latronum pœnis agentes, & supplicia etiam famosorum latronum persequentes nusquam meminerint glossa celebris in l. 2. ff. arbo. furt. cas. qua censuit famosos latrones non tantum furca suspendi debere, sed & illorum cadauera bestiis esse tradenda, quam glossam laudant post alios Alex. col. ult. l. 2. C. qui testam. fac. poss. nostermet Gomez. alia de re agens cum pluribus supra isto in tract. n. 78. & 79. Gaspar Valefcus in l. imperium. n. 17. ff. de iuris. omn. iud. sed certè quamuis gl. opinio recepta sit, tamen nec usu seruat, nec iure vsquam probatur, siquidem l. capitalium. §. famosos. ff. de pœn. qua gloss. nititur, verba alternatim facit recensens nonnullis placuisse famosos latrones cruci affigere, nonnullis verò magis arrisisse illos bestiis exponere, iuxta l. ad bestias, cum multis similibus. ff. illo titul. de pœn. quod acutè animaduertit Sebastian. Sap. in dict. l. imperium. num. 11. ff. de iuris. d. omn. iud. quamobrem facile & Gomez. & Clarus accusari poterunt, si sententia & iniusta & praxi improbata, mentione chartas implere noluerunt, quam nos tamen facere non recusamus, ne quis posthac in eodem luto hereret.

Emanuel Soarez à Ribeira I. C.

DE INIURIA.

CAPVT VI.

SVMARIA.

- 1 Iniuria potest fieri per scripturam, & ille qui eam facit, pœna mortis punitur.
- 2 Iniuria fit alicui verbo tantum, & ad hoc, ut puniatur, an requiratur, quod ille, qui profert verba iniuriosa, verum dicat ad hoc ut puniatur.
- 3 Facto fit iniuria, & qua pœna puniatur.
- 4 Quibus modis iniuria aggrauatur, & dicitur atrox.
- 5 Per quas personas fiat alicui iniuria.
- 6 An iniuria facta famulo, vel familiari, videatur facta domino.
- 7 Quæ sit pœna iniurie, & an possit ciuilitè & criminalitè puniri, qui alium offendit.
- 8 Arbitrium iudicis, an extendatur ad imponendam pœnam mortis.
- 9 An possit quis pro iniuria agere ad expensas, & interesse.
- 10 Quæ actio potest competere pro his damnis & interesse.
- 11 Si offensus & iniuriatus remanet claudus, vel perpetuò debilitatus, talitè, quod non possit exercere officium, qualitè per iudicem fiat estimatio operarum.
- 12 Si offenso remaneat aliqua cicatrix, an debeat illa estimari.
- 13 Si offensus simpliciter remisit iniuriam gratis, an videatur remisisse damna, expensas & interesse.
- 14 Si ex iniuria illata sequatur mors, an possit agere iniuriarum ciuilitè contra homicidam.
- 15 Quibus modis tollatur actio iniuriarum.
- 16 An offensor, qui alteri iniuriam fecit, possit petere ab offenso, quod præstet sibi cautionem de non offendendo.
- 17 Si offensus non possit inuenire fideiussores, quid debeat iudex facere.

OCTAVO & principalitè dico, quod aliud est crimen priuatum iniurie: pro cuius perfecta declaratione, dico, quod tripliciter potest alicui fieri iniuria: Primo modo per scripturam. Secundo modo simplici verbo. Tertio modo, facto. Primo modo fit alicui iniuria per scripturam, quando quis fecit & dictauit contra alium libellum famosum,

mosum, in quo iniuriosa verba & infamatoria sibi proposuit. text. est in l. 1. §. si quis libellum, aliàs, si quis librum. ff. de iniur. text. in l. constitutionib. eod. tit. text. in l. vnic. C. de famosis libellis. quo casu imponitur pœna mortis. text. est in l. vnic. C. de famosis libellis. & non solum hoc procedit, quando quis fecit vel composuit prædictum libellum, verum etiam si dum esset positus ab alio in aliquo loco, illum legit & statim non abstulit, nec manibus laceravit, sed ibi dimisit, & aliis manifestavit, quia præsumitur auctor huius delicti, & libellum ab eo compositum. text. est in d. l. unica. & ibi comm. Dd. & idem expresse disponit l. 3. titul. 9. 7. part. vnum tamen est, quod ad hoc vt talis delinquens puniatur pœna mortis, oportet, quod in libello infamatorio contineatur delictum, per quod infamatus incurreret pœnam mortis, modo dicat verum, modo falsum: aliàs solum tenetur iudicis arbitrio. ita tenet gloss. per text. ibi in d. l. vnic. C. de famo. libe. in gl. 1. & ibi Petrus, Cyn. Sal. Ang. & comm. Doct. & ita etiam expresse disponit prædicta lex part. ex quibus videtur inferendum, quod si probetur contra aliquem vidisse & legisse prædictum famosum libellum, & non abstulit eum, nec laceravit, sed nulli manifestavit, quod non tenetur prædicta pœna, sed certè ego eum punirem extra ordinem iudicis arbitrio.

- 2 Secundo modo simplici verbo fit alicui iniuria, quando verba iniuriosa & contumeliosa quis alteri dixit. text. est in l. 1. versic. iniuriam. ff. de iniuriis. text. in l. si non conuicij, & quasi per tot. C. eod. tit. text. in §. iniuria. Instit. eod. tit. text. in l. 1. tit. 9. 7. part. Quod procedit nedum quando talia verba iniuriosa proferuntur alicui præsentis, verum etiam absentis. text. est in l. item apud Labeonem. §. conuicium. de iniur. Cuius verba sunt: Conuicium^b autem non tantum præsentis, verum absentis quoque fieri posse Labeo scribit, & idem disponit prædicta l. 1. titulo 9. 7. part.

Th Dubium tamen est, an hoc procedat, modo ille, qui profert prædicta verba iniuriosa, dicat verum, modo non? In quo articulo breuiter, & resolutiue dico, quod si iniuria, vel conuicium, quod obiicitur, est tale, quod expedit reipublicæ sciri, vt si quis dicat alium homicidam, latronem, vel delinquentem, vel leprosum, vel simili morbo contagioso affectum, tunc si dicit verum, non punitur, quia expedit reipublicæ, vel pro delicto puniendo, vel pro salute hominum, vt à tali infirmo præcaueant. ita probat text. not. in l. eum qui nocentem. ff. de iniur. Cuius verba sunt: Eum qui nocentem infamavit non esse bonum, & æquum ob eam rem condemnari, peccata enim nocentium nota esse, & oportere, & expedire: facit etiam textus in l. ita vulneratus, vers. cum nec impunita maleficia esse oporteat. ff. ad l. Aquil. text. in l. licitatio. §. sed quod illicite de publ. & vecti. cum simil. Si verò dicat falsum, punitur; si verò est tale, quod non expedit nec conuenit reipublicæ sciri, vt si quis vocat alium claudum, gibbosum, ebrium, pauperem, vel quid simile, tunc modo dicat verum, modò falsum, committit iniuriam, & tenetur, quia defectus alterius detegere, iniuriosum & inhumanum est, vt in l. 1. vers. quid enim tam

durum, tamque inhumanum, &c. Cod. quando, & quib. quarta pars debe. lib. 10. & in expresse ita tenet, & declarat Pet. de Bella pertica in l. si non conuicij. 2. col. C. de iniur. & ibi Cyn. 3. col. 8. 9. principali. Alber. 3. col. in medio. vers. item quero, Bart. in d. l. eum qui nocentem. ff. de iniur. & ibi Ang. de Perus. & comm. Doct. Faber, in §. iniuria. Institut. de iniur. 1. colum. numer. 3. & 4. & ibi Angel. de Aret. Platea, & comm. Doct. Abb. in c. fin. 2. col. num. 5. de iniur. Ex quo infero notabilem declarationem ad l. 2. titul. 9. lib. 8. ordin. quo cauetur, quod ille, qui dixerit alteri aliquod verbum iniuriosum de contentis in illa lege, puniatur pœna, de qua ibi, scilicet vt contradicat sibi, & dicat se mentiri, vt intelligatur quando dixit falsum: secus tamen si dicat verum, & expediebat reipublicæ sciri, quia non tenetur pœna illius legis: si verò non expediebat reipub. sciri, vt in aliquibus verbis, & exemplis illius legis, tunc indistinctè tenetur, modò dicat verum, modò falsum. Item adde, quod etiam ille, qui alij dixerit sine causa, dicitur committere iniuriam. ita Boni. in tract. male. in rub. de pœna blasphemantium. 1. col. in medio. & notabiliter Luc. de Pen. in l. omnes. C. de delator. 3. col. lib. 10. ^c Aduertendum tamen, quod licet ille, qui dixerit alteri verba iniuriosa, quæ conueniant reipublicæ sciri, puniatur quando erant falsa, & non vera, vt supra proximè dixi: tamen illud est verum, & debet intelligi, quando scienter & dolose illa dixit, & protulit: secus tamen est, quando ignoranter, vel ex aliquo errore, vel ignorantia ductus illa dixit, & protulit, modò talis error vel ignorantia processit ex aliqua iusta causa, modò non. text. est sing. in iure, in l. igitur. versic. & generaliter. ff. de lib. caus. & ad hoc summè notat & commendat ibi Alb. & alij Doct. antiqui. gloss. ord. & ibi commu. Doct. in l. 1. ff. de abigeis. gloss. etiam or. in l. plagij. la 2. C. ad l. Fal. de plagia. & ibi Ang. de Perus. Salyc. & Bart. in l. iuste possidet. ff. de acquir. possess. fin. quast. & ibi commun. Moderni. idem Bart. in l. 1. §. non autem. ff. si quis test. liber esse ius. su. fin. col. Bald. in l. 1. C. vbi cau. status in fin. vbi dicit, quod bona fides potest accusari ex iustis, vel iniustis, & temerariis causis, & sequitur, & commendat las. in l. si quis id quod. ff. de iuris. omn. iud. 8. colum. num. 35. Ang. de Perus. in l. 1. §. hoc interdictum. el 2. ff. de vi & vi arm. Confirmatur etiam ex illa gloss. sing. & ordin. in l. 1. versic. fin. ff. si quis ius dicen. non obtem. in gloss. magn. in fin. qui dicit, quod si quis non comparuit citatus ex aliqua causa etiam iniusta excusatur. quam ibi notant, & eam dixit singul. Bald. in liberi. C. de fideicom. liber. & ex prædictis in quæstione de facto dixi, & consului, quod cum quidam dixit, & affirmavit vidisse alium cum signo & habitu hæreticorum, & errore ductus credens, quod illud erat signum eorum, & fuit deceptus, qui postea fuit ex hoc accusatus, & tandem fuit absolutus, quia ex errore, & ignorantia dixit, & non ex dolo vel malitia.

Tertio modo fit alicui iniuria facta, quando quis pulsatus est ab alio manu, vel quolibet alio instrumento, vel domus eius per vim introitur ab alio, textus est capitalis & expressus in l. lex Corn. de iniur. Cuius verba sunt: Lex Cornelia

Cornelia de iniuriis competit ei, qui iniuriarum agere volet ob eam rem, quod se pulsatum verberatumve, domumve suam vi introitam esse dicat. textus in §. *sed & lex Cornelia. Instit. de iniur.* textus in l. 6. tit. 9. 7. part. vbi ponit plura exempla, & adde quod licet quis verè, & realiter alium non tangat, nec percutiat, sed tantum admenauit, vel manus, vel instrumentum aliquod contra eum leuauit, committit iniuriam facti. text. est sing. & vnicus in l. *item apud Labeonem. §. si quis pulsatus. ff. de iniur.* Cuius verba sunt: Si quis pulsatus quidem non est, verum manus aduersus eum leuatae, & saepe teritus est, quasi vapulaturus, non tamen percussit, vt illi iniuriarum actione tenetur, & ad hoc notat & commendat ibi Bart. dicens se nescire alibi, Alber. & illum reputat sing. & vnicum Ang. de Perus. ibi Ang. de Aret. in tract. *malef. in parte admenauit.* 1. col. & ibi eius additionat. Ias. in l. 1. §. *hac autem verba. ff. quod quisque iuris. fin. col. num. 15.* Hippol. de Marfil. in l. *is qui cum telo. C. ad l. Corn. de sicar. 3. col. num. 18.* & idem disponit text. in d. l. 6. in medio. tit. 9. 7. part. Quid autem si cum vellem offendere vnum, alium iniuriaui, an teneat? vide omnino in delicto homicidij.

4 Item adde, quod iniuria alicui facta, verbo, vel facto aggrauatur, & potest dici atrox ratione ipsius facti, vel ratione personae, vel ratione loci: ratione facti, quando iniuria in se est magna propter atrocitatem, vel magnitudinem vulneris: ratione personae, quando persona, cui fit est constituta in dignitate: ratione loci, quando in aliquo loco publico fit iniuria, puta in foro, platea, via publica, Ecclesia, vel in praesentia iudicis, vel coram multitudine hominum, text. est in l. *prator edixit. §. atrocem iniuriam. ff. de iniur.* textus in l. *apud Labeonem. §. hac autem, vers. quod ait prator, eod. tit.* textus in §. *atrox. Instit. de iniur.* Cuius verba sunt: Atrox iniuria aestimatur, vel ex facto, veluti si quis ab alio vulneratus sit, vel fustibus caesus, vel ex loco, veluti, si cui in theatro, vel in foro, vel in conspectu praetoris iniuria facta sit, vel ex persona, veluti si magistratus iniuriam passus fuerit, vel si senatori ab humili persona iniuria facta sit, aut parenti patronoque fiat à liberis, vel libertis, & idem disponit, & declarat l. 20. titulo 9. 7. part.

5 Item quaero, per quas personas fiat alicui iniuria? & breuiter dico, quod fit alicui iniuria, quando immediatè fit eius personae. Item etiam, quando iniuria fit filio eius existenti in eius potestate. Item quando iniuria fit uxori eius. Item quando fit seruo eius, hoc tamen casu, quando est atrox iniuria, vel in contumeliam domini facta. text. in l. 1. §. *item aut per semetipsum. ff. de iniur.* Cuius verba sunt: Item aut per semetipsum, cum directo ipsi patrifamil. vel matrifamilias fit iniuria: per alias, cum per consequentiam fit, cum sit liberis meis, vel seruis meis, vel uxori nruuue, & ibi communiter Doctores. text. in l. *item apud Labeonem. §. prator ait, vsque in fin. eod. tit.* textus in §. *patitur,* & in §. *seruis autem ipsis, Institut. de iniur.* textus in l. 10. tit. 9. 7. part. Item quando iniuria fit cadaueri, vel defuncto, quia censetur facta haeredi, & ipse potest agere, & accusare suo nomine, &

ex eius persona non defuncti. textus in l. 1. §. *quotiens. ff. de iniur. & ibi gloss. ord. Bart. & commun. Doctor.* tradit etiam, & declarat Bart. in l. 4. §. *Cato. ff. de verb. obl. pen. col. num. 31.* & ibi Morderni. & idem disponit *lex penultim. tit. 13. 1. part.* Quae plus dicit, & extendit, nam de iure communi tantum haeres poterat hoc casu accusare, & praedicta lex part. extendit ad consanguineos.

Dubium tamen est, an iniuria facta famulo, vel familiari dicatur etiam fieri domino eius? & dico, quod si in contumeliam domini fiat, potest agere iniuriarum, aliàs non, ita probat textus expressus in l. *item apud Labeonem. §. interdum.* & in §. *item si liberum hominem. ff. de iniur.* textus in §. *sed si libero. Instit. de iniur.* & per ista iura ita tenet Bartol. in l. 1. §. *fin. ff. de iniur.* Cynus in l. *si non conuicij. Codic. de iniur.* 2. col. in fin. n. 6. & ibi alij Doctor. Faber & alij Doctores in dict. §. *sed si libero. Instit. de iniur.* Innoc. in cap. *contig. de sentent. excommun.* Idem Innoc. in cap. *dilectus. 2. col. de appell.* pro qua sent. & conclus. est hodie not. l. *par. leg. 10. tit. 9. 7. part.*

Item etiam est dubium, an iniuria facta clerico, vel monacho, dicatur etiam fieri Ecclesiae, vel Abbati, vt possit agere actione iniuriarum? & dicendum est quod sic. textus est in cap. *cum desideres. §. fin. de sent. excommun.* vbi vidi late Doctor. adde tamen, quod potest remittere iniuriam factam filio in potestate, inuito, vel ignorante filio, praeterquam si pater sit vilis, & turpis persona, filius verò non. text. est in l. *sed & si vnus. §. ait prator,* & in §. *sequenti. ff. de iniur.* & ibi Bart. & commun. Doct. facit etiam bonus text. in l. *fin. §. pen. C. de sentent. pa.* facit etiam doctrina singularis Bartol. & ibi comm. Dd. in l. 2. ff. *de vulga. & pup. substit. 4. col. in fin. n. 23.*

Item principaliter quaero, quae sit poena iniuriae? In quo artic. magistraliter, & resolutiue dico, quod pro iniuria potest agi ciuilitè, vel criminaliter, & vna via electa, altera ipso iure tollitur, cum vtraque tendat ad vindictam. text. est in l. *prator edixit. §. posse. ff. de iniur.* textus in l. *quod senatus, eod. tit.* textus in l. *si quis iniuriam. eod. titul.* textus in §. *in summa, Instit. de iniur.* Cuius verba sunt: In summa sciendum est de omni iniuria, eum, qui passus est, posse vel criminaliter agere, vel ciuilitè, & si quidem ciuilitè agitur aestimatione facta secundum quod dictum est, poena reo imponitur: sin autem criminaliter, officio iudicis extraordinaria poena reo irrogatur, & vtrouique commun. Doctor. & idem expressè disponit l. 21. tit. 9. 7. part. Ciuilitè agitur, quando ille, qui passus est iniuriam, agit ad poenam pecuniariam sibi applicandam, in qua aestimat offensam, & iniuriam sibi factam. ita probant praedicta iura supra proximè allegata. Sed dubium est, an offensus debeat se referre ad damnum, dicendo, quod potius vellet tantam quantitatem ex suo patrimonio, & substantia perdidisse, quam illam iniuriam, & offensam recepisse, vel debeat se referre ad lucrum, dicendo, quod potius vellet desinere acquirere illam quantitatem, quam pati illam iniuriam? & breuiter dico, quod potest se referre ad quodlibet eorum. ita etiam probant praedicta iura cum simpliciter, & distinctè